

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİHSEL
KANIT KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN
TUTUMLARINA ETKİSİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

**Hazırlayan
Nesibe ŞENER**

**Danışman
Prof. Dr. Cevdet KIRPIK**

Yüksek Lisans Tezi

**Ekim 2019
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİHSEL
KANIT KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN
TUTUMLARINA ETKİSİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Nesibe ŞENER**

**Danışman
Prof. Dr. Cevdet KIRPIK**

**Eylül 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

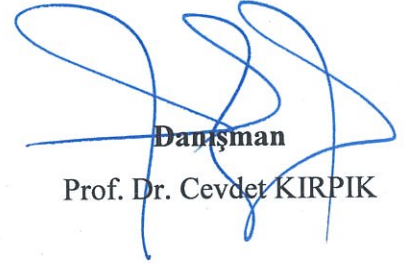
Nesibe ŞENER

“Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Kanıt Kullanımının Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi ve Öğretmen Görüşleri” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Nesibe ŞENER

Danışman

Prof. Dr. Cevdet KIRPIK

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD Başkanı

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN

Prof. Dr. Cevdet KIRPIK danışmanlığında Nesibe ŞENER tarafından hazırlanan “Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Kanıt Kullanımının Öğrenci Tutumlarına Etkisi ve Öğretmen Görüşleri” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

23./09/2019

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Cevdet KIRPIK

Üye : Doç. Dr. Yasin DOĞAN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Neşet MUTLU

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 24/10/2019 tarih ve ...46-04...sayılı kararı ile onaylanmış olup, öğrencinin mezuniyet tarihi 22/10/2019..’dir.

24/10/2019

Prof. Dr. Cevdet KIRPIK

ÖNSÖZ

Bu çalışmaya başladığım andan itibaren desteğini yanımda hissettiğim danışmanım sayın Prof. Dr. Cevdet KIRPIK'a, tez jürisindeki kıymetli hocalarım Doç. Dr. Yasin DOĞAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Neşet MUTLU'ya, teşekkür ederim.

Tez yolculuğum boyunca daima yanımda olan desteğini hiç esirgemeyen kıymetli hocam sayın Doç. Dr. Başak Burcu EKE'ye teşekkür ediyorum.

Bu tezi hazırlarken zaman zaman hızımı düşürdüğümde beni yüreklendiren değerli arkadaşlarım Dr. Arş. Görevlisi Sümeyye DERİN'e, Fatma İLENGİZ'e ve Yavuz MACUN'a sonsuz teşekkürler.

Bu süreçte emeğini ve desteğini hiç esirgemeyen Dr. Öğrt. Üyesi Nevin ŞENER USLU'ya sonsuz teşekkürler.

Uygulama yaptığım aynı zamanda da görev yaptığım Yaman Dede Kız İmam Hatip Ortaokulu Müdürü Sayın Seyfullah TENGİZLER'e, sevgili öğrencilerime, kıymetli meslektaşlarıma teşekkür ediyorum.

Bizleri bu günlere taşıyan daima yanımda olan anneme, babama, kardeşlerime, eşim Şahin ŞENER'e sabrı ve desteği için biricik kızım Şevval ŞENER'e sonsuz teşekkürler ve saygılar sunarım.

Nesibe ŞENER
Ekim 2019, KAYSERİ

ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİHSEL KANIT KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN TUTUMLARINA ETKİSİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Nesibe ŞENER

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2019
Danışman: Prof. Dr. Cevdet KIRPIK

ÖZET

Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin Kültür ve Miras ünitesinde tarihsel kanıt kullanımına dair görüşlerini ve öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına olan etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın yönteminde hem nicel hem de nitel yöntemin beraber kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Öğrenci tutumlarını belirlemede nicel yöntem araçlarından ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel desen modeli yapılmıştır. Öğretmen görüşlerini ortaya çıkarmak üzere nitel araştırma yönteminde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 6. Sınıf sosyal bilgiler dersine giren 17 öğretmen ile Talas ilçesinde bulunan imam hatip kız ortaokulunda 6. Sınıfa devam eden 40 öğrenci (20 deney grubu, 20 kontrol grubu) oluşturmaktadır. Okulda bulunan iki altıncı sınıf şubeleri arasında yapılan kura ile deney ve kontrol grupları belirlenmiştir. Elde edilen nitel veriler betimsel analiz yoluyla değerlendirilmiştir. Nicel veriler ise SPSS 22 programında analiz edilmiştir. Çalışmanın nitel boyutu için Kayseri ilinde görev yapan ortaokul sosyal bilgiler öğretmenleri arasından kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemiyle 17 öğretmene ulaşılmıştır. Çalışmanın nicel kısmında deney gruplarına 6 hafta boyunca kanıt temelli etkinliklerle ders işlenirken; kontrol grubuna ise müfredat ve yıllık planlar dâhilinde MEB ders kitabı ile ders işlenmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşme sonucunda kanıt kullanımının öğrencilerin öğrenme sürecine katkı sunduğu ortak görüşüne ulaşılmıştır. Nicel çalışma sonuçlarına göre ise; deney grubu ve kontrol grubunun sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmezken, kontrol grubunun ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Öğretmen Görüşleri, Tutum, Kanıt, Birinci Elden Kaynak

**THE EFFECT OF HISTORICAL EVIDENCE USE IN MIDDLE SCHOOL
SOCIAL SCIENCES CLASS ON STUDENTS' ATTITUDES AND TEACHERS'
OPINIONS**

Nesibe ŞENER

**Erciyes University, Institute of Educational Sciences
Master Thesis, September 2019
Supervisor: Prof. Dr. Cevdet KIRPIK**

ABSTRACT

In this study, it is aimed to investigate the views of social studies teachers about the use of evidence (first hand source) in the “Culture and Heritage” unit and their effect on students' attitudes. The study was carried with mixed method in which both quantitative and qualitative methods were used together. In the determination stage of student attitudes, a quasi-experimental design model with pre-test and post-test with control group was used. As data collection tool, the semi-structured interview form used in the qualitative research method was used to reveal teacher views. The sample of the study consists of 17 teachers studying with 6th graders and 40 students (20 experimental groups, 20 control groups) who are continuing their education in 6th grade in a public middle school in Talas, Kayseri. Experimental and control groups were determined randomly among all sixth grade students in the school. The qualitative data were evaluated through descriptive analysis while quantitative data were analyzed by SPSS 22 program. In the quantitative part of the study, the experimental groups studied for 6 weeks with activities generated from primary sources while the control group was exposed to the MoNE book in line with the curriculum and annual plans. As a result of the interview with the teachers, it was concluded that the use of evidence contributed to the students' learning process. According to the results of the quantitative study there was no significant difference between the attitude scores of the experimental group and the control group towards the social studies course. In addition, there was no significant difference between the pre-test and post-test scores of the experimental group. However, there was a significant difference between the pre-test and post-test mean scores of the control group.

Keywords: Social Sciences, Evidence, Primary Sources Views of teachers, Attitude

İÇİNDEKİLER

ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİHSEL KANIT KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN TUTUMLARINA ETKİSİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	ii
KABUL VE ONAY	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	3
1.1.1. Alt Problemler.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Tanımlar	4
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Sınırlılıklar.....	5

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler Dersi	6
----------------------------------	---

2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi ve Amaçları	7
2.1.2. Sosyal Bilgiler Dersi Kültür ve Miras Ünitesi.....	9
2.1.3. Sosyal Bilgiler ve Yapılandırmacılık.....	14
2.2. Tarihi Bilgi ve İçeriği	15
2.3. Tarihsel Kanıtlar	16
2.3.1. Birincil Kaynaklar.....	18
2.3.2. İkincil Kaynaklar	19
2.4. Kanıt Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi	20
2.5. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tarihsel Kanıt Kullanımı	24
2.6. İlgili Araştırmalar kronolojik sıralı	25

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	30
3.2. Evren Örneklem ve Çalışma Grubu	31
3.3. Veri Toplama Araçları.....	32
3.3.1. Dokümanlar	33
3.3.2. Tutum Ölçeği	34
3.3.3. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu	35
3.3.4. Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Öz Değerlendirme Formu.....	35
3.4. Veri Toplama Süreci	36
3.4.1. Araştırmanın Uygulama Basamakları.....	36
3.4.1.1. Deneysel İşlem Öncesi Süreç Basamakları.....	36
3.4.1.2. Deneysel İşlem Süreci.....	37
3.4.1.2.1. I. Hafta.....	38
3.4.1.2.2. II. Hafta	39
3.4.1.2.3. III. Hafta.....	39
3.4.1.2.4. IV. Hafta.....	40

3.4.1.2.5. V. Hafta	40
3.4.1.2.6. VI. Hafta.....	41
3.5. Verilerin Analizi.....	41

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Öğretmen Görüşlerine Dair Bulgular	43
4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Birinci Elden Kaynak ve İkinci Elden Kaynakları Tanımlama Durumları.....	43
4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Kanıtı Derslerinde Kullanma Durumuna Dair Görüşleri	47
4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Kanıtları Kullanma Sıklıklarına İlişkin Görüşleri	48
4.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimdeki Materyalleri Edinme Yollarına İlişkin Görüşleri.....	50
4.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Kullanımının Güçlü Yanlarına İlişkin Görüşleri	51
4.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Kullanımının Zayıf Yönlerine İlişkin Görüşleri	53
4.1.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimden Edinilen Bilgilerin Kalıcılığına Dair Görüşleri.....	55
4.1.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimin Geliştirdiği Becerilere Dair Görüşleri.....	57
4.1.9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Kanıt Temelli Öğretimin Geliştirdiğini Düşündükleri Değerlere Dair Görüşleri.....	60
4.1.10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimin Sınıf Yönetimine Etkisine İlişkin Görüşleri	62
4.2. Nicel Verilerin Analizi	64
4.3. Öğrencilerin Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Öz Değerlendirme Formu	67

4.4. Nitel Verilere Ait Bulgular	68
--	----

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma	72
5.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Birinci Elden Kaynakları ve İkinci Elden Kaynakları Tanımlama Durumları	72
5.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Kullanıp Kullanmadıklarına ve Kullanım Sıklıkları	73
5.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimdeki Materyalleri Edinme Yollarına İlişkin Görüşleri.....	74
5.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Kullanımının Güçlü ve Zayıf Yönlerine İlişkin Görüşleri	74
5.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimle Geliştiğini Düşündükleri Beceri ve Değerler	75
5.1.6. Sosyal Bilgiler Dersinde Kanıt Temelli Öğretimin Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi	76
5.2. Öneriler.....	78

KAYNAKÇA	80
-----------------------	-----------

EKLER.....	86
-------------------	-----------

EK-1: İZİNLER	86
---------------------	----

EK-1A: Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Öz Değerlendirme Formu Kullanım İzni ...	86
--	----

EK-1B: Tarihsel Etkinlik Kullanım İzni	87
--	----

EK-1C: Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği İzni	88
--	----

EK-1D: Öğretmen Görüşme İzni	89
------------------------------------	----

EK-1E: Araştırma İzinleri	90
---------------------------------	----

EK-2: Dokümanlar	91
------------------------	----

EK-2A: Orta Asya' da Türkler	91
EK-2B: İslamiyet Doğuyor.....	108
EK-2C: Gevher Nesibe Hatun Medresesi.....	113
EK-2D: Türkler ve İslamiyet.....	126
EK-2E: Medeniyete Yön Yeren Yollar	133
EK-2F: Öğrenci Çalışmaları.....	144
EK-3: Ünite Planı.....	158
EK-4: Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği	160
EK-5: Görüşme Formu Soruları.....	162
EK-6: Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Öz Değerlendirme Formu	163
ÖZGEÇMİŞ.....	165

KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: <i>National Council For the Social Studies</i> (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)
SBÖP	: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Bkz	: Bakınız
Vd	: Ve diğerleri
Akt	: Aktaran
MoNe	: Ministry of National Education (Milli Eğitim Bakanlığı)

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.	Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanım, beceri, kavram ve değerler	13
Tablo 2.	Kanıt sorgulamaya yönelik sorular	22
Tablo 3.	Kanıt sorgulama ile kazandırılacak beceri ve yetenekler	23
Tablo 4.	Görüşmeye katılan öğretmen listesi	32
Tablo 5.	Etkinlikler ve Kanıt Çeşitleri.....	33
Tablo 6.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin birinci elden kaynakları ve ikinci elden kaynakları tanımlayabilme durumu	44
Tablo 7.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel kanıt derslerinde kullanma durumları	47
Tablo 8.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanma sıklıklarına ilişkin görüşleri.....	49
Tablo 9.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimdeki materyalleri edinme yollarına ilişkin görüşleri.....	50
Tablo 10.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanımının güçlü yanlarına ilişkin görüşleri.....	52
Tablo 11.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanımının zayıf yanlarına ilişkin öğretmen görüşleri.....	53
Tablo 12.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimlerin edinilen bilgilerin kalıcılığına dair görüşleri	56
Tablo 13.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimin geliştirdiği becerilere dair görüşleri	57
Tablo 14.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimin geliştirdiğini düşündükleri değerlere dair görüşleri.....	60
Tablo 15.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimlerin sınıf yönetimine etkisine ilişkin görüşleri	63
Tablo 16.	Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu öntest puanlarının, öğrencinin bulunduğu gruba (deney grubu/kontrol grubu) göre farklılaşmasına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları	64

Tablo 17.	Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu son test puanlarının, öğrencinin bulunduğu gruba (deney grubu/kontrol grubu) göre farklılaşmasına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları	65
Tablo 18.	Deney grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler tutumu ön test ve son test puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ile en düşük ve en yüksek puanlar	65
Tablo 19.	Deney grubu ön test ve son test puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları.....	65
Tablo 20.	Kontrol grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler tutumu ön test ve son test puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ile en düşük ve en yüksek puanlar	66
Tablo 21.	Kontrol grubu ön test ve son test puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları.....	66
Tablo 22.	Öğrencilerin kanıt kullanmaya ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi	67
Tablo 23.	Orijinal belgenin resmini çalışma kâğıdında görmek ilgimi çekti	68
Tablo 24.	Kanıt üzerinde çalışmak beni geçmişe ötürdü.....	68
Tablo 25.	Kullandığımız kaynaklar sayesinde kendimi tarihçi gibi hissettim	68
Tablo 26.	Tarihi kanıtlardan tarihi öğrenmek ders kitaplarından daha çok ilgimi çekti	69
Tablo 27.	Devlet belgesini okumak hoşuma gitti	69
Tablo 28.	Eskiden yazılmış tarih kitapları hoşuma gitti	69
Tablo 29.	Hatırat türünden kaynaklarla çalışmak hoşuma gitti.....	70
Tablo 30.	Tarihi mektupları okuyunca kendimi mektubun yazıldığı dönemde yaşamış gibi hissettim	70
Tablo 31.	Okuduğum kanıtlarla ilgili düşüncemi rahatlıkla söyledim	70

BÖLÜM I

GİRİŞ

XXI. yüzyılda teknolojiadaki hızlı değişiklikler toplumların bilgiye yönelik tutumlarını da etkilemiştir. Günümüzde hazır bilgiyi kullanan toplum yerine, bilgiyi üreten toplum olmak önem kazanmıştır. Dolayısıyla okulların üstlendikleri misyon da değişmektedir. Hayata hazırlayan okul yerine hayatın kendisi olan okul modeli önem kazanmaktadır. Toplumda değişim için önemi hiçbir zaman azalmayan kurumlar olmayı başarabilen okullar, insanlar tarafından değişimin asıl kurumları olarak görülmeye devam edilmektedir (Savaye ve Amstrang 1996, aktaran Öztürk, 2002, sayfa 22). Bu kadar ciddi bir görevi olan okul programlarında sosyal bilgiler dersinin ayrı bir önemi bulunmaktadır. Vatandaşlık eğitimi üzerine odaklanmış olan sosyal bilgiler dersine bu konuda önemli işlev düşmektedir. Sosyal bilgiler yıllardır farklı şekilde tanımlansa da Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS)'nin tanımı şöyledir:

“Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeteneklerini geliştirmek sebebiyle kaynaştıran bir çalışma ortamıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikle gayesi, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yetenekleri geliştirmede yardımcı olmaktadır.”

NCSS tarafından kabul edilen bu tanım ABD’de neredeyse “resmi” bir nitelik kazanmıştır. (Öztürk, 2009, s.27).

Erden'e (1996, aktaran Akdağ, 2009, s.15) göre “ Sosyal bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır.”

Sönmez (1997) ve Doğanay (2005) da bu disiplini farklı şekillerde tanımlamakla beraber hem uluslararası hem ulusal tanımlar göz önüne alınarak sosyal bilgiler şöyle tanımlamaktadırlar:

“Sosyal bilgiler, değişimin kaçınılmaz gerçekliği içinde bilgiye dayalı çözüm geliştirebilen, çözüm odaklı karar alabilen, alınan kararları uygulayabilen ve takibini yapabilen etkili vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilim bilgi ve yöntemlerinin kullanılması gereken bir öğretim programıdır”.

Sosyal bilgiler öğretimi mihver bir ders olarak okullarda önemli bir yere sahip olmakla beraber disiplinler arası program anlayışına da sahiptir. Bireylerin eleştirel düşünme, demokratik tutum, yaratıcı düşünme, analitik düşünme yeteneklerini geliştirme imkânı sağlayan disiplindir. Ancak öğrenciler tarafından ezber, sıkıcı, soyut bir ders olarak algılanmaktadır. Öğrencilere en çok sevdiği ders sıralaması sorulduğunda ilk sıralarda yer bulamamasının nedenlerinin başında öğretmenlerin çocukları somut materyallerle karşılaştırmamaları geçmiş zamanı anlatırken kanıt kullanmadan bilişsel ağırlıklı bir ders anlatma eğiliminde olmaları bu derse yönelik haksız ifadelerin sebeplerinin başında yer almaktadır (Doğanay, 2002, s. 40).

2004-2005 öğretim yılından itibaren öğretim programlarında yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımla öğrenci merkezli, sorgulayan, öğrenmenin sorumluluğunu üstlenen bireyler yetiştirmek amacıyla sınıfta kullanılan yöntem ve tekniklerde öğretmen merkezli öğrenci merkezli, öğrencinin aktif olduğu yöntemlere yönelinmiştir. Bu süreçte öğrencileri aktifleştirmenin başında onları kanıtlarla yüz yüze getirmek oldukça önemli bir adım olacaktır. Tarihsel nesnelere kullanılması öğrencilerde sorgulama, merak, analitik düşünme gibi istenir yetenekleri geliştirmekte kalmayıp ihmal edilen duyuşsal özellikleride sürece katılmasını sağlayacaktır.

1.1. Problem Durumu

Bu çalışmada esas olarak,

“6. sınıf sosyal bilgiler dersi “Kültür ve Miras” ünitesi örneğinde kanıtların kullanılmasının, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına olan etkileri ve öğretmen görüşleri nelerdir? ” sorusunun cevabı aranacaktır.

Bu problem ile ilişkili olarak aşağıdaki alt araştırma problemlerine cevap aranmıştır:

1.1.1. Alt Problemler

1. Sosyal bilgiler öğretmenleri birinci elden kaynakları ve ikinci elden kaynakları nasıl tanımlamaktadırlar?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanma durumları ve kullanım sıklıkları nedir?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimde kullandıkları materyalleri edinme yolları nelerdir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanımının güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimle geliştirdiğini düşündükleri beceri ve değerler nelerdir?
6. Ortaokul 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde derse yönelik tutumlar açısından yazılı kanıtların kullanıldığı deney grubu ile ders kitabıyla öğretimin uygulandığı kontrol grubunun ön uygulamadan aldıkları tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Ortaokul 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde yazılı kanıtların kullanımına göre hazırlanan öğretim etkinliklerinin uygulandığı deney grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
8. Ders kitabı merkezli öğretimin uygulandığı kontrol grubunun ön ve son uygulamadan aldıkları tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
9. Yazılı kanıtların kullanıldığı deney grubu ile ders kitabıyla öğretimin uygulandığı kontrol grubunun son uygulamadan aldıkları tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin sosyal bilgiler müfredatında belirtilen kazanımların öğretiminde kanıt kullanımının öğrencilerin derse yönelik tutumlarına olan etkisine ve bu konu ile ilgili öğretmen görüşlerine bakılacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile kanıtların kullanılmasının öğrencilerin sürece aktif katılımını sağlayacağı gibi onlara sosyal bilgiler dersinin sınırlarını genişletme fırsatı sunacaktır. Bu çalışma ile çocukların nesnelere okuma, kanıtları inceleme, eldeki verileri kullanarak analitik düşünme gibi becerileri geliştirmeleri birer tarihçi gibi olaylara yaklaşmaları için fırsatlar sunulacaktır. Öğretmenlerin kanıt kullanma tercihlerine ve bu konudaki sıkıntıları dile getirerek bundan sonraki çalışmalara ışık tutması hedeflenmektedir.

1.4. Tanımlar

Tarih: Geçmişteki olayları; mekân, zaman ve kişilerini göstererek kaynaklara dayalı olarak neden-sonuç ilişkisi içinde inceleyen bir bilim dalıdır (Köstüklü, 2001 s. 12).

Birinci El Kaynak (Birincil Kaynak): Çalışma yapılan devirde meydana getirilmiş olan kaynaklara birincil yahut birinci elden kaynak denilmektedir (Acun,2011, s.122). Bu kaynakları bazı tarihçiler ana kaynak olarak da adlandırmaktadır (Kütükoğlu, 1991, s.18-28).

İkinci El Kaynak (İkincil Kaynak): Birinci elden kaynakların bulunmaması halinde birinci elden kaynaklardan yararlanılarak meydana getirilen kaynaklara ikincil kaynaklar denir. Bunlar birinci el kaynakları değerlendiren, yorumlayan ve zikreden kaynaklardır (Acun, 2011, s.122).

Tarihsel Kanıt: Geçmişten günümüze ulaşan kalıntıların veya izlerin tarihçiler tarafından sorgulanması ile ulaşılan, tarihin beslendiği kaynaktır (Dilek, 2001, s.88).

Öğretim Materyali: Öğretme-öğrenme sürecini zenginleştirmek, öğretimi desteklemek ve kolaylaştırmak için kullanılan araçların tamamıdır (Yalın, 2008 s. 82-90).

Beceri: Öğrenme sürecinde öğrencilerin kazandıkları, geliştirip davranışa dönüştürdükleri kabiliyetlerdir (MEB, 2005 s. 47).

Değer: Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet (TDK, 2019). Değerler toplumun üyeleri tarafından paylaşılan, toplumun gereksinimlerinin karşılanması açısından yararlı görülen ve duygularla yakından ilişkili olan ölçülerdir (Çiftçi, 1999, s. 112).

Tutum: Belli nesnelere, olaylara, kişilere karşı belli biçimde davranma yoluyla toplumsal olarak kazanılmış eğilim ya da yönelim (TDK, 2019). Sherif ve Sherif (1996)' e göre tutum, psikolojik bir sürecin herhangi bir değer yargısıyla damgalanmış bir nesne veya duruma ilişkin olarak bireyin olumlu mu yoksa olumsuz mu duygusal tepki göstereceğini belirleyen oldukça sürekliliği olan bir hazır olma durumudur şeklinde ifade etmektedir (Akt. Tavşancıl, s. 66).

1.5. Varsayımlar

1. Deneysel süreçte deney ve kontrol grubu öğrencilerinin kontrol edilemeyen harici faktörlerden eşit düzeyde etkilendikleri varsayılmaktadır.
2. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin serbest vakitlerinde deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerini deneysel işlem kapsamında yapılan faaliyetler hakkında bilgi alışverişinde bulunmadıkları varsayılmaktadır.
3. Veri toplama araçlarının, araştırmanın amacına ve konusuna uygun olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

1. İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersindeki Kültür ve Miras ünitesi ve bu ünitenin “Destan ve Yazıtlarda Türkler”, “İslamiyet’in Doğuşu ve Değişim”, “İslamiyet ve Türkler” ve “Yeni Yurt Anadolu” konuları ile,
2. 2018-2019 eğitim öğretim yılının birinci dönemi ile,
3. Kayseri ili Talas İlçesi, Yaman Dede Kız İmam Hatip Ortaokulu 6. sınıf öğrencileriyle,
4. Kayseri ili Talas ilçesi, merkez ortaokul öğretmenleri ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler Dersi

Bireyin toplumsallaşma ihtiyacı ve eğilimi eğitim kavramını ortaya çıkarmıştır. Eğitim, bireylere topluma ait olan maddi ve manevi kazanımları aktarma sürecidir. Bu süreçte bireylere en fazla katkı sağlayan disiplin sosyal bilgilerdir. Konusu insan ve yaşamları olan sosyal bilgiler bireylerin kendilerini ve çevrelerini daha iyi tanıyıp anlamalarına hizmet eder. Sosyal bilgileri tanımlarken diğer beşerî disiplinleri tanımlamaktan çok daha fazla zorlanılır. Zira sosyal bilgiler multidisipliner bir yapıya sahiptir (Doğanay, 2002, s. 16).

Küresel ve yerel boyutlarda bakıldığı zaman insanlığı tehdit eden birçok sorunlarla karşı karşıya kalıldığı bu sorunların çözümünde ise okulların çok önemli bir rolünün olduğu kabul görmektedir. İnsan ve toplum ile ilgili sorunların aşılmasında sosyal bilgiler ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü sosyal bilgilerin vatandaşlık eğitime ve bireylerin toplumsallaşmasına hizmet eden tek ders olması bu disiplinin önemini ortaya koymaktadır (Öztürk, 2006, s. 22).

Ülkemizde sosyal bilgiler öğretimi üzerinde çalışan Sönmez (1997) ve Doğanay (2005)'in tanımlarına göre “sosyal bilgiler değişen yerel ve küresel koşullarda problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal bilimlerden aldığı bilgiyi ve yöntemleri harmanlayarak kullanan öğretim programıdır.” Yukarıdaki tanıma bakıldığı zaman sosyal bilgiler; topluma uyum sağlayan, demokratik tutum geliştirmiş, eleştirel düşünen, karşılaştığı problemlere çözüm üreten, etkin birey ve vatandaş olma eğilimi olan bireysel ve toplumsal boyutuyla multidisipliner çalışma alanlarına sahip disiplindir (Doğanay, 2002, s. 18).

2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Önemi ve Amaçları

XXI. yüzyılda bireylerden beklenen bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersi önemli bir işleve sahiptir (Kılıçoğlu, 2009, s. 6). Sosyal bilgiler toplumunda demokratik bir yaşayışı ilke edinmiş, bilgiye dayalı problem çözen, topluma uyum sağlayan bireyler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Sosyal bilgilerin amaçları iki boyutta incelenmiştir: Birinci olarak evrensel amaçlar ikinci olarak ise ulusal amaçlardır. Öztürk (2002) de evrensel amaçları bilgiye ilişkin amaçlar, demokratik değer ve inanışlara ilişkin amaçlar ve sosyal katılıma ilişkin amaçlar şeklinde sınıflandırmıştır.

Bu alanda çalışan bilim insanlarının sosyal bilimlere yükledikleri en önemli amaç, etkili demokratik vatandaşlık eğitimi olmuştur (NCSS, 1993, Engle ve Ohhoa, 1988, Martorella, 1998, Barr, Barth ve Shermis, 1977, aktaran Dağanay, 2002, s.22). Öyleyse sosyal bilgiler demokratik politik kazanımların vücut bulabileceği en önemli araçtır. Demokratik toplumlarda bireylerden beklenen; etkin bir vatandaş olarak bilgi, beceri ve değerlerin toplanıp ortak bir kimlik kazandırılarak bu özellikleri taşımalarıdır (Doğanay, 2006, s. 257).

Sosyal bilgilerin evrensel amacını eleştirel bir bakış açısıyla sorular sorabilen ve bu soruların cevapları doğrultusunda yargılayıcı olmadan objektif analizler yaparak çözüm üretebilen bireylerin gelişimi olarak özetlemek yanlış olmayacaktır. Tarih ve coğrafya merkezinde kültürel, ekonomik ve sosyo-politik olarak insanların sosyal ve fiziki çevreleriyle ilişkileri doğrultusunda çevrelerini ve birbirleriyle ilişkilerini nasıl düzenlediklerini öğretme esasında, devlet, din, hukuk ve aile gibi kurumlar kadar gelenekler, sanat, edebiyat, mitoloji gibi olguların nasıl şekillendiğini ve insanlığı da nasıl şekillendirdiği üzerinden yol alınmalıdır. Kültürlerin kendi özellikleri ile evrensel değerlerin farkları kadar ortak noktaları olduğu da sosyal bilgiler öğretimi ile anlaşılır ve görünür hale gelmektedir.

Bu bağlamda sosyal bilgiler eğitiminin evrensel amaçlarının alt başlıklarından biri olarak beceriye ilişkin amaçlar yer almaktadır. Etkin bir vatandaşta bulunması gereken becerileri; çalışma becerisi, düşünme ve kişiler arası grup becerileri olarak sıralamıştır. Çalışma becerisine sahip bireylerin başvuru kaynaklarını arama, bilgiye ulaşma yoluna sahip olma, kaynakları doğru sınıflandırıp, yorumlama ve değerlendirme becerilerine

sahip olmaları üzerinde durmuştur. Sosyal bilgilerin bireylere kazandıracağı evrensel amaçlar içinde önyargılar ve kalıplaşmış fikirlerden, propagandalardan uzak kalarak farklılıklara saygı merkezinde; eleştirel düşünebilen, problem çözebilen, yaratıcı fikirlere sahip, analiz ve sentez becerilerine sahip olma yetileri yer almaktadır. Sosyal katılıma ilişkin amaçlarda ise bireylerden beklenen bilgi, beceri ve değerlere ilişkin donanımlarını toplumsal katılımlarda yansıtılmaları hedeflenmiştir (Öztürk, 2006, s. 28).

Sosyal bilgiler dersinin evrensel düzeyde belirlenen amaçlarını özetlemek gerekirse, toplumu oluşturan bireylerin toplumsal yapı içerisinde toplumsal ve kültürel kimliğinin bilincinde olan, demokratik değerleri yaşam biçimi haline getirmiş, ulusal ve küresel sorunlara karşı duyarlı, problem çözen, etkin bir vatandaş olarak toplumsal katılım becerilerini kazanmış bireyler yetiştirmektir (Çengelci, 2005, s. 8).

Sosyal bilgiler öğretimini ulusal amaçları, ülkenin eğitim politikalarını belirleyen ilkeler ve amaçlara göre oluşturulmuştur. Sosyal bilgiler eğitiminin ulusal amaçları arasında Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan ve cumhuriyetin niteliklerini benimsemiş bireyler yetiştirmek bulunmaktadır. Sosyal bilgilerin amaçlarından bir diğeri ise maddi manevi ulusal kaynakların aktarılması, küresel değerleri de bireylere kazandırmaktır (Safran, 2006. s. 15). Siyasi bir işlevi de bulunan sosyal bilgiler dersi öğrencilere demokrasi ile ilgili birçok kavramın öğretildiği bir alandır. Öğrencilerin bu dersle etkin bir vatandaş olarak toplumsal katılım haklarını ve ödevlerini bilmeleri, bu doğrultuda da adımlar atmaları sağlanmaktadır. Safran'a(2006, s. 12) göre devletin idealize ettiği insanın oluşturulmasında en önemli araç sosyal bilgiler dersi. Devletin bireylerden beklediği vatandaşlık özellikleri sosyal bilgiler dersinde kazandırılan değerler ve becerilerle paralellik göstermektedir.

Özetle sosyal bilgiler eğitiminin amaçları etkin bir vatandaş olarak toplumsal katılım özelliği gösteren, birey olarak haklarının ve sorumluluklarının farkında olan, ülkesini seven ve geliştirmek için gayret gösteren, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerini benimsemiş, ülkesinde ve dünyada yaşanan gelişmeleri takip eden, karşılaştığı problemlere çözüm üreten, yaratıcı ve eleştirel bakış açısına sahip, farklılıkları zenginlik olarak gören bireyler yetiştirmektir.

2.1.2. Sosyal Bilgiler Dersi Kültür ve Miras Ünitesi

Sosyal bilgiler dersi bağlamında inceleme yapıldığında tarihi süreç içinde ilkçağ toplumlarında Sümerlilerin yazıyı bulmalarından itibaren Antik Yunan ve Roma gibi medeniyetlerde yaşama ve yaşanmışlığa ait bilgilerin aktarımı yapılmıştır (Bilgili, 2008, s. 19). ABD’de sanayi devrimi ile beraber köylerde yaşayıp, tarımla geçinen nüfusun kentlere gelmesiyle beraber yeni toplumsal sorunların ortaya çıkması, çok farklı özelliklere sahip insanların şehirlerde bitişik binalarda yaşamaları beraberinde yüksek yaşam standartlarının yanı sıra, problemleri de getirmiştir. Sosyal bilgiler dersinin bağımsız bir ders olarak eğitim müfredatında yer alması XX. yüzyıl başında toplumsal değişimin artışı ve çeşitlenişi ile çatışma ve karmaşıklığın eğitim ile bir şekilde kontrol edilmesi, önüne geçilmesi isteği etken olmuştur (Öztürk, 2006, s. 23).

Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi’nde ilköğretimle ilgili olarak müfredatta 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989, 1993, 1997 ve 2004’ te değişikliklere gidilmiştir. Bu değişikliklerin etkisiyle SBÖP’ da düzenlemeler yapılmıştır (Sözer, 1998, s. 9). Sosyal bilgiler 1960’lı yıllarda disiplinler arası bir ders olarak ilk kez benimsenmiştir. Öncesinde bu dersler ilköğretim düzeyinde farklı dersler olarak okutulmuştur. (Öztürk ve Dilek, 2002, s. 72)

İlerleyen zamanda 1985, 1997, 2000 ve 2005 yıllarında sosyal bilgiler ile ilgili değişiklikler yapılmıştır. Milli Tarih ve Milli Coğrafya isimli dersler 1997 yılında sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz ilköğretim uygulamasına geçilmesi ile müfredattan kaldırılmış ve sosyal bilgiler dersi konmuştur. Bir eğitim programı, bir ülkenin eğitim felsefesinin uygulamaya yansımaları sağlayan en somut örneklerden biridir. Bu bağlamda, 2004 ilköğretim programında, eğitimde yeni bir yaklaşımın benimsendiği bu yaklaşımın da yapılandırmacılık olduğu vurgulanmıştır (Yaşar, 2005, s. 337).

Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı kültür ve kültürel mirası ön plana çıkaran bir yapıya sahiptir. Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir milli bilincin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Bu öğrenme alanı ile öğrenciler kültürel öğelerin, bir toplumu diğer toplumdaki ayıran özellikler olduğunu kavrayacaktır. Bunun yanında kültürümüzün

dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığı kavratılır (MEB, 2018,s.11).

SBDÖP (Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı)'nın vizyonuna bakıldığında eleştirel düşünme becerisine sahip, yaratıcı, etkin, bilgiye dayalı çözüm odaklı, üretken bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. 2005 öncesinde öğretmen merkezli bir yaklaşım bulunurken, 2005'ten sonra öğrenciyi merkeze alan bir anlayış getirilmiştir. Bu kapsamda öğrenciler aktif olup bilgi yanında birçok beceri ve değeri kazanma imkânına sahip olacaklardır. 2004 yılında geliştirilen sosyal bilgiler programı; beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlardan oluşmaktadır. Programda özellikle üzerinde durulan ve öğrencilerin kazanması düşünülen temel beceriler şunlardır. (MEB, 2018, s. 9):

- Araştırma
- Çevre okuryazarlığı
- Değişim ve sürekliliği algılama
- Dijital okuryazarlık
- Eleştirel düşünme
- Empati
- Finansal okuryazarlık
- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi
- Girişimcilik becerisi
- Kalıp yargı ve ön yargıları fark etme
- Mekânı algılama becerisi
- Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi
- Değişim ve sürekliliği algılama becerisi
- Sosyal katılım becerisi

Listelenen beceriler hem öğrenciler tarafından yaşamlarına aktarılacak kazanımı gerçekleştirilmiş kabiliyetler hem de öğrenimin kalıcı ve efektif içerikte olmasını sağlayacak unsurlar olarak düşünülen niyetler olarak da görülmelidir. Bu beceriler; öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan

kabiliyetler olarak görülmekte aynı zamanda öğrencilerin programda yer alan konuları ve etkinlikleri daha kalıcı, aktif ve anlamlı öğrenmesine yardım eden unsurlar olarak düşünülmektedir (Özdemir, 2009, s.21).

Kavramlar programın önemli öğelerindedir. Kavramın tanımını “nesnenin, duygunun ya da düşüncenin zihindeki soyut tasarımının ortak özelliklerini tanımlayan dil ile ifade edilen kelime ya da kelime öbekleri” olarak yapabiliriz. İnsan zihni kavramlar üzerine şekillenen ve ortak düşünce üretimi sağlayan özelliğe sahiptir. Bu açıdan sosyal bilgilerde kavramların öncelikli olarak ele alınması gereklidir. Kavramların, olumlu akademik başarı açısından öğrenme ve hatırlamayı basitleştirdiği, iletişimi kolaylaştırdığı, gerçek ve yanlış algılamayı ayırt etmeye yardımcı olduğu, problem çözme ve akıl yürütme becerisini geliştirdiği gibi sınıf düzeyi arttıkça sayısının da artması gereklidir (Özdemir, 2009, s. 22).

Programda yer alan kavramlardan bazıları

- Anayasa
- Bağımsızlık
- Cumhuriyet
- Çevre kirliliği
- Değişim ve süreklilik
- Emek
- Gelenek
- Haberleşme
- İhracat
- Kültür
- Milli egemenlik
- Ortak miras
- Sorumluluk
- Üretim
- Verimlilik
- Yatırım

Sosyal bilgiler programında “değerler öğretimi” kritik hususlardan biridir. Değer için verilecek tanım, “bir sosyal grup veya toplumun varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak için çoğunluk tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen düşünce, amaç, ilke ve inançlar” şeklinde özetlenebilir. Sosyal bilgiler programının süreçte öğrencilere kazandırmayı düşündüğü değerler şunlardır (MEB, 2018, s. 9):

- Adil olma
- Aile birliğine önem
- Bağımsızlık
- Barış
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Duyarlılık
- Dürüstlük
- Estetik
- Hoşgörü
- Misafirperverlik
- Özgürlük
- Saygı
- Sevgi
- Sorumluluk
- Temizlik
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik

İncelenen ünite örneğinde yer alan kazanım, beceri, kavram ve değerler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanım, beceri, kavram ve değerler

Kazanım	Beceri	Kavram	Değer
Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımda bulunur.	Zaman ve Kronolojiyi Algılama Harita Okuryazarlığı	Ortak Miras Bağımsızlık Kültür	Kültürel Mirasa Duyarlılık Vatanseverlik
İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.	Empati	Değişim ve Süreklilik	Adalet Barış Hoşgörü
Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	Mekânı Algılama İşbirliği	Anayasa Sorumluluk	Estetik Adalet
Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI. ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.	Zaman ve Kronolojiyi Algılama Sosyal Katılım	Gelenek Bağımsızlık Anayasa	Vatanseverlik Bağımsızlık Dayanışma
Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.	Harita Okuryazarlığı Tablo Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama	İhracat Kültür Üretim	Dayanışma Duyarlılık

Kaynak: MEB, 2018,s.9-11

SBÖP 6. sınıf Kültür ve Miras ünitesinde “Orta Asya’da kurulan ilk Türk Devletleri’nin kültürel, siyasi, ekonomik ve coğrafi özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur,” kazanımı için verilmesi gereken beceriler; harita kullanma, tarihsel empati, eleştirel düşünme, tarihsel sorgulama ve mekan algılamadır kazandırılması gereken değer ise çalışkanlıktır.

Başka bir kazanım olan “İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar” kazanımı ile öğrencilerin, doğrudan bu süreçte değişim ve sürekliliği algılama, eleştirel düşünme, araştırma yapma, tarihsel empati yapma becerileri gelişirken, insan haklarına duyarlılık, eşitlik, adalet, kadın hakları, farklılıklara saygı değerlerinin gelişmesi beklenir.

“Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI. ve XIII. yüzyılları kapsamına analiz eder” kazanımında ise öğrencilerin, gözlem ve araştırma yapma iletişim kurma, yaratıcı

düşünme becerileri ile kültürel mirasa saygı, sorumluluk ve estetik değerleri geliştirecektir.

“Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası diplomasi, kültürel ve mali ilişkilerdeki rolünü açıklar,” kazanımıyla öğrenciler; harita kullanma, eleştirel düşünme, tarihsel sorgulama, mekân algılama, sosyal katılım becerileri ile çalışkanlık değeri kazanır.

2.1.3. Sosyal Bilgiler ve Yapılandırmacılık

2004 SBÖP’de benimsenen temel yaklaşım da öğrenci merkezli olma, bilgi ve beceri dengesini kurma, öğrencinin bireysel farklılıkları dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlama ve kendi yaşantılarını organize edebilme şeklinde yeni bir anlayışın yaşama geçirilmesinden söz edilmektedir (Yaşar, 2005, s. 337).

Yapılandırmacı anlayışta bilgi edinimindeki yöntem önem kazanır. Bilgi dış dünyadan kopyalanan ya da bir kişiden diğerine geçen edilgen bir emilim olarak kabul edilmez. Bilgi, bireysel olarak oluşturulduğundan insanların içindedir ve bilginin bireylerin nesnelere üzerindeki etkinlikleriyle örtüştüğü düşünülmektedir (Yurdakul, 2005, s.45).

Yapılandırmacı yaklaşıma göre dış dünya kişinin deneyimleri kadardır. Bu yaklaşım öğrenmeyi kişinin deneyimleriyle denk tutmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımda tekli bakış açısının yerini çoklu bakış açısı olarak bir sorunun birden fazla cevabının olabileceği düşüncesi hâkimdir (Akınoğlu, 2008, s.148). Yapılandırmacı kuramda bireylerin karşılaştıkları sorulara verebilecekleri cevapların kendi iç dünyasında inşa ederek subjektif bir kimliğinin olması oldukça olağandır (Duman, 2007, s.306).

Yapılandırmacı öğretmen bilgiyi olduğu gibi aktaran değil, uygun öğrenme ortamlarını hazırlayarak öğrencilerin bilgiyi kendi deneyimleriyle inşa etmelerine rehberlik eden kişidir. Bu süreçte öğretmen “öğretici” yerine “ortam düzenleyici”, “yönlendirici” ve “kolaylaştırıcı” rollerini üstlenmektedir. Yapılandırmacı öğretmen kuzey yıldızı gibidir, öğrencinin nereye gideceğini söylemez fakat yolunu bulmasına yardımcı olur (Duman 2007, s.320).

Yapılandırmacı yaklaşımda bireylerin ön öğrenmelerinin üzerine yeni bilgilerin inşa edilmesiyle öğrenme gerçekleşir. Bu öğrenme kuramında öğrenciler kendi

öğrenmelerinden birinci derecede sorumludur. Öğrenmenin kontrolü öğrenendedir, kendi kararını kendisi alır (Akınoğlu, 2008, s.151).

2.2. Tarihi Bilgi ve İçeriği

Tarih geçmişini inceleyen bir çalışma disiplini. Bu basit tanımlama ötesinde tarih nedir? Sorusu bilimsel çerçevede XIX. yüzyıl ile birlikte ağırlıklı olarak sorulmaya başlanmıştır. Özbaran tarihi, geçmişte insanların faaliyetlerine, beklentilerine veya niyetlerine ve çektiklerine ilişkin olarak, gerçekliğe inanılarak ortaya konulmuş betimlemeler olarak tanımlar (Özbaran, 1992, s. 96).

Collingwood (1990, s. 99) tarihi bilginin doğasını belirleyen hükümleri kısaca şöyle özetlemiştir:

- a) Geçmiş ile bugün arasında bir nedensellik bağı bulunmaktadır.
- b) Tarihi olaylar akli ve ahlaki birtakım temellere dayanmaktadır.
- c) Tarihi bilgi somut kanıtlara dayanmalıdır ve tarihçinin zihninde yeniden canlandırılmalıdır.
- d) Tarihi bilgi, tarihçinin öznelliğine bağlı olarak "Kanıt"ın yorumlanmasından doğmaktadır.

Carr (1996, s. 41) ise "Tarih, tarihçi ile olgular arasında kesintisiz bir etkileşim süreci ve bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogdur" yanıtını vermektedir. Tarih bir açıdan bir yorumlama işidir ve ancak yorumlamalar geçmişteki insanlığın izlerinden fiziksel kalıntılar merkezinde gerçekleşir. Günümüz tarih anlayışının Carr, Braudel, Tosh, Iggers ve Evans gibi tarih üzerine araştırma yapanların artık kabul gören genel yargısına göre tarih kesinlik arz eden bulgular içeren bir alan değildir ve de "bugün artık kesin tarih olamaz" denmektedir. Çağdaş tarihçi, konuyu seçerken öznel davranabildiği gibi ulaşabildiği kaynaklar çerçevesinde bu kanıtlar üzerinden getirdiği yorumlar öncelikle dünya görüşüne, kültürel birikimine ve geçmişine, ardından da analiz beceresi dışında niyeti de dâhil olmak üzere bir sürü faktöre bağlı olup öznelliğin ta kendisidir (Beratlı, 2006, s. 6).

Bu gerçek bağlamında tarihi araştırmalar, geçmişte gerçekleşmiş olaylar ile analizlerini birincil ve ikincil kaynaklar aracılığıyla edindikleri bilgiler doğrultusunda yapılır. Birincil kaynaklar da her ne kadar öznel aktarımlar yapan kaynaklar olsa da dönemlerinden günümüze kalmış olmalarından ötürü tarih ile ilgili bilgi edinme noktasında önem ve değerleri yadsınamaz. Ana hareket noktası olarak eldeki en önemli verilerdir. nemli olan tarih derslerinde birincil elden kaynakların öznel ve yanlış içerikte olma ihtimallerinin unutulmadan kullanılmasıdır. Bu şekilde olduğunda aktif öğrenme ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine, kıyaslama, analiz-sentez yapabilme, zm odaklı olabilme yetilerinin kazandırılmasında önemli bir yardımcıdır (Craver, 1999, s. 10-12).

2.3. Tarihsel Kanıtlar

Tarih, ortak hafızadır, bireylerin kendi toplumsal kimlik kavramlarını ve geleceğe dair beklentilerini oluşturmalarını sağlayan kazanımların toplamıdır (Tosh, 2005, s.3). Büyük bir toplumsal grubu birleştiren en güçlü bağlardan biri, üyelerinin ortak tarih bilincidir (Tosh, 2005, s.5). Tarih, ulusal bilincin şekillenmesinde dilden bile daha büyük bir güçtür. Bu denli güçlü bir etkiye sahip olan tarihi araştırmada bize ışık tutacak olan ise tarihi kanıtlardır. Tarihsel kanıtlar yapılacak araştırmaların sağlam zemine dayandırılmasına imkân sağlar (Tosh, 2005, s. 31). Tosh'a (2005, s.31) göre tarihsel kanıtlar, insanların geçmişteki faaliyetlerinden kalan her türlü bulguyu içerir: Yazılı belgeler dışında deyimler gibi sözel ifadeler, coğrafi şekillerden insanların elinden çıkma mimariden halıya, fotoğraftan yontulmuş taşlara kadar tüm maddi kalıntılar.

Kütükoğlu'na (1991, s. 17) göre ise kaynak tarihi bilgi veren malzemedir. Bu malzemelerin kaynak olarak değerlendirilmesi için,

- Zamanında meydana getirilmiş olması
- Zamanına yakın bir dönemde, o dönemin kaynaklarından faydalanılarak meydana getirilmiş olmasıdır.

Devrinde meydana getirilmiş olanlara ana kaynak denilmektedir. Bir olaya fiilen iştirak etmiş veya çok yakından takip etmiş bir kimsenin kaleme aldığı eser veya bir zafer sonunda hatırasını yaşatmak için dikilen bir kitabe yahut abide, ana kaynaklara örnektir. Devletin resmi evrakı da bu gruba girer (Kütükoğlu, 1991, s.17). Bu kaynaklar tarih araştırmalarında oldukça önemli ve değerlidir. Kütükoğlu'nun (1991, s. 18-28) kaynakları tasnifi şu şekildedir:

- Sözlü Kaynaklar
 - Tarihi şiirler
 - Hikayeler(Tarihi bilgi barındıran)
 - Efsaneler
 - Mitler
 - Destanlar
 - Menkıbeler
 - Fıkralar ve Atasözleri
- Yazılı, Çizili, Sesli ve Görüntülü Kaynaklar
 - Arşiv belgeleri
 - Kütüphane Malzemeler (şecereler, takvimler ve yıllıklar, vakayinameler, biyografiler, otobiyografiler, hatıralar, seyahatnameler)
- Müzelik Malzemeler
 - Kitabe, Abide, Heykel
 - Lahit ve Mezar Taşları
 - Madalyalar
 - İnsan vücudu bakiyeleri
 - Örf ve adetlere aid maddi kalınyılar
 - Dil

- Paralar
- Arma ve mühürler

Köstüklü'ye (2001, s. 14) göre kaynak, olayın bizzat içinden geldiği verilerin bütünüdür. Tarihsel kaynaklar sınıflandırılırken birincil kaynaklar ve ikincil kaynaklar olarak belirtilmiştir.

2.3.1. Birincil Kaynaklar

Birincil kaynaklar, ait olduğu tarihi dönemden günümüze kalan her türlü verilerdir. Çalışma yapılan devirde meydana getirilmiş olan kaynaklara birincil yahut birinci elden kaynak denilmektedir (Acun, 2011, s.122). Kütükoğlu bu kaynakları ana kaynak olarak adlandırır (Kütükoğlu, 1991, s. 17). Birincil kaynaklar denildiği genellikle ilk akla gelen arşiv belgeleri, günlükler, dönem tarihçeleri, el yazma eserler ve mektuplar gibi yazılı kaynaklar olmaktadır oysa birincil kaynaklar haritalar, ses kayıtları, röportajlar, resim, heykel gibi sanat eserleri dışında arkeolojik kalıntılar, mimari eserler gibi oldukça çeşitlidir (Verma, Mallick, 1999; Veccia, 2004). Tosh'a (2005, s. 31) göre görsel kaynaklar çok daha çeşitlidir ve güzel sanatlar dışında fotoğraf ve filmler ayrıca yazılı ve sözlü dil, coğrafi yüzey şekillerinin durumu da yer almaktadır (Tosh, 2005). Amerikan Kongre Kütüphanesi, tarihsel birincil kaynak türlerini altı grupta ele almaktadır ve bunları şu şekilde sıralayabiliriz (Akbaba, 2005, s. 185-186):

- a. Nesne Kaynakları: Buluntular, aletler, silahlar, icatlar, uniformalar, modalar, mezar taşları.
- b. İmaj Kaynakları: Fotoğraflar, filmler, videolar, güzel sanatlar.
- c. İşitsel Kaynaklar: Sözlü tarih kayıtları, görüşme kayıtları, müzik kayıtları.
- d. İstatistik Kaynakları: Nüfus verileri, haritalar, mimari çizimler gibi.
- e. Metin Kaynaklar: Gazeteler, mektuplar, tarihsel yemek kitapları, reklamlar, günlükler, bilinen tarihsel dokümanların orijinal metinleri.
- f. Halk Kaynakları: Aile fotoğrafları, atadan kalma aletler, malzemeler ve giysiler.

Bire bir tarihe ait oldukları için birincil kaynakların etkisi eğitimde oldukça farklıdır. Hayata dair ve hayatın içinden bu kaynaklara öğrencilerin tepkileri gerçek ile bağlantı kurabildikleri için çok daha etkin olabilmektedir (Vest, 2005, s. 10). Öğrenciler birincil kaynaklarla işlenen müfredatta, kendilerini tarihin bir parçası veya tarihçi gibi hissetmeleri ile ezberin ötesinde bir algının ve zihin dünyasının içinde olurlar (Kobrin, 1996, s. 16).

Köstüklü (2001, s. 14) birincil kaynak tanımı ile kaynak tanımının bazı kaynaklarda aynı anlamda kullanıldığını belirtmektedir. Tosh'a (2005, s. 33) göre birincil kaynakları tarihçilerin üzerinde çalışıp yeni malzemeler ürettikleri özgün kaynaklar olarak değerlendirir. "Özgün kaynaklar" ile kastedilen ele alınan olay veya düşüncelerle aynı döneme ait kalıntılardır. Hazır bir kronoloji, seçilip ayıklanarak tutarlı bir bütün haline getirilmiş bir olaylar silsilesi sunar ve dönemin atmosferini gerçekten hissetmemizi sağlar (Tosh, 2005, s. 55).

Birincil kaynaklarla öğrencilerin tarihsel kavramlarla yüzleşmeleri sağlanır. Bu kaynaklarla öğrenciler geçmişte yaşamış insanlara aracısız dokunurlar. Öğrencilerin yaşadıkları bu deneyim onlarda birçok kazanımı ve beceriyi de beraberinde getirir. Eleştirel düşünme, mevcut olan bilgilerle öznel bir yapılanma yapabilme, çıkarımda bulunma, yorumlama ve bütüncül bir bakış açısı sayabileceğimiz becerilerdir (Ata, 2002, s. 81).

2.3.2. İkincil Kaynaklar

Birinci elden kaynakların bulunmaması halinde birinci elden kaynaklardan yararlanılarak meydana getirilen kaynaklara ikincil kaynaklar denir. Bunlar birinci el kaynakları değerlendiren, yorumlayan ve zikreden kaynaklardır (Acun, 2011, s.122). Köstüklü'ye (2001, s. 14) göre ikincil kaynaklar ise birincil kaynaklar dışında kalan telif tetkik eserlerdir. Tosh'a (2005, s. 35) göre ikincil kaynaklar, kendilerinin ve kendilerinden öncekilerin geçmişle ilgili olarak yazdığı her şey diye ifade etmektedir. Tosh'a (2005, s. 34) göre birincil ve ikincil kaynaklar arasındaki ayırım, tarih araştırmaları açısından temel nitelikte olsa da, ilk bakışta zannedileceği kadar kesin ve belirgin değildir, kesin ayırım çizgisi uzmandan uzmana göre değişiklik gösterir.

Kütükoğlu'na (1991, s. 18) göre ana kaynaklar varken ikincil kaynaklar ön plana geçmemelidir. Ana kaynak yok ise birincil kaynaklar ön plana geçecektir. Olaylara farklı bakış açılarıyla yaklaşılması ve kaynağın eleştiri süzgecinden geçirilmesinde ikincil kaynaklarda değerlendirilebilir.

İkincil kaynaklar kullanılırken dikkat edilmesi gereken iki önemli konu vardır. Öncelikle, ikincil kaynaklar birincil kaynaklarla tutarlı olmalıdır ve ikincil kaynaklar birincil kaynakları desteklemelidir (Drake ve Drave Brown, 2003, s. 3). İkincil kaynakların kullanımında buna dikkat edilmesinin nedeni birincil kaynakların, tutarlılığını, mümkün oranda tarafsızlığını, güvenilirliğini sorgulamada sağlama aracı olarak kullanılmaktadır (Doğan, 2007, s. 41).

2.4. Kanıt Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilgiler dersi için tüm dünya öğretim sisteminde öğrenciler tarafından sevilmeyen, can sıkıcı bir ezber dersi olarak görülmektedir. Ezber ile öğrencilerin analiz yeteneğinin sınırlanması dersin sıkıcı olarak adlandırılmasındaki etkenlerden biridir (Doğanay, 2002, s.40). Bu açıdan kanıt kullanımı oldukça önemlidir. Dilek (2009, s. 3-58) kanıtların öğrenmeyi kolaylaştırdığını ve teşvik ettiğini belirtmiş ayrıca bunların düşünme süreçleri üzerinde işlevsel rolü olduğunu söylemiştir. Ormond (2011, s. 179-190) ise üç aşamalı bir öğretim yönteminin öğrencilerin tarihsel imajlar konusunda düşünme ve tartışma becerilerini geliştirdiğini belirtmiş; birinci aşamada öğrenci düşüncelerini yaşamakta, ikinci aşamada bu düşüncelerini grup arkadaşları ile tartışmakta, üçüncü aşamada ise gruplar arası tartışma gerçekleşmektedir diye sıralama yapmıştır.

Drake ve Brown'a (2013, s. 166-190) göre "tarih öğretimi, öğrenci ve öğretmenlerin geçmiş hakkındaki yorumlarını tekrar tekrar biçimlendirmede kullanılan birlikte araştırma-soruşturma sürecidir". Alabaş'a (2007, s. 22) göre ise "Şüphesiz tarih eğitimi ile amaçlanan, öğrencilerin olgusal bilgileri hatırlaması, ezberlemesi ve bunun yanında ders kitabı yazarının görüşlerini aynen aktarması değil; tarih disiplinin özüne uygun düşünme biçimlerini ve temel becerileri kazandırmaktır. Tarihçilerin nasıl çalışıp,

tarihsel bilgilerin nasıl kurgulandığını anlamamızı sağlayan temel kavramlar “süreklilik ve değişim”, “kronoloji ve anlatı”, “nedensellik”, “karşılaştırma ve bulgu” dur.”

Sosyal bilimler alanında ilköğretimden başlayarak yükseköğretimin sonuna kadar tarih dersleri genel ilgisizlikten en çok etkilenen disiplinlerden birisidir (Safran, 2006). Sosyal bilgiler derslerinde tarih konularının işlenmesinde kaynak kullanımı tarih bakış açısı ve eğitim fikriyle yakından ilgilidir. Öğrencilerde bir tarihçide bulunması gereken becerilerin geliştirilmesinde doküman kullanımının önemi vurgulanmıştır (Doğan, 2008, s. 32).

Safran ve Köksal (1998, s. 73-75) tarih öğretiminde kanıt temelli bir anlayışın gerekçelerini şu başlıklarla açıklamışlardır:

- Tarih derslerinde öğrencilerin zihinlerinde mekân ve zaman bakımından çerçevesi çizilemeyen genişlikte ve soyut iken, sınıfta kazanımlarla ilişkili kanıtlarla bahsi geçen mekân ve zaman ile ilgili kavramları somutlaştıracaktır.
- Öğrencilerin pasif olduğu hazır bilgiler geçmişe ait konuları hikayeleştirirken, kanıt kullanımı aslında kullanılan bu bilgilerin delili olup, öğrencilerin bir tarihçi gibi eleştirel bakış açısı ve çıkarımda bulunma gibi beraberinde getirecektir.
- Tarihi bilgiler, öz kaynağından ne kadar uzaklaşırsa ve araya başka kanalların dahil olmasıyla o bilgi önemini yitirirken, kanıtlarla öğrenci ilk kaynakla yüz yüze gelerek edindiği bilgilerle zihinsel bir yapılandırma yaşaması olası bir durumdur.
- Klasik tarih öğretiminde aktif olan öğretmen olup öğrenciye edindiği bilgiyi analiz etme fırsatı verilmezken, kanıt temelli öğretimlerde öğrenciler kanıt üzerinden gerçekleştireceği zihinsel sorgulamalarla tarihsel becerilerini geliştirecektir. Hazırlanacak etkinliklerle kanıta sorulacak soruların niteliği de oldukça önemlidir. Bu sorularla yapılacak olan bir çalışmada Tablo 2’deki model tavsiye edilmektedir.

Tablo 2. Kanıtı sorgulamaya yönelik sorular

<p>Bilgi Üreten Sorular:</p> <p style="text-align: center;">GELİŞİM</p>	<p>Bu sorular gerçekleri, tam hatırlamayı, tanıma ve gözlemi gerektirir.</p> <p>Bunlar basit ve doğru bir cevap arayan birbirine yakın sorulardır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neden yapılmıştır? • Bu resimde krala ne oluyor? 	
<p>Yansıma Yapan Sorular:</p> <p style="text-align: center;">KARARSAL</p>	<p>Bu sorular şahsi cevaplar çıkarır. Bunlar tercih ve değerlendirme gerektirir. Bir fikrin veya inancın formülasyonunu içerir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bu gibi tabloları korumak için para harcamalı mıyız? • Bu mektubun yazarı inanmaya ikna edilmiş miydi? 	
<p style="text-align: center;">KAVRAM ÜRETEN SORULAR</p>	<p>Birbirine Yakın Sorular</p>	<p>Bunlar en uygun ya da en iyi cevabı ararlar. Bilinen ya da anlaşılan bilgi üzerinde yoğunlaşırlar. Açıklamalar, yorumlar, mukayeselere ve etkileşimlere ihtiyaç duyarlar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bu nesne niçin kullanılıyordu? • Bu mektup niye yazıldı? • Kanıt, bunun bu şekilde olduğunu düşünmemizi sağlıyor mu?
	<p>Birbirine Karşı Olanlar</p>	<p>Bu sorular birden fazla olası doğru cevap sağlar. Bunlar yaratıcı düşünme, hipotez ve problem çözme becerisi ister. Tahmin, çıkarsama ve yeniden yapılandırma gerektirir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bu nesnenin dizaynı nasıl geliştirilebilir? • Bu parçaları kullanarak, bu olaylara ne gibi yorumlar yaparsınız?

Tavsiye edilen bu modelde sorularda kolaydan zora doğru bir hiyerarşi söz konusudur. Öğrencilere kanıtı sorgulamaya yönelik sorulan sorularla onların bazı becerileri kazanmaları beklenmektedir. Kanıt sorgulama sürecinde öğrencilerden kazanmaları beklenen beceriler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Kanıt sorgulama ile kazandırılacak beceri ve yetenekler

İç Kanıt Dokümanları	Dayalı B. Dış Uygulama	Kanıt Kriterleri	C. Yaşa ve Yeteneğe Bağlı Olarak İç Kanıt ya da Dış Kriterlerden Yararlanma Becerileri
1.KAVRAMA			7.SENTEZ
İçeriği özetleme, terimleri anlama			Birçok kaynakların sağladığı malzemeyi seçerek, bunu yaratıcı kompozisyon şeklinde bir çeşit iletişim biçimine dönüştürme.
2. ÇEVİRİ	5. TANIMA		8.ÇIKARIM
Birbirinden diğerine çevirme	Öğrenilenden farklı olarak, bağlam içinde bir olguyu tanıma		Kanıtın diğer kısımlarına ya da daha geniş tarihsel ve genel çerçeveye başvurarak, kanıttaki problemleri açıklama
3.SEÇİM	6.UYGULAMA		9.YARGI
Kanıtın ya da olgunun bir parçasını belirlenen promleme ilişkin olarak seçme	Materyali kendi bilgi ve yaşantısı ile modern fenomenal fikirlerle ilişkilendirme.		Kanıtın kaynağı ya da yazarına yönelik bilgilere ilişkin olarak stil ya da içeriğe başvurarak, kanıttaki güvenilirlik, taraflı kanıları belirleme
4.ANALİZ			
Kanıtın iki ya da daha fazla parçasını karşılaştırma			

Kaynak: Vella, 2001, s. 4-5, Aktaran Doğan, 2008, s. 43.

Sosyal bilgiler 6. sınıf Kültür ve Miras ünitesindeki konuların tamamı tarih ile ilişkilidir. Kazanımlarının doğrudan ilişkili olması bu üniteye kanıt temelli tarih öğretimine etkinlikler hazırlanarak ders işlenmesini kaçınılmaz hale getirmiştir.

2.5. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tarihsel Kanıt Kullanımı

Ders kitapları öğrenciler için yazılır. Yani ders kitapları yazılırken hitap ettiği kitlenin yaş kuşağının pedagojik beklentilerini her zaman dikkate almak esastır. İçinde bulunduğumuz çağın teknoloji çağı olmasına karşın ders kitapları önemini kaybetmemiştir. Bunun nedenlerinden biri, ders kitaplarının soyut olarak müfredat programında planlanan amaç ve hedeflerin, somut olarak kendini gösterdiği materyaller olmalarıdır (Kabapınar, 2006, s. 337). Ders kitaplarının öğrencide o alanda ilk algılama ve kavramlandırmalar ile bilgisel alt yapı ve beceri kazanımlarının çerçevesini oluşturacağı gerçeğinin göz önünde bulundurulması gereklidir (Kabapınar, 2006, s. 337). Ders kitapları seslendiği kitlenin niceliksel büyüklüğü nedeniyle bireysel ve toplumsal bilinç ve algılamaları oluşturma işlevine de sahiptir (Kabapınar, 2006, s. 338.). Sosyal bilgiler öğretimindeki temel amaç, öğrencilerin sosyal bilimlerin metodolojisini tanımaları, anlamlandırmaları, temel kavram ve yaklaşımları ile ilintili bir takım becerileri içselleştirmeleridir (Kabapınar, 2006, s. 339). İçselleştirme ancak öğrencilerin olay ile ilgili araştırma, inceleme ve problem çözme süreçlerine dâhil olmaları ile mümkün olabilir. Bu aşamada öğrencilerin ders kitaplarında konu ile ilgili kanıtları akla yatkın bulmaları, incelemeye değer görmeleri, analiz-sentez bağlamında bir değerlendirme sürecinde etkin olarak kullanmaları gerekir. Bu nedendir ki, ders kitapları incelendiğinde kanıt kullanımına yönelik artış olduğu, kullanılan kanıtların ifadesinde de sade bir anlatım dilinin tercih edildiği ve çocuğun bilişsel seviyesi göz önünde bulundurulduğu gözlemlenmektedir.

Kanıt kullanımını açısından 5. sınıf ders kitaplarında kullanılan kanıtlarda en fazla görsel kaynaklar kullanılmıştır. Coğrafya konularını içeren ünitelerde harita Türkiye İstatistik Kurumu'na ait veriler kullanılırken, tarih konularını içeren ünitelerde ise imaj kaynakları kullanılmıştır. Öğrencilerin içinde bulunduğu yaş dönemi dikkate alındığında daha çok bilgi üreten sorular ve yansıma yapan sorular sorulduğu görülmüştür.

Kanıt kullanımını açısından 6. sınıf ders kitaplarında özellikle Kültür ve Miras öğrenme alanında oldukça uygun olduğu görülmüştür. Kültür ve Miras öğrenme alanında konularla ilişkili olarak haritalar, kitabeler, fotoğraflar gibi imaj kaynakları kullanılırken, istatistiki kaynaklarla, metin kaynakları da kullanılmıştır. 5. sınıftan farklı olarak 6. sınıf ders kitaplarında kanıt kullanımında öğrencilerden yorumlama, analiz

etme, çıkarımda bulunma gibi becerileri kazandırılmasını sağlayacak sorulara yer verilmiştir.

7. sınıf ders kitaplarında kullanılan kanıtlara bakıldığı zaman seyahatnameler dikkati çekmektedir. Burada kanıt kullanılırken tanıtıcı bilgi vermek ya da kanıta dayalı sorularla değerlendirme ve tarihsel empati yapmaları sağlanmıştır. Zaman zaman kanıtları iç kriterleri yapılarak farklı bakış açılarından çıkarımda bulundurmalarına dikkat edilmiştir. Öğrenme alanı tarihi konuları içeriyorsa daha çok imaj kaynakları, halk kaynakları, metin kaynakları kullanılırken, coğrafya konularını içeren öğrenme alanlarında istatistik kaynakları kullanılmıştır.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 2004 yılında tema merkezli olarak yapılandırılmıştır. Tema merkezli öğretim programları öğrencilerden birçok yetkinliği de beraberinde taşımalarını öngörmektedir. Bunları eleştirel düşünme, problem çözme, işbirlikçi çalışma, yaratıcılık olarak sayabiliriz. Bu saydıklarımız aynı zamanda yapılandırmacı anlayışa sahip bir bakış açısını da kazandırmaktadır. Bu çerçevede aracılığı ile öğrencilerin öznel bilgileriyle yapılandırma sürecini yönettiklerini söyleyebiliriz. Küresel tarih ve coğrafyaları inceleme yerine daha yerel tarih ve coğrafyayı incelemeyi, çalışmalar boyunca tarihteki sürekliliği ve değişimi görmeleri, aile tarihini inceleyerek oluşturdukları tarihsel bir bakış açısı ile tarihsel bir metodolojiye sahip olacaklardır.

2.6. İlgili Araştırmalar kronolojik sıralı

Barton (1997), tarafından yapılan bu çalışma, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin iki sınıfın kalitatif bir araştırması ile tarihsel kanıtlar hakkındaki fikirlerini inceledi. Öğrencilerin kaynakların güvenilirliğini anlamalarında önemli güçlü yönleri tespit etmekle, aynı zamanda sonuçlara ulaşmak için kanıt kullanımında sakıncaları da işaret etmektedir. Her ne kadar öğrenciler kaynakları eleştirel olarak incelediyse de, nadiren kendiliğinden bunu yaptılar ve tarihsel hesaplar geliştirirken, kaynakların güvenilirliğini açıkça göz ardı ettiler ya da tüm kaynaklara eşit davrandılar. Bu bulgular, kanıt kullanımının sürekli ve açık bir öğretim odağı olması gerektiğini ve öğretmenlerin sonuçları ve onları destekleyen kanıtlar arasındaki bağlantıyı netleştirmelerine yardımcı olması gerektiğini göstermektedir.

Kathleen W. Craver (1999), araştırmasında tarih öğretimi bazında öğrencilere uygulama ve anlayış kazandırmak için en iyi uygulamanın geliştirilmesine çalışmıştır. Öğrencileri bilgi, beceri, yetenek ve yetkinliklerin ışığında yönlendirmek, hayati öneme sahip olarak XXI. yüzyılda ekonomik ilerleme ve sosyal hareketlilik sağlamak için öğrencilerin eğitim anlayışını ve bilgi kullanımını destekleyen bir yetenek oluşturmada disiplinler arası öğretim stratejileri kullanılması üzerine odaklanmıştır. Öğrencilere değişimi benimsemeleri, olasılıkları hayal etmeleri, deneyim aktiviteleri ile öğrenmeleri ve sürekli gençleşmeleri için rehberlik edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur.

Vella (1999) kanıta dayalı tarih eğitimi konusunda buluntuların sınıf ortamına getirildiğinde tepkisiz kalamayacakları kaynak türü olarak ifade etmektedir. Bu kaynakları kullanarak öğrencileri buluş stratejisi ile hedefe ulaştıracadığı üzerinde durmaktadır.

Ata (2002) "Öğrencilerin önemli tarihsel kavramlarla karşılaşmasında birinci elden kaynakların etkisinden bahsetmiştir. Kanıtların öğrencilere sağladığı kazanımları sıralarken ilk olarak yazılı tarihlerin, yazan kişinin geçmişe dönük yorumu olduğunu, daha sonra ise birinci kaynakların geçmişe yaşamış insanlar ile günümüzdeki insanlar arasında bir köprü olduğunu, son olarak ise kanıtların öğrencilere oldukça önemli beceriler kazandırdıklarını dile getirirmiştir. Kanıtlar öğrencilerin bilgi, beceri ve analiz etme güçlerini geliştireceğini; sorgulayan, zekice çıkarımlar yapmalarını sağlayacağını, olayları yorumlamalarına daha mantıklı bir temelde yapacaklarını" belirlemektedir.

Balkaya (2002) tarafından yapılan çalışmada tarih içerikli derslerde kanıt kullanımının etkisi araştırılmıştır. Bu çalışma ile ilkokulda tarih konularının öğretiminde kanıt etkililiği incelenerek, öğreticilerin "tarihsel kanıt" kavramı hakkındaki düşünceleri, kanıta ulaşma yolları ve zorlukları, kanıtları kullanma durumları ile kanıtların etkili öğretim uygulamalarına olan katkısı yönündeki düşünceleri belirlenmiştir. Öğrencilerin tarihsel kanıtlara ne ölçüde ilgi duyduğu ve öğrenmenin gerçekleşmesi yönünde kanıt kullanmanın, kanıt kullanmama arasındaki farka bakılmıştır. Tarihsel kanıt olarak kullanılabilir doküman, belge, resim diğer kaynaklar tespit edilmiştir. Araştırma ilkokul öğretmenlerinin tarih konularını öğretimlerinde tarihsel kanıt kullanımına ve tarihsel kanıtların belirlenmesine yönelik görüşlerini belirlemektir. Araştırma bulguları ile kanıt kavramının tanımını ve elde etme yöntemi belirlenirken, kanıt kullanımının

tarih derslerinin etkili bir şekilde öğretilceği saptamıştır. Tarih derslerinin etkisini arttırmak için uygulayıcıların birinci elden kaynakların derslerinde aktif ve etkili bir şekilde kullanabilmeleri için gerekli çalışmaları yapmaları gerektiği üzerinde durulmuştur.

Akbaba (2005) tarafından yapılan araştırmasıyla fotoğraf kullanımının tarih öğretiminde akademik başarıya olan etkisine bakılmıştır. Bu çalışmada ön test son test kontrol gruplu deneysel bir desen kullanılmıştır. Deney grubuna fotoğrafın birçok boyutunun irdelendiği analitik bir bakış açısı geliştirme hedeflenen çalışmalarla yürütülürken, kontrol grubunda ise öğretmen merkezli klasik yöntemlerle ders anlatılmıştır. Uygulama sonucunda fotoğrafın analitik bir biçimde faydalandığı deney grubu öğrencilerinin akademik başarısının, klasik yöntemlerle ders işlenen kontrol grubu öğrencilerinden yüksek olduğu belirtilmiştir.

Alabaş (2007) yüksek lisans tezinde oluşturmacı yaklaşıma uygun “Yeni Tarih” anlayışına göre tarih derslerinde kanıta dayalı öğretimin yapılması öğrenci merkezli, araştırma, sorgulama temelli olması yanında öğrencilerin üst düzey tarihsel düşünme becerilerini geliştirdiğini ve bu noktada “tarihçiler gibi düşünmeyi nasıl öğretiriz?” sorusu önemli olduğunu ifade eder. Kendisinin bu sorudan hareketle kanıt temelli tarih derslerinde öğrencilerin birinci elden kaynaklarla çalışması ve bu şekilde bir öğretimin öğrencilerin tarihsel düşüncelerini nasıl şekillendirdiği, öğrencilerin düşünme işlemlerini ve profesyonel tarihçilerin kullandıkları aşamaların öğrenciler tarafından nasıl oluşturulduğu araştırmasını gerçekleştirmiştir.

Doğan (2007) tarafından yapılan çalışmada yazılı tarihsel kanıtları sosyal bilgiler dersinde kullanmanın öğrencilerin akademik başarısı, tarihsel düşünme becerisine etkisine ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına olan etkisine bakılmıştır. Çalışma hem nitel hem de nicel yöntem kullanılarak yürütülmüştür. 7. sınıf öğrencileriyle tarih konularının işlendiği ünitelerde deney ve kontrol gruplarıyla kanıt temelli etkinlikler hazırlandığı dersler bu çerçevede işlendiği, kontrol grubunda ise ders kitabı ile geleneksel bir şekilde ders işlendiği, veri toplama araçlarından başarı testi, tutum ölçeği, öz değerlendirme formu, tarihsel düşünme becerilerini sorgulama formu kullanılmıştır. Nicel veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre deney grubu öğrencilerinin akademik başarısının, sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının ve

tarihsel düşünme becerilerin daha yüksek olduğuna yönelik sonuçların tespit edildiği belirtilmiştir.

Dilek (2009) makalesinde ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin tarihsel düşünme süreçlerinde imgelem becerilerini nasıl işe koştuklarını ve bu yolla geçmişi nasıl kurguladıklarını tespit etmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda İstanbul sınırları içerisinde bulunan bir ilköğretim okulunda, sosyal bilgiler dersi tarih konuları kapsamında bir sergi/ müze ziyareti gerçekleştirilmiş; bu tez konusundan farklı olarak sonrasında öğrencilerden tarihsel kaynakları kullanarak imgelemlerinde oluşan geçmiş kurgularını resmetmeleri istenmiştir. Tezin yazımında bu çalışmanın yol gösterici yönü, tarihsel kaynaklarla iletişime girerek tarihsel düşünme süreçleriyle meşgul olan öğrencilerin karşılaşılabilecekleri güçlükleri aşmanın ve bu doğrultuda kazandırılacak becerilerin sağlıklı bir pedagojik zemine oturtulmasının öğretmenin destekleyici bir rol üstlenmesi ile mümkün olabileceği ileri savı olmuştur. Frederick D. Drake ve Sarah Drake Brown tarafından kaleme alınan ve Hasan Işık tarafından çevrilen makale (2013,s.166-190) ise birincil kaynakların tarih öğretimi sürecinde kullanımında uygulanabilecek sistematik yaklaşımı üzerinde durulmuştur. Öğrenciler birinci ve ikinci elden kaynaklarda bulunan fikirler arasında anlamlı bağlantılar kurabilmesi, tarihi daha anlaşılır kılma kapasitesini artırılması adına birinci elden kaynakların tarih derslerinde kullanımının öğretmenlere öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerinin tüm aşamalarında gelişimlerini sağlama noktasında bu yayından faydalanılmıştır.

Işık (2011) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerini incelemek için birinci ve ikinci el kaynaklarla hazırlanan etkinliklerle süreç yürütüldüğü belirtilmiştir. Çalışma Ankara'da bir devlet okulunda yürütülmüş, deney grubu öğrencilerine birinci ve ikinci el kaynaklardan oluşturulan etkinliklerle ders işlenmiştir. Kontrol grubunda geleneksel yöntemlerle ders işlenmiş, sürecin başında deney ve kontrol grubuna ön metin yazdırılmış, süreç tamamlandıktan sonra ise her iki gruba son metin yazdırılmış deney grubu öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerinin kontrol grubunun tarihsel düşünme becerilerinden daha pozitif yönde etkilendiğini belirtmiştir.

Keskin (2013) tarafından yapılan çalışmada, yapılandırmacı öğretim bakımından arşiv kaynaklarının önemine ilişkin çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada; yapılandırmacı

model kapsamında arşivlerin ne tür bir rol üstlendikleri tartışılmış, sosyal bilgiler, tarih ve inkılap tarihi dersleri kapsamında tarihsel konular öğrenciye öğretilirken öğrenme başarısına ve kalıcılığına etki eden arşiv kaynakları ve türleri konusu teorik olarak açıklanmıştır. Arşiv kullanımının öğrencilere karşı olumlu bir gelişme sağlarken, öğretmenlerin ise hizmet içi eğitimlerle kanıt kullanımına yönelik çalışmalar yapılması önerilmiştir.

Dönmez (2014) tarafından yapılan araştırmada 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde tarihsel kaynakların kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerine bakılmıştır. Araştırma nitel ve nicel yöntemin beraber kullanıldığı bir çalışmadır. Araştırma Ankara'da bir devlet üniversitesinin 3. ve son sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemek için kendini bildirim ölçme aracı kullanıldığı, öğretmen adaylarının farklı değişkenler ve görüşleri arasındaki ilişkiye bakıldığı belirtilmiştir. Araştırmaya göre öğretmen adaylarının T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde tarihsel kaynaklarının kullanımına yönelik olumlu tutuma sahip olduklarını ancak bu kanunun pratiğinde bir yetersizlik hissettiklerini, bu eksikliğin giderilmesi için tarihsel kaynaklarının kullanımına ilişkin etkinlik merkezle çalışmalara yer verilmesi tavsiye edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Yapılan araştırma ile 6. sınıf sosyal bilgiler dersi Kültür ve Miras ünitesi kanıt temelli öğretimin öğrenci tutumlarına etkisini ve öğretmen görüşlerini belirlemeye yönelik nitel ve nicel araştırma modelinin birlikte kullanıldığı bir araştırmadır. Bu çalışmada öğrencilerin tutumlarını belirlemeye yönelik nicel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmada öğretmen görüşlerine ilişkin veriler nitel araştırma modelinin görüşme tekniği ile toplanmıştır.

“Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 39).

Nitel araştırmanın multidisipliner bir kurumsal çerçevesi vardır. Toplum bilimi, ırk bilimi, filoloji gibi disiplinler nitel araştırmaya hem perspektif hem de metot kazandırmıştır. Tüm bu disiplinlerde ortak olan amaç insan davranışlarını, mevcut doğal ortamlarında bütüncül olarak anlamaya çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 55).

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme, insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan, oldukça güçlü bir yöntemdir (Bogden ve Biglen, 1992, Aktaran Yıldırım ve Diğerleri, 2006, s. 10). Görüşme sosyal bilimciler tarafından

sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Çalışmada görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede araştırmacının önceden hazırladığı soruların yanında doğal ortamında gelişen atmosferle derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Bu nedenle, bu tür görüşme yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmelerin olumlu ve olumsuz taraflarını içerir. Yapılandırılmış görüşmelerin sağladığı analizlerin kolaylığı görüşülene kendini ifade etme imkânı, gerektiğinde derinlemesine bilgi almayı sağlayan olumlu yönlerinin yanı sıra kontrolün kaybedilmesi, zamanı ekonomik kullanamama gibi olumsuzlukları da bulunmaktadır (Büyüköztürk ve Diğerleri, 2016, s. 154).

Bu çalışmada sosyal bilgiler dersine giren ortaokul öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimlerine ilişkin görüşleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniğine başvurulmuştur. Özellikle görüşme formunda açık uçlu sorulara yer verilmesi ve empati kurulması karşıdaki kişinin görüşme isteğini arttırmıştır. Bu çalışmada ana başlıklar etrafında sorular sorulmuş, her soru ile ilgili alt sorular oluşturularak derinlemesine betimlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların cinsiyet, kıdem, üniversite gibi bilgilerin alındığı, isimlerin kullanılmayacağı ve görüşmelerin ses kaydına alınacağı önceden belirtilip, izinleri alınmıştır.

3.2. Evren Örneklem ve Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini Kayseri ilinde 2018-2019 eğitim öğretim yılında ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinden amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemiyle seçilmiş 17 katılımcı öğretmen oluşturmaktadır. Kanıt temelli öğretimin etkisinin incelendiği çalışmanın nicel kısmının örnekleme ise Kayseri ili Talas ilçesinde bulunan kız imam hatip ortaokulu 6. sınıftaki 40 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler ait bilgiler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Görüşmeye katılan öğretmen listesi

	Kodlama	Cinsiyet	Branş	Kıdem Yılı	Mezun Olduğu Üniversite
1. Öğretmen	Ö1	E	Sosyal Bilgiler	16	Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi
2. Öğretmen	Ö2	E	Tarih	25	Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
3. Öğretmen	Ö3	E	Sosyal Bilgiler	16	Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi
4. Öğretmen	Ö4	K	Tarih	23	Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
5. Öğretmen	Ö5	E	Tarih	20	Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi
6. Öğretmen	Ö6	E	Sosyal Bilgiler	8	Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
7. Öğretmen	Ö7	E	Sosyal Bilgiler	1	Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
8. Öğretmen	Ö8	E	Sosyal Bilgiler	23	Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi
9. Öğretmen	Ö9	K	Sosyal Bilgiler	17	Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi
10. Öğretmen	Ö10	E	Coğrafya	23	Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi
11. Öğretmen	Ö11	K	Tarih	13	Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi
12. Öğretmen	Ö12	E	Sosyal Bilgiler	5	Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi
13. Öğretmen	Ö13	K	Tarih	22	Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi
14. Öğretmen	Ö14	E	Tarih	29	Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi
15. Öğretmen	Ö15	K	Tarih	13	Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi
16. Öğretmen	Ö16	E	Sosyal Bilgiler	8	Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi
17. Öğretmen	Ö17	E	Sosyal Bilgiler	5	Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya ait verilerin toplanması amacı ile yarı yapılandırılmış mülakat formu, dokümanlar, öğrenci tutum ölçeği ve tarihsel yazılı kanıt kullanma öz değerlendirme formu kullanılmıştır. Yapılan nicel araştırmada ön test son test kontrol gruplu yarı

deneysel desen modelinde yapılmıştır. Bu çalışmada Doğan'ın (2007) geliştirdiği “Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Öz Değerlendirme Formu” kullanılmıştır. Şahin ve diğerleri (2000) tarafından “İlköğretim 6. Sınıf öğrencilerinin Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerine karşı tutumları, akademik benlik kavramları ve bilişsel öğrenme düzeyleri” isimli 27 maddeden oluşturulan “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen veriler SPSS 22.0 programında değerlendirilerek, gruplar arasındaki fark ölçülmüştür. Veri toplama araçlarının kullanımını için gerekli izinler alınmıştır (Bkz. Ek-1).

3.3.1. Dokümanlar

Bu kapsamda Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Kültür ve Miras ünitesinde yer alan kazanımlarla ilgili etkinlik temelli ders planları hazırlanmıştır. Hazırlanan etkinliklere dair bazı detaylar şu şekildedir.

Tablo 5. Etkinlikler ve Kanıt Çeşitleri

Etkinlik Adı	İlgili Kazanım	Kullanılan Kanıt Türü
Orta Asya'da Türkler	Orta Asya'da kurulan ilk Türk Devletleri'nin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımda bulunur.	İmaj Kaynakları İstatistik Kaynakları Metin Kaynakları
İslamiyet'in Doğuşu	İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar	İmaj Kaynakları İstatistik Kaynakları Metin Kaynakları
Gevher Nesibe Hatun Darüş-Şifası ve Medresesi	Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI. ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.	Nesne Kaynakları İmaj Kaynakları
İslamiyet ve Türkler	Türkler' in İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	İmaj Kaynakları İstatistik Kaynaklar
Medeniyete Yol Veren Yollar	Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.	İstatistik Kaynaklar

Hazırlanan etkinlikler ders planı çerçevesinde araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Ders planları ve etkinliklerin büyük bir kısmı araştırmacı tarafından hazırlanmıştır (Bkz.

Ek-2). Diğerleri ise Galip Öner'in çalışmalarından alınmıştır (Bkz.Ek-2C). Kanıtların kullanıldığı etkinlikler, aynı zamanda ders öğretmeni olan araştırmacı tarafından yeterli sayıda çoğaltılarak uygulanmıştır. Kanıt temelli olarak tasarlanan dersler 18 ders saatini kapsamıştır. Bu araştırma kapsamında kullanılan ünite planları Ek- 3'te sunulmuştur.

3.3.2. Tutum Ölçeği

Tutum, herhangi bir duruma veya nesneye karşın duygu, düşünce ve davranışların bileşkesidir. Tutum olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilmektedir. (Uzun, 2006, s. 240). Bu çalışmada Şahin ve diğerleri (2000) tarafından geliştirilen 27 maddelik "Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği" kullanılmıştır (Bkz. Ek-4). Ölçekte 27 tutum ifadesi bulunmaktadır. Her tutum ifadesi "Tamamen Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum", "Hiç Katılmıyorum" olan beş tercih sunulmuştur. Bu tercihlerden sadece bir tanesini öğrenciler tarafından işaretlemelerini istenerek, öğrencilerin olumlu veya olumsuz tutumlarına yönelik sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir. İstatistiksel analizler dikkate alınarak, olumlu ifadeler içeren maddeler 5, 4, 3, 2, 1 iken olumsuz anlam içeren maddeleri 1, 2, 3, 4, 5 puan olarak SPSS verileri olarak işlenmiştir. Ölçekte ters kodlanan maddeler ise 2, 3, 5, 8, 10, 13, 15, 17, 20, 22, 24, 27 numaralı maddelerdir. Ölçeğin en düşük puanı 27, en yükseği ise 135'dir. Ölçeğin puanlarının yorumlanması ise:

1-27 puan Tamamen Olumsuz Tutum

28-54 puan Olumsuz Tutum

55-81 puan Kararsız

82-108 puan Olumlu Tutum

109-135 puan Tamamen Olumlu Tutum

şeklinindedir. Ölçeğin 101 kişi üzerinde uygulanan pilot uygulamasında Alpha güvenilirlik katsayısı. 94'tür. Bu çalışma 30 maddelik bir tutum ölçeği ile yapılmış olup Şahin vd. (2000) bu ölçeği 27 maddeye indirip, yaptıkları uygulama sonucunda Alpha güvenilirlik katsayısının. 89 olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sonuç, ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu

“Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Analizlerin kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme imkânı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları da bulunmaktadır” (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016, s. 154). Katılımcı öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerinde kanıt kullanılmasına dair görüşlerini elde etmeyi amaçlayan bu çalışmada yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma sorularının iç tutarlılık geçerliliğini sağlamak için sosyal bilgiler alanında uzman iki kişinin görüşüne başvurulmuştur. Yarı yapılandırılmış mülakat için başlangıçta on üç adet soruya yer verilmiş; ancak uzmanların önerisi ile dokuza düşürülmüştür. Görüşme formuna son şekli verildikten sonra deneme amaçlı olarak katılımcılar dışında bir sosyal bilgiler öğretmeniyle görüşme yapılmış, görüşmeler ortalama 35-40 dk. sürmüştür. Yapılan bu görüşme ses kaydına alındıktan sonra metne aktarılmıştır. Ardından alan uzmanıyla yapılan görüşmede, görüşme formu sorularının yeterli olduğu, konuyu yeterli oranda kapsadığı, soruları açık, net ve anlaşılır olduğu görüldükten sonra görüşme formuna son şekli verilmiştir. Bu süreçten sonra, katılımcılardan ders saati dışında randevu alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu Ek-5’te verilmiştir.

Görüşme sonucunda elde edilen verilerin analiz edilmesi için öğretmenlerin görüşleri doğrudan alıntı olacak şekilde aktarılmış, bu verilerde yer alan ortak düşünceler kodlanarak yorumlanmış ve çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır.

3.3.4. Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Öz Değerlendirme Formu

Doğan (2007) tarafından geliştirilen öğrencilerin “Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Öz Değerlendirme Formu” kullanılmıştır (Bkz.Ek-6). Öz değerlendirme formuyla, öğrencilerin deneysel süreci geçirdikleri altı hafta boyunca kanıt kullanmanın kendilerinde meydana getirdiği duyuşsal etkileri, farklılıkları ortaya koymak amaçlanmıştır. Öz değerlendirme formunda öğrenciler üçlü likert sınıflamasına göre görüşlerini ifade etmiştir. Katılımcılar olumlu görüşlerini “Hepsinde (3)”, “Bir Kısımında (2)”, “Hiç Birinde (1)” şeklinde belirtirlerken; olumsuz görüşlerini tam tersi

bir puanlama ile belirtmişlerdir. Puanlar; frekans ve yüzde değerleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14 ve 21. maddeleri kanıt kullanmanın öğrencinin duyuşsal özelliklerini ne kadar etkilediğini ortaya çıkarır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır(Yıldırım ve Şimşek, 2006: 224). Yıldırım ve Şimşek betimsel analizi dört başlıkta toplamıştır.

- 1- Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma
- 2- Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi
- 3- Bulguların tanımlanması
- 4- Bulguların yorumlanması

Bu basamaklar kullanılarak katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öğrencilerin tutumlarını analiz etmek için SPSS 22.0 programı kullanılmıştır.

3.4.1. Araştırmanın Uygulama Basamakları

2018-2019 Eğitim öğretim yılı birinci döneminde Yaman Dede Kız İmam Hatip Ortaokulunda yürütülen bu araştırmanın, uygulama sürecinde; (hazırlık ve deneysel işlem öncesi, deneysel işlem ve deneysel işlem sonrası süreci) yapılan uygulamalar aşağıda ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

3.4.1.1. Deneysel İşlem Öncesi Süreç Basamakları

1. Araştırma sürecinin deneysel çalışma kısmına başlamadan önce literatür taraması yapılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.
2. Araştırma öncesi her türlü resmi izinler alınmıştır. Bu süreç devam ederken diğer taraftan araştırmada kullanılacak ölçekler ve uygulama sürecinin içeriği, uzman görüşlerine de başvurularak araştırmacı tarafından hazır hale getirilmiştir.

3. Uygulama başlamadan önce araştırmanın yapılacağı okulun yöneticileri ile bilgilendirici görüşmeler yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının denkliği, ön testler öncesinde sözlü olarak araştırılmış, uygulama üzerindeki sosyal bilgilere yönelik yazılı sınavı sonuçları karşılaştırılarak bir farklılığın olmadığı iki grubun da birbirine yakın olduğu derslerine giren diğer öğretmenler tarafından teyit edilmiştir. Araştırmanın uygulanacağı okuldaki 6.sınıf şubelerinden deney ve kontrol gruplarını belirlenmesi rastgele (random) belirlenmiş deney grubu 6-B olurken kontrol grubu 6/A sınıfı olmuştur. Bu duruma sınıfların homojen yapıları, okulda sadece iki tane 6. sınıfın oluşu etkili olmuştur. Araştırmacının okulda görev yapması uygulamalara başladığında ön iletişim aşamasına olan ihtiyacı ortadan kaldırmıştır.
4. Kanıt temelli öğretim yapılacak deney grubu öğrencileri için “Kültür ve Miras” ünitesi kapsamında ders etkinlikleri hazırlanmıştır. Etkinlikler uzman görüşüne sunulurken gerekli düzeltmeler yapılmıştır.
5. 6. hafta (18 ders saati) olarak planlanan öğretim uygulamasının öncesinde ön uygulamalar bir hafta önce yapıldığı için, süreye dâhil edilmemiştir. Son haftanın 1. saatinde ise son tutum formu cevaplandırılmasına ayrılmıştır.
6. Araştırma boyunca deney ve kontrol gruplarının derslerine araştırmacının kendisi girmiştir.

3.4.1.2. Deneysel İşlem Süreci

1. Deney grubu öğrencilerinin dersleri kanıt temelli öğretim etkinlikleri ile kontrol grubu öğrencilerinin dersleri ise yeni programa göre hazırlanmış ders kitabı odaklı olarak gerçekleştirilmiştir.
2. Ders etkinliklerinin uygulamasına 2018 yılının ekim ayı ortalarında başlanmıştır. Öğretim etkinlikleri “Kültür ve Miras” ünitesinde yer alan beş kazanım ile ilgili konular üzerinde gerçekleşmiştir. (SB.6.2.1 – SB.6.2.2 – SB.6.2.3. – SB.6.2.4 – SB.6.2.5).
3. Deney grubu öğrencilerine, uygulamaya geçilmeden önce kanıt temelli öğretim yaklaşımının öğrenci tutumlarına olan etkisini belirlemek ve tarihsel düşüncelerini geliştirmek için bir araştırma planlandığı bildirilmiştir.

4. Öğrencilere, yapılan dersler ve etkinliklerin notla değerlendirilmeyeceği, not almak için stres yaşamamaları gerektiği vurgulanmıştır. Bu sayede öğrencilerin not korkusu ve stresi yaşamadan öğretim etkinliklerine başlamaları sağlanmaya çalışılmıştır.
5. Deney grubuna araştırma kapsamındaki “Kültür ve Miras” ünitesi örneğinde kanıt temelli öğretime uygun etkinlikler hazırlanması planlanmıştır.
6. Kontrol grubundaki öğrencilere “Kültür ve Miras” ünitesi deney grubu öğrencileriyle aynı zamanda işlenmeye başlanmış, ders kitabı, esas alınarak belirtilen yönergelere uygun bir şekilde aynı süreyi kapsayacak şekilde işlenmiştir.
7. Altı haftalık uygulama sürecinde deney grubu öğrencileri ile kanıt temelli öğretim yaklaşımına uygun yapılacakları planlamak amacıyla çalışmanın planı hazırlanmıştır. Bu çalışma planı aşağıda gösterilmiştir.

3.4.1.2.1. I. Hafta

Uygulamanın ilk haftasında deney grubu öğrencilerine birinci elden kaynağın ne olduğu, örnekler gösterilerek anlatılmış, ders kitaplarının ise ikinci elden kaynağa örnek olduğu belirtilmiştir.

“Kültür ve Miras” ünitesinin ilk kazanımı olan “Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” Kazanımına yönelik olarak Orta Asya fiziki haritası sınıfa getirilerek, bu coğrafyanın fiziki yapısı hakkında çıkarımlarda bulunmaları hedeflenmiştir. Fiziki haritadan yararlanırken harita okuryazarlığı becerisinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Yükseltinin fazlalığı, iklime olan etkisini, dolayısıyla bu coğrafya da yaşayan toplulukların sosyal, ekonomik, askeri ve siyasi özellikleri hakkında çıkarımda bulunmaları beklenmiştir.

Orta Asya kültürünü yansıtan birinci elden nesnelerin görselleri kullanılmıştır. Konargöçer çadırı, balballar, Pazırık Halısı, Altın Elbiseli Adam, Kültiğin heykeli, Orhun Kitabeleri’ni kapsayan etkinliklerle öğrencilerin kültürel mirasa duyarlılık

değeriyle zaman ve kronolojiyi algılama ve harita okuyabilme becerisi edinmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Pazırık Halısı etkinliğinin öğrencilerin ellerindeki materyali değerlendirerek halıda kullanılan renklerden, motiflerden yola çıkarak Orta Asya’da kurulan devletlerin kültürel, ekonomik, sanatsal, faaliyetleri hakkında çıkarımda bulunmaları hedeflenmiştir. Aynı analitik bakış açısı ile diğer etkinliklerde süreçte yürütülmüş, öğrenciler gözlemlenerek etkinliklere sağladıkları katkılar, mevcut yaptıkları etkinliklerdeki isteklilik ve daha sonraki etkinlikler için gösterdikleri heyecan etkinliklerin öğrencilerin ilgilerini çektiğine en önemli işarettir (Bkz. Ek-2A).

3.4.1.2.2. II. Hafta

Araştırmanın ikinci haftasında da 1. kazanıma yönelik etkinliklere devam edilmesi planlanmıştır. II. Haftanın ilk 5 dakikasında öğrencilere geçmiş haftaya yönelik sorular sorulduğunda daha fazla öğrencinin katıldığı gözlemlenmiştir.

Bu hafta etkinliklerinde Altın Elbiseli Adam etkinliği yapılmış, fotoğraf incelenerek, hazırlanan sorular cevaplandırılmıştır. Bu etkinlikle kurulan devletlerin siyasi ve ekonomik yapılarına dair çıkarım yapımları sağlanmaya çalışılmıştır.

Kurgan ve balbal fotoğraflarıyla ilgili hazırlanan etkinlikle öğrencilerden devletlerin dini inanışları, ahiret inançlarına yönelik çıkarımda bulunmaları hedeflenmiştir. Orta Asya coğrafyasına ait kurgan ve balbal fotoğrafları gibi birinci elden kaynakların öğrenciler tarafından yorumlanması istenmiştir.

Araştırmacı tarafından (Talat Tekin, Orhun Yazıtları, s. 34-35) Köktürk Kitabeleri ile ilgili metin ve görsel getirilerek metin analizi yapılmıştır. Çalışma yapraklarında tarihi empati, olguyu görüşten ayırt etme, metin ve fotoğraf analizleri ile desteklenmeyen iddiaları bulmayı geliştirici sorular yer almıştır.

3.4.1.2.3. III. Hafta

3. hafta da “İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar” kazanımı doğrultusunda etkinlikler hazırlanmıştır. Öğrencilere iki farklı dilde

hazırlanmış kaynak belge dağıtılmıştır. İlk önce Veda Hutbesi'nin Arapça orijinal metninin bulunduğu bir kaynak dağıtılıp, Arapça dersi de gördükleri için metni incelemeleri istenmiş, daha sonra ise Türkçe 'ye çevrilmiş Veda Hutbesi'nin tam metni dağıtılmıştır. Dağıtılan Veda Hutbesi'nden yola çıkarak hangi evrensel mesajlar verildiği sorulmuştur. Veda Hutbesi referans alınarak İslamiyet öncesi ve İslami dönemde meydana gelen değişimlere yer verildi. Bu etkinliklerle tarihsel empati, insan haklarına duyarlılık, eşitlik, kadın hakları gibi değerler üzerinde duruldu (Bkz. Ek-2B).

Hz. Muhammed döneminden sonra yaşanan gelişmeleri daha da somutlaştırma adına Abbasiler dönemine ait Irak Samarra Ulu Cami'nin fotoğrafı öğrencilere dağıtılarak görseli doğrudan sorgulamaları ve kültürel, askeri alanlarda çıkarımda bulunmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

3.4.1.2.4. IV. Hafta

4. haftada 4.kazanım üzerine yapılan çalışmalara devam edilmiştir. Bu hafta Kayseri ilinde bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait tarihi mekânlar öğrenciler tarafından incelenmiştir. Çoğunlukla Selçuklu dönemine ait eserleri içeren ve Selçuklu Müzesi, Hunat Hatun Medresesi ile Beylikler dönemine ait Cami Kebir (Ulu Cami) incelenmiştir. Öğrencilere adı geçen mekanlarla ilgili etkinlikler hazırlanarak kültürel mirasa duyarlılık, empati yapabilme becerileri kazandırılmaya ve somut eserler üzerinden kültürel, sosyal, ekonomik çıkarımlarda bulunmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Gezi süreci boyunca öğrencilerin birlikte iş yapma, gezilen mekanları eleştirel bakış açısı ile değerlendirme becerilerini kazanmaları amaçlanmıştır (Bkz.Ek-2C).

3.4.1.2.5. V. Hafta

5. haftada “Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI. Ve XIII. yy kapsamında analiz eder” kazanımı doğrultusunda kanıt kullanılarak önceden hazırlana etkinlikler kullanılmıştır. İlk etkinlik olarak Köktürk ve Karahan paraları kullanılmış bu bölgeler dönemselsel olarak sorgulatılmış ve üzerlerindeki semboller üzerinden çıkarımda bulunmaları sağlanmıştır.

2. etkinlik olarak ise Kaşgarlı Mahmut'un *Divan-ı Lügatit Türk* adlı eserinin tıpkıbasımından yararlanarak hazırlanan etkinlikle Türklerin İslamiyet'le birlikte edindikleri kazanımlar sorgulatarak, kültürel mirasa duyarlılık değeriyle zaman ve kronolojiyi algılama becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir (Bkz. Ek-2D).

3.4.1.2.6. VI. Hafta

Uygulamanın son haftasının iki ders saatinde “Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar,” kazanımı doğrultusunda sınıfa ticaret yollarını göstermeleri için dilsiz harita getirilerek, çocuklara ticaret yollarının nereden geçebileceğini bulmaları istenmiştir. Bu bağlamda her öğrenciden elindeki haritaya iki farklı kalemle ticaret yolu güzergâhlarını çizmeleri sağlanmıştır. Daha sonra ise ticaret yollarını gösteren harita dağıtılarak ellerindeki harita ile karşılaştırmaları istenmiş, atlaslarından yararlanarak ticaret yollarının hangi ülkelerden geçtiği belirlenmeye çalışılmıştır (Bkz.Ek-2E).

Uygulamanın son ders saatinde ise son tutum ölçeği uygulandı.

3.5. Verilerin Analizi

Geçerlik, testin bireyin ölçülmek istenen özelliğini diğer özelliklerle karıştırmadan ölçmesi ve ölçme araçlarının amacına hizmet etmesidir. Bir ölçme aracında geçerlik özelliğinin artırılması için bazı stratejiler bulunmaktadır. Uzman görüşüne başvurulması geçerliliği arttıran bir çalışmadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016, s. 116).

Güvenirlilik, testin ölçmek istediği özelliği ne derece doğru ölçtüğü ile ilgili olup ölçme aracının hatalardan arınıklılığıdır. Bir ölçme aracının güvenilir olması için tutarlı, kararlı, duyarlı ve tesadüfi hatalardan arınık olması gerekir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016, s. 108).

Etik, Türk Dil Kurumu'nun (TDK) Bilim ve Sanat Terimleri sözlüğünde ise ahlak felsefesi ve felsefenin ödev, yükümlülük, sorumluluk ve erdem gibi kavramlarını analiz eden, doğruluk veya yanlışlık ile iyi veya kötü ile ilgili ahlaki yargıları ele alan, ahlaki eylemin doğasını soruşturan ve iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğini açıklamaya çalışan bir dalı olarak tanımlar (TDK, 2015).

Çalışmanın etik ilke kurallara uygunluğunu sağlamak için uygulama öncesinde yasal izinler alınmış, görüşme sorularına başlamadan önce yapılacak olan çalışma hakkında katılımcılara bilgiler verilmiş, mezuniyet, kıdem, cinsiyet görüşme formunun ilgili bölümlerinde yer almıştır. Katılımcıların isimlerinin alınmayacağına dair kesin bilgi verilmiştir. Görüşmenin doğal bir atmosferde yapılıp, yapılan görüşmenin ses kaydına alınacağı katılımcılara söylenilip, izinleri alınmıştır. Görüşme yapılırken katılımcıların fikirlerine kesinlikle müdahale edilmemiş, düşünceleri serbest bir şekilde ifade etmesi sağlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma süreci boyunca yapılmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formunun çözümlenmesine ve yorumlanmasına, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik uygulanan tutum ölçeğine ve öğrencilerin tarihsel kanıt kullanımına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

4.1. Öğretmen Görüşlerine Dair Bulgular

4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Birinci Elden Kaynak ve İkinci Elden Kaynakları Tanımlama Durumları

Bu alt problem durumunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin birinci elden kaynak ve ikinci elden kaynakları tanımlamalarına ilişkin görüşleri ele alınmıştır. Öğretmenlerin kaynakları tanımlarken hangi kavramlar etrafında yoğunlaştıklarına bakılmıştır, buna ilişkin görüşleri Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin birinci elden kaynakları ve ikinci elden kaynakları tanımlayabilme durumu.

Görüşler	Frekans
Birinci elden kaynaklar:	
Kitabeler	7
Arşiv Belgeleri	6
Nutuk	5
Siyasetnameler	5
Veda Hutbesi	4
Mezar Taşları	4
Haritalar	3
Paralar	3
Kazı Buluntusu	3
Tarihi Nesnelere	2
İkinci elden kaynaklar:	
Ders Kitapları	10
Ek Kaynaklar	7
Yardımcı Kaynaklar	7
Dijital Malzemeler	1

Tablo 6’da görüldüğü gibi katılımcıların kanıtları tanımlarken en fazla dile getirdikleri kavram kitabeler olmuştur. Bu durum Ö16’nın ifadelerinde aşağıdaki şekilde verilmiştir:

“Birinci elden kaynak demek bizzat yaşayan gören olayın içerisinde bulunan kişiler tarafından yazılmış, yapılmış eserler demektir. Sosyal bilgiler dersini bir bütün şeklinde düşündüğümüzde Orhun Kitabesi ’si birinci elden kaynaktır”

“Özellikle 6.sınıfta Türk tarihi konusunda da sık sık kullandığımız, Türklerin yönetim anlayışı hakkında bilgi veren Orhun Kitabeleri birinci elden kaynaktır diyebilirim” (Ö 2).

“Osmanlı’dan kalan bir çeşme veya tarihi bir yapının üzerindeki yazılı kaynaklar (kitabe) tarihi yapının amacını, işlevini yılını ve daha bir çok bilgiyi ilk elden verdiği için birinci elden kaynaklardır” (Ö 5).

“Birinci elden kaynak olarak ilk aklıma gelen yazılı belgeler, kitabelerdir. Çünkü doğrudan içinde bulunduğu dönemi anlatır” (Ö 3).

Sosyal bilgiler öğretmenleri kanıtı tanımlarken *Nutuk* ve siyasetnameleri de en fazla tekrarlanan kaynaklar arasında görmekteyiz. Bu durum katılımcıların ifadelerinde aşağıdaki şekilde yer almıştır:

“Sosyal bilgiler dersini anlatırken kanıta örnek olarak 8. Sınıflardan örnek verirsek mesela Nutuk’u birinci elden kaynaklardan rahatlıkla gösterebiliriz” (Ö 7).

“Özellikle siyasetnameleri birinci elden kaynaklara örnek gösterebiliriz. Bu siyasetnamelerin içinde; Atatürk’ten Nutuk, Hz. Ali’nin Mısır valisine gönderdiği mektup, Kanunname gibi belgeleri sıralayabiliriz” (Ö 8).

“Ders kitabımızda birinci elden kaynaklar sık sık kullanmış. Bunlardan Nutuk’tan alıntılar, Veda Hutbesi veya tarihi bir yapı üzerindeki kitabeler en çok kullandıklarım arasında” (Ö 11).

“8.sınıf kitabında en çok Nutuk kitabından bölümlere yer verilir. Bu ilk elden yani birinci elden kaynak olduğu için o dönemi daha yakından anlatır ve ben de sıklıkla kullanırım” (Ö 17).

“En yaygın yararlandığımız müzelerimiz, tarihi yerlerimiz en yakinen kitabeler hatta mezar taşları bunları örnek verebiliriz, vesikalar, Nutuk, siyasetnameler, Veda Hutbesi, eski arşiv belgeleri sosyal bilgiler dersinde kullanılan birinci elden kaynaklardır”(Ö 1).

Sosyal bilgiler öğretmenleri kanıtları tanımlarken en fazla üzerinde durdukları konulardan birisi ise arşiv belgeleri olmuştur. 17 katılımcının 6’sı arşiv belgelerini kanıt olarak tanımlamıştır. Bu durumu katılımcıların ifadelerinde aşağıdaki şekilde yansımıştır:

“Hocam kanıt, dönemde yaşanan olayların doğrudan kaydedilmesi, o dönemde bulunan arşiv belgeleri, o dönemde yapılmış sanat eserleri bunları sayabiliriz” (Ö 6).

“Özellikle tarih derslerinde kanıtlar mezar taşları, arşiv belgeleri, o döneme ait sikkeler, paralar aynı şekilde birinci elden kaynak olarak sayabiliriz” (Ö 5).

“Ele aldığımız tarihi dönemden kalma yapılar, nesleler, çeşitli yazışma örneklerini barındıran günümüze ulaşmış belgeler birinci elden kaynaklardır” (Ö 12).

“Gündelik yaşamdan izler taşıyan veya devlet işleriyle ilgili yazılardan oluşan çeşitli belgeler ilk aklıma gelen birincil kaynaklardandır” (Ö 16).

“Neredeyse 7 yüzyıl boyunca yaşayan bir devletin mirası var elimizde, Osmanlı arşiv belgeleri. Yemekhanenin bile kayıtlarının tutulduğu belge cenneti diyebiliriz. Birinci elden kaynak denilince ilk aklıma Osmanlı arşivi gelir. Zira derslerimde de çeşitli örneklerle kullanırım” (Ö 8).

Tablo 6’da görüldüğü gibi katılımcılar ikinci elden kaynakları tanımlarken en fazla ders kitaplarını örnek göstermektedirler. Dijital malzemeleri de ikinci elden kaynak olarak bir katılımcı örnek göstermiştir. Katılımcılardan bazılarının bu duruma dair görüşleri şu şekildedir:

“İkinci elden kaynaklar ise birinci elden kaynaklar okunup, bu eserleri görüp gördükten sonra yazmış veya değerlendirmelerde bulunan kişilerin kaynaklarıdır. Mesela Prof. Dr. Erhan AFYONCU’nun yazmış olduğu Osmanlı tarihi kitabı Sorularla Osmanlı Tarihi Kitabı ikinci elden kaynaktır. Çünkü birinci el kaynakları inceledikten sonra kaleme alınmıştır” (Ö16).

“Ders kitaplarımıza ikinci el kaynak diyebiliriz” (Ö3).

“Tarihi bir yerin fotoğraflarını içinde barındıran kitaplar ikinci elden kaynaklardır” (Ö5).

“Tarihi olaya tanıklık eden bir kişinin sözleri veya o anı belgeleyen bir yazı ya da görsel birinci elden kaynak iken bunların kullanılarak oluşturulduğu kaynaklar ikinci elden kaynaklarıdır. Mesela ders kitaplarımız ikinci elden kaynaklara girer. İçinde fazlaca birinci elden kaynak kullanılarak konular anlatılmaya çalışılmıştır” (Ö 14).

“İkinci elden kaynaklar, teknolojinin gelişmesiyle birlikte dijital malzemeler materyaller, efendime söyleyim ders kitapları, ek kaynakları sıralayabilirim” (Ö1).

Katılımcıların birinci elden kaynakları tanımlama durumlarına bakıldığında, kitabeler en fazla katılımcı tarafından birinci elden kaynak olarak tanımlanırken, bunu arşiv belgeleri, *Nutuk* ve siyasetnamenin takip ettiği görülürken en az olarak ise tarihi nesnelere birinci elden kaynak olarak belirtmektedirler. İkinci elden kaynak tanımlarına

dair verdikleri cevaplara bakıldığında ders kitaplarını ikinci elden kaynak tanımı olarak birleştikleri görülmektedir. Ders kitaplarını ek ve yardımcı kaynakların takip ettiğini en az katılımcı tarafından ikinci elden kaynak olarak dijital malzemelerin belirtildiği görülmektedir.

4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Kanıt Derslerinde Kullanma Durumuna Dair Görüşleri

Bu problem durumunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel kanıt kullanıp kullanmama durumlarına bakılmıştır. Bu durum Tablo 7’de belirtilmiştir.

Tablo 7. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel kanıt derslerinde kullanma durumları

Görüşler	Frekans
Tarihsel Kanıt Kullanıyorum	16
Tarihsel Kanıt Kullanmıyorum	1

Tablo 7’de görüldüğü gibi katılımcıların neredeyse tamamı (16 kişi) derslerinde kanıt kullandıklarını dile getirmişlerdir. Sadece 1 kişi (Ö10) kanıt kullanmadığını belirtmiştir. Bu durum katılımcıların ifadesinde aşağıda yansıtılmıştır:

“Sosyal Bilgiler dersi bünyesinde bulundurduğu tarih dersi kapsamında özellikle Kültür ve Miras ünitesi kapsamında sıklıkla kanıt kullanıyoruz” (Ö17).

“Kullanıyoruz, mesela özellikle bu Kayseri’nin yapısı buna müsait tabi ilk Türk devletleri için değil de Selçuklularda çocukları bizzat Türklerin yaşadığı yerlerde veya müzelere götürerek buralarda öğrencilere ders anlatıyoruz” (Ö15).

“Tatbikî kullanıyoruz, kanıt çocuğun tarih bilincinin oluşmasına, tarihi olayları Türkçe derslerindeki hikâyeler gibi değil anlattıklarımızın gerçeklerden beslendiğini gösteriyor” (Ö9).

“Zaten ders kitaplarımız da tarih konuları ağırlıklı olduğu için kanıt kullanılarak dizayn edilmiş durumda. Bizler de olay ya da olguları somutlaştırmak adına kullanıyoruz” (Ö 5).

“Yeterli düzeyde kullandığımı sorgularım fakat öğrencilerin dikkatini çekmek adına zaman zaman kullanıyorum” (Ö 3).

“Derslerde slaytlarımda özellikle kanıt kullanmaya özen gösteriyorum. Yine 8. sınıflarda derse girerken yanımda Nutuk ile beraber giriyorum” (Ö7).

“Elbette kullanmaya çalışıyorum, mümkün olduğu kadarıyla” (Ö3).

Sosyal bilgiler öğretmenleri derslerinde kanıt kullandıklarını dile getirirken, bir katılımcı ise kanıt kullanmadığını dile getirmiştir. O katılımcıya ait görüşü aşağıda verilmiştir:

“Kanıt açıkçası çok kullanmıyoruz, müfredat el verdiği ölçüde resim ve slayt kullanıyoruz” (Ö 10).

Katılımcıların tamamına yakını derslerinde tarihsel kanıt kullandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan (Ö10) biri ise kanıt kullanmadığını ifade etmiştir. Kanıt kullanmadığını ifade eden katılımcı görüşme esnasında kendisine yöneltilen sorulardan birinde ise kanıt kullanımının kalıcı olduğuna dair görüş bildirmiştir. Bu durum katılımcının kanıt kullanımına yönelik gözlemlerinden veya kendi öğrenmelerinde kullanılan tarihsel kanıtlara göre cevap verdiği düşünülmektedir. Kanıt kullanırken, işledikleri konuların kendilerini kanıt temelli öğretime yönlendirdiğini belirtmişlerdir. Görüşmeye katılanlardan bir kişi ise kanıt kullanmadığını kendi hazırladığı slaytları kullandığını ifade etmiştir.

4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Kanıtları Kullanma Sıklıklarına İlişkin Görüşleri

Bu problem durumunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel kanıt kullanma sıklıklarına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcıların büyük bir bölümü (8 kişi) ilgili üniteye kanıt kullandıklarını belirtirken, 5 kişi ise ilgili konuda kanıt kullandıklarını, 2 kişi dönem, 2 kişi de her ünite sonunda kanıt kullandıklarını belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanma sıklıklarına ilişkin görüşleri Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanma sıklıklarına ilişkin görüşleri

Görüşler	Frekans
İlgili Ünite de Kullanıyorum	8
İlgili Konuda Kullanıyorum	5
Her Ünite Sonunda Kullanıyorum	2
Dönemde En Az Bir Kez Kullanıyorum	2

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların en fazla yığıldığı yerin ilgili ünite olduğu görülmektedir. Bununla ilgili katılımcı görüşleri aşağıda yansıtılmıştır:

“Kanıt kullanımını ilgili ünite mesela Kültür ve Miras ünitesinde en fazla başvurduğumuz yöntemdir” (Ö16).

“Özellikle 6. Sınıf Orta Asya Türk devletleri ve kültürü konusunda kullandığımı söyleyebilirim” (Ö 5).

“7. sınıf sosyal bilgiler tarih konuları Osmanlı Tarihi ağırlıklı ben kanıtları daha ziyade bu konulardaki slaytlarımda ve 8.sınıf TC. İnkılap Tarihi dersinde ilgili ünitelerde kullanıyorum” (Ö 2).

“6. Sınıfın Kültür ve Miras ünitesinde ilk Türk devletlerini görüyoruz, bu ünite de sık sık kanıt kullanımına başvuruyoruz” (Ö7).

Katılımcı öğretmenlerin Tablo 8’de en fazla dile getirdikleri ikinci husus ise ilgili konuda kanıt kullanımının yoğun olduğunu dile getirmişlerdir. Bununla ilgili katılımcı görüşleri aşağıda belirtilmiştir:

“İnkılap Tarihi konularında Nutuk, bize yol gösteren birinci elden kaynaktır” (Ö14).

Katılımcılar kanıt kullanma sıklığından bahsederken ilgili konularla ve ilgili ünitelerle doğrudan ilişkili olduklarını belirtmektedirler. Katılımcılardan biri ise kanıt kullanma konusundaki olumsuz görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

“Mümkün olduğunca kullanıyoruz ama eğitim sisteminden ya da ihmalkarlıktan ya da ders saatinin azlığı kanıt kullanımını yeterli sıklıkta olmasını engelliyor” (Ö5).

Katılımcıların çoğu ilgili ünitelerde kanıt kullandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların kanıt kullanma sıklıklarını belirleyen en önemli faktörün ünitelerde kanıt kullanımına uygun tarih konularının yer alması olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinde kanıt kullanımının en az bir dönemde olduğunu belirtmişlerdir.

4.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimdeki Materyalleri Edinme Yollarına İlişkin Görüşleri

Bu problem durumunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimdeki materyalleri edinme yollarına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcılar kanıt temelli öğretimde materyal edinme yolları olarak internet (12 kişi) ders kitabı (10 kişi), haritalar (2 kişi) ve arşiv belgeleri (1 kişi) şeklinde belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimdeki materyalleri edinme yollarına ilişkin görüşleri Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimdeki materyalleri edinme yollarına ilişkin görüşleri

Görüşler	Frekans
İnternet	10
Ders Kitabı	5
Arşiv	2

Tablo 9 incelendiğinde materyal edinme yollarıyla ilgili öğretmenlerden bazılarının görüşleri şöyledir:

“Akıllı tahtadan internetten yararlanıyoruz” (Ö13).

“Günümüz bilgi ve teknoloji çağı o gün dersimde ne gerekiyorsa internetten kolaylıkla bulabiliyorum. İnternet siteleri üzerinden çeşitli müzelere ve arşivlere de ulaşmak mümkün” (Ö 10).

“Şöyle çocuklar zaten ders kitaplarındaki kaynakları resimlerine ulaşabiliyoruz. Çocuklarda bu herhangi bir ilgi yaratmıyor. Genelde internet sitelerinden kendim toplayıp çalışma yaprağı şeklinde çocuklarla paylaşıyorum” (Ö7).

“Konularımız çok yoğun ve öğretmen olarak yükümlülüklerimizin de fazla olduğunu düşünüyorum bu yüzden kanıtları daha çok ders kitaplarında verildikleri şekliyle kullanıyorum ayrıca bir çaba sarf ettiğimi söyleyemem zira ders kitaplarındakilerin özenli ve yeterli olduğunu deneyimledim” (Ö 2).

“Tabi ki internet en fazla kullandığım yol iken arşivlere de yine internet aracılığı ile bakıyorum” (Ö2).

Yukarıda verilen öğretmen görüşlerine bakıldığında öğretmenlerin materyal edinme yollarından en fazla interneti kullandıklarını görüyoruz. Kanıt temelli materyalleri edinme yolu olarak katılımcıların ikinci sırada yoğunlaştığı yer ise ders kitapları olmuştur. Bu duruma dair katılımcı görüşleri aşağıda belirtilmiştir:

“En çok ders kitaplarından artı olarak ta üniversitede kendi elde ettiğim kütüphanem oldukça zengin bir kütüphanem var. Zaten ders kitabı yazarken kütüphanemden çok yararlandım” (Ö4).

“Bizim birinci olarak esas kaynağımız ders kitabı, ders kitabının dışına fazla çıkmak istemiyorum” (Ö2).

4.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Kullanımının Güçlü Yanlarına İlişkin Görüşleri

Bu problem durumunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanımının güçlü yanlarına dair görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcılar güçlü yönler olarak; edinilen bilgilerin kalıcı olduğunu, sınıf iklimine olumlu etki ettiğini, zaman açısından ekonomik olduğunu, iş birliğine dayalı öğrenmelerin gerçekleştiğini dile getirmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanımının güçlü yanlarına ilişkin görüşleri Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanımının güçlü yanlarına ilişkin görüşleri

Görüşler	Frekans
Olumlu Sınıf İklimine Yol Açıyor	16
Kalıcı Öğrenme Oluşturuyor	15
İşbirliğini Artırıyor	5
Zamandan Tasarruf Sağlıyor	2

Tablo 10 incelendiğinde kanıt temelli öğretimin güçlü yanlarına dair öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Ben şuna çok önem veriyorum. Mesela herhangi bir tartışma konusu geçiyor, bir öğrenci farklı düşünüyor, diğeri farklı düşünüyor, bunlar arasında tatlı bir tartışma oluyor, olması gereken şeyler sınıf iklimini olumlu etkiliyor, olumlu rüzgârlar estirdiğini söyleyebiliriz” (Ö7).

Katılımcı, kanıt kullanılan dersin ikliminin olumlu etkilendiğini, demokratik, bir hava estiğini dile getirmektedir. Başka bir katılımcı ise kanıt kullanmanın zamanı kullanma bakımından tasarruf sağladığını belirtmiştir.

“Kanıt kullanmak zaman yönünden çok ekonomiktir” (Ö13).

Katılımcıların büyük çoğunluğunun birleştiği güçlü yön ise, edinilen bilgilerin kalıcı olması ile ilgilidir. Bu görüşe ilişkin katılımcı ifadeleri aşağıda belirtilmiştir.

“Keşke her konu ile alakalı birinci elden kaynaklarımız olsa gidebileceğimiz yerler olsa diye düşünüyorum. Kalıcılığı da artırıyor ve çocuğa da hatıra olarak da birçok şey bırakabiliyorsunuz diye düşünüyorum. Eminim ileri de oda birilerine anlatırken burada gözlemediklerini, dokunduklarını, hissettiklerini rahatlıkla verebilecek, anlatabilecek, aktarabilecektir” (Ö16).

Kanıt temelli öğretimin öğrencilerde işbirliği içinde çalışma eğilimleri içinde oldukları katılımcılar tarafından dile getirilmiştir (Ö11).

“Takımın üyesi oluyorlar birbirine sahip çıkıyorlar, iyi ilişkiler kuruyorlar o yüzden birçok beceriyi beraberinde getiriyor” (Ö11).

Katılımcıların çoğu kanıt kullanmanın olumlu sınıf iklimi oluşturduğunu belirtmişlerdir. Kanıt kullanımının kalıcı öğrenmelerin oluşmasında da oldukça önemli bir etkiye sahip olduğunu ikinci sırada ifade etmişlerdir. Katılımcıların bazıları (beş kişi) ise kanıt kullanımının işbirliğini arttırdığını belirtirken, kanıt kullanımının güçlü yanlarına ilişkin en az sayıdaki katılımcının hem fikir olduğu durum ise kanıtın zamandan tasarruf sağlaması yönünde olmuştur.

4.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Kullanımının Zayıf Yönlerine İlişkin Görüşleri

Bu problem durumunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretiminin zayıf yönlerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcılardan 10 kişi zaman faktöründen söz ederken, 4 kişi akıllı tahtanın olmamasını ve 3 kişi de bürokratik nedenlerle kanıt temelli öğretimin zorluklarından bahsetmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimin zayıf yönlerine ilişkin görüşleri Tablo 11’de gösterilmiştir

Tablo 11. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanımının zayıf yanlarına ilişkin öğretmen görüşleri

Görüşler	Frekanslar
Zaman Alıcı Olması	10
Akıllı Tahtanın Olmaması	4
Bürokratik Engeller	3

Tablo 11 incelendiğinde kanıt temelli öğretim esnasında, öncesinde yaşanan zorluklara dair katılımcıların zaman alıcı olması, bürokratik nedenler ve akıllı tahtanın olmayışı gibi faktörlerin etrafında yoğunlaştıkları görülmektedir. Bununla ilgili öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Haftada 3 saatte yetecek bir durum değil, sosyal bilgiler dersinde haftada 3 saatle bir çok şeyi yapamıyoruz” (Ö 11).

“Müfredat için bize ayrılmış sürelerin yeterli olmadığını düşünüyorum” (Ö 16).

“Derslerin kanıtlarla somutlaştırılabilmesi için müfredatın hafifletilmesi lazım, yoksa çok az kullanabiliyoruz” (Ö 13).

“Dersimizin kapsamını düşünecek olursak en az 4 saat olması gereken ana bir disiplin alanı. Fakat şuan ki durumda sosyal bilgilere ayrılan süre ile konular bir uyum içinde değil. Etkinliklerimi seçerken beni kısıtlayan en önemli nokta sürenin yetersizliğidir” (Ö 12).

“Bir konuyu derinlemesine inceleyebilmek için buna yönelik sürenin olması gerekir. Derslerimde konuyla doğrudan ilgili farklı tarihi kanıtların görsellerini kullanırken kaygılanıyorum, çünkü öğrenciler haklı olarak gördükleri şeylerle ilgili sorular sormak, yorumlar yapmak isteyebiliyor. Bu da fazladan zaman kaybı yaşıyor maalesef.”(Ö 5).

“Özellikle 8. sınıfta 2 saatlik ders süresinde anlattığım konuya yönelik kanıtlar kullanmak mümkün değil, zira yeri geliyor 3 kazanımı birden vermemiz gereken dersler oluyor” (Ö 15).

Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin kanıt kullanımının zayıf yönü olarak okullarda teknolojik alt yapının yetersizliği (akıllı tahta ve projeksiyon olmayışı) gibi durumları sıraladıklarını göstermekteyiz. Bununla ilgili öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Bizim okul yeni bir okul olduğu için akıllı tahta bulunmuyor, dolayısıyla yetersiz sayıdaki projeksiyon sınıfları da yetmiyor, bu durum bizi sınırlıyor” (Ö 9).

“Derslerde kanıt kullanımı ön hazırlık gerektiren bir süreçtir. Ama bu da yeterli değil teknolojik alt yapının da buna imkân sağlaması gerekiyor. Biz derslerimizi ne kadar planlarsak planlayalım süreç istediğimiz gibi ilerleyemeyebiliyor. Özellikle yağışlı havalarda sürekli elektrik kesintisinin yaşandığı bir okuldayım. Durum böyle olunca dersimi çocuklara şu kaynağı göstererek ya da onlara şu belgeye inceleterek işleyeceğim diyemiyorum” (Ö 1).

“Uzaktan bakılınca merkez bir okul her türlü donanıma sahiptir düşüncesi oluyor insanlarda. Ama sınıflarımız çok kalabalık olduğu için yeni eklemelerle derme çatma sınıflar oluşturuldu bu sınıflarda bırakın akıllı tahtayı projektörümüz dahi yok. Dolayısıyla kanıt temelli öğretimin her durumda uygulanabilir olmadığını düşünüyorum” (Ö 3).

Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin kanıt kullanımının zayıf yönü olarak okullarda yapılacak etkinlikler için izin alma konusunda yaşadıkları sıkıntıları bürokratik engeller başlığı altında belirtmişlerdir. Bununla ilgili öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Arşivlere hiç götüremedik bunun için Milli Eğitim Bakanlığı’ndan yazılı belge almamız gerekiyor, prosedür çok uzun olduğu için götüremiyoruz” (Ö14).

“Sosyal bilgiler dersi özellikle müze ve doğa gezileriyle işlenirse verimin artacağı bir ders. Örneğin öğrencinin müzede gördüğü bir heykel ya da bir resim üzerine öğretmenine sorduğu soruyla başlayan öğrenme sürecinin hayatı boyunca unutulmayacağını düşünüyorum. Ama bu tarz geziler, alan ve belge incelemeleri için gereğinden fazla evrak işi ve sorumluluğumuz var yetkililerden izin alma işi de hiçte kolay değil” (Ö 7).

“Birinci elden kaynakların ziyaretini ya da kullanımını tamamıyla sağlayamıyoruz. Bu imkânı sağlamak üst makamlarıdır, üst makamlar hem yetkiyi hem de sorumluluğu bize bırakıyorlar ama imkân yok, imkânsızlıklar yüzünden bizde bunları kullanamıyoruz” (Ö 8).

Katılımcıların kanıt kullanımının zayıf yönlerine dair görüşlerine bakıldığında kanıtın bulunup, hazırlanıp sınıfa getirilmesinin yani kolay ulaşılabilirliği bakımından zaman alıcı oluşunu ilk sırada ifade ederlerken, okullarda akıllı tahtaların olmayışını da ikinci sırada dezavantaj olarak belirtmişlerdir. Kanıt kullanımının en az üzerinde durulan zayıf yönü ise bürokratik engellerdir. Katılımcılar özellikle gezi planlamalarında öğretmenlerin çok büyük sorumluluklar altına girdiklerini, gerekli izinlerin alınma sürecinin zor olduğunu ifade ederek bürokratik engellerin kanıt kullanımını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir.

4.1.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimden Edinilen Bilgilerin Kalıcılığına Dair Görüşleri

Bu problem durumunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimlerinin edinilen bilgilerin kalıcılığına dair görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcıların tamamı kanıt temelli öğretimin edinilen bilgilerin kalıcılığına olumlu etkisinin olduğunu dile getirmişlerdir. (Bkz. Tablo:12)

Tablo 12. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimlerin edinilen bilgilerin kalıcılığına dair görüşleri

Görüşler	Frekans
Kanıt Temelli Öğretim Kalıcıdır	17

Tablo 12 incelendiğinde kanıt temelli öğretimin edinilen bilgilerin kalıcılığına dair tüm katılımcılar (17 kişi) kalıcıdır görüşünde bulunmuşlardır. Bununla ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

“Çocukların dikkatini çektiği için edindiği bilgileri uzun süreli belleğe depoladıkları için daha kalıcı oluyorlar. Daha dikkatli dinliyorlar daha özveriyle dinlediği için kalıcılığı daha fazla sağlanıyor bilgilerin” (Ö 10).

“Kesinlikle çok iyi uzun yıllar devam ediyor kalıcılığı” (Ö 8).

“Öğrencilerimiz kanıt temelli öğretimde kalıcılığın ve öğrenmelerin daha kolay olduğunu, kolaylaştığını düşünüyorum” (Ö 17).

“Öğrenmelerinde kalıcılığı gözlemliyorum, onu da kısa vadede değil, uzun vadede. Mesela ortaokuldan mezun ettiğim öğrencilerim üniversiteyi bitirdikten sonra karşılaştığımızda hatırladıkları dersler genellikle kanıt temelli dersler olduğunu görüyoruz” (Ö 14).

“Kesinlikle çok kalıcı oluyor, çocuk bire bir görüyor, yaşıyor ortamı, ortam mekân değişikliği çocuklarda inanılmaz bir kalıcılık sağlıyor (Ö 1).

“Geçmişteki Türk bilincini orada kazanıyorlar. Türk benliğini, Türk bilincini, vatanseverliği, bayrak bilincini, ülkesinin ne kadar değerli olduğunu milletinin ne kadar değerli olduğunu vatan ve millet birliğinin sağlanması gerektiğini burada öğreniyorlar. Bir Orhun Kitabesi’ni okuduğu zaman çocuk hiç kimseye hiçbir devlete güvenmememiz gerekiyor diye çıkarımda bulunuyor” (Ö 9.)

“Özellikle TC. İnkılap Tarihi dersinde çok işe yarar olduğunu deneyimledim. Çünkü savaş ve antlaşma ağırlıklı konular olduğundan soyut kalıyor çocukların dünyasında. Tekâlif-i Milliye Emirleri’nin uygulandığını gösteren bir fotoğraf ya da o döneme ait bir

kayıt (halkın getirdiği ürünleri listeleyen belge) çocuğun önüne gelince geçmiş biranda somutlaşıyor ve kalıcılık yakalanıyor” (Ö 16).

“Tarih konularının öğretiminde ve öğrencilerin bilgileri kavramasında kanıt kullanımı çok önemlidir. Geçmişteki uygarlıkları anlatırken onlara ait bir para bir tarihi nesne ya da yazılı bir belge örneğini gören öğrenci bu bilgiyi unutmuyor” (Ö 15).

4.1.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimin Geliştirdiği Becerilere Dair Görüşleri

Bu problem durumunda kanıt temelli öğretimin öğrencilerde hangi becerileri geliştirdiklerine dair öğretmen görüşlerine bakılmıştır. Bu durum tablo 13’te belirtilmektedir.

Tablo 13. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimin geliştirdiği becerilere dair görüşleri

Görüşler	Frekans
Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi	10
Gözlem Becerisi	8
Eleştirel Düşünme Becerisi	7
Yaratıcı Düşünme Becerisi	6
Araştırma Becerisi	6
Problem Çözme Becerisi	5
Mekânı Algılama Becerisi	4
İletişim Becerisi	3
Karar Verme Becerisi	1

Katılımcılar tablo 13 incelendiğinde kanıt kullanımının birçok beceriyi de beraberinde getirdiklerini dile getirmişlerdir. Bu becerilerin ortaya çıkmasında süreci etkileyen en önemli değişken kanıtların kazanım uygunluğuna göre sürece aktarılmasıdır. Birçok katılımcı ise zaman ve kronolojiyi algılama becerisini kanıt temelli öğretimin oldukça etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumu (Ö-10, Ö-1 ve Ö-7) aşağıdaki şekilde dile getirmişlerdir:

“Problemin oluş sırasına göre hangi teknolojik aletlerin kullanıldığı günümüze doğru yaklaştıkça kullanılan malzemelerden dönemin teknolojisi hakkında çıkarımda bulunurlar” (Ö 10).

“Özellikle zaman ve kronoloji becerisine örnek vermek gerekirse bizim 5. sınıflarımızı Ankara’ya gezdiriyoruz, oraya gittiklerinde teorik olarak edindikleri (TBMM’nin açılışı, Cumhuriyetin ilanı) bilgileri somut olarak I. TBMM’ye giderek, Cumhuriyet Meclisine giderek kronolojik bir şekilde sıralayabiliyorlar. 6. Sınıflarımızı Cumhuriyet Bayramı haftasında Sivas’a götürüyoruz, trenle. Cumhuriyet Eğitim Treni diye vagona kanıtlar kullanarak çocuklara bilgiler verilir, Sivas’ta Sivas Kongresi Merkezi ziyaret edilir” (Ö 1).

“Olayların arasında bağ kurulabilmesi için oluş sırasının bilinmesi çok önemli. Tarihi devirleri işlerken bazı çocuklar; “ ilk çağ uygarlıklarının günlük yaşam ve geçim kaynakları” konusunda neden sonuç ilişkisi kurmakta zorlanıyor. Bunun en temel nedeni o dönemin ruhunu çocuklarına verememiş olmamız. Öğrencileri arkeoloji müzelerine götürüp ele aldığımız dönemin tarihi nesnelere karşılaştırmış olsak bu problemi aşabiliriz. Çocuklar gördükleri ve dokundukları varlıklar hakkında daha rahat yorum yapabilir ve kullanıldığı dönemi kendi zaman kronolojisine yerleştirebilir” (Ö 7).

Katılımcıların ikinci sırada geliştiğini ifade ettikleri beceri ise gözlem becerisidir. Bu konu ile ilgili görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğrencilerle yaptığımız bir müze veya kazı alanı gezisi sırasında onların bu alanları çok dikkatli bir şekilde gözlemlediklerini günümüz ve geçmiş arasında benzerlik ve farklılıklara ilişkin çıkarımlarda bulduklarına şahit olmuştum” (Ö 5).

“Öğrencilerimizle şehrimizde bulunan Hunat Hatun Camisi’ne yaptığımız gezi sırasında bu tarihi mekânla ilgili soruları, öğrencilerin çok güçlü gözlem yaptıklarına bu gözlemleri sonucu kafalarında oluşan sorulara yanıt aramaya çalıştıkları olmuştum” (Ö 3).

“6. sınıf öğrencileriyle Selçuklu Müzesi’ne gitmiştik. Bu gezi sırasında bu tarihi yapının duvarlarının kalınlığı, yüksekliği, pencerelerin küçüklüğü, avlular, iç kapuların alçaklığı öğrencilerin çok dikkatini çekmişti. Bu durum onların kadim öğrenme yöntemlerinden biri olan gözlemi öğrenme sürecine çoktan dâhil ettiklerini göstermektedir” (Ö 8).

Katılımcıların üçüncü sırada geliştiğini ifade ettikleri beceri ise eleştirel düşünme becerisidir. Bu konu ile ilgili görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Yani burada daha çok çocukların eleştirel düşünme becerilerinin geliştirdiklerini söyleyebiliriz. Çünkü olaylardan kendilerine bir çözüm bir hipotez kurarak kafalarında neden sonuç ilişkisi kurarak bir şeyi yapabilmeyi öğreniyorlar. Nedir mesela? Eski göçebe yaşamını ve çadır kurmayı şöyle bir kendileri yapınca bunun içinde nasıl yaşıyormuş?” (Ö 15)

Katılımcılar kanıt temelli öğretimle problem çözme becerilerinin de geliştirdiğini belirtmişlerdir:

“İnsanoğlunun hayatta kalma ve yaşam becerileri geliştirme mücadelesi günümüz teknolojisine ulaşılmasının temel nedeni. Çocuklara yazılı bir antlaşma örneği gösterdiğimde yazının neden bulunduğuyla ilgili bile yorumlar gelebiliyor. Bu da aslında çocuğun bir olayın kanıtıyla karşılaştığında üst düzey düşünebildiğini gösteriyor. Yazı kayıt tutma ve unutmama için ortaya çıkmıştır, bunu çocuklara anlatarak değil bir problem ortaya atarak buldurmalıyız” (Ö 17).

“Bizim çocuklar ne yapıyorlar kendi doğalarında olan merak duygusu ortaya çıkıyor. Sorgulamaya başlıyorlar, bilimsel bir bakış açısı geliştiriyorlar. Cacabey Medresesi’ne götürüp rasathaneyi gezdikleri zaman atalarının XIII. yüzyıldan beri gökbilimi ile ilgilendiği gerçeği ile karşılaşınca sürece otomatikman problem çözme, araştırma becerileri de katılıyor. Özellikle tarihi mekânları gezdikleri zaman nasıl aydınlatıldıkları, nasıl ısıtıldıklarına dair bir sorgulama sürecine giriyorlar” (Ö 11).

Katılımcıların kanıt temelli öğretimin geliştirdiği becerilerine dair görüşlerine bakıldığında zamanı ve kronolojiyi algılama becerisinin en fazla ifade edildiği

görülmektedir. Gözlem becerisi de ikinci sırada katılımcılar tarafından geliştirilen beceri olarak belirtilmiştir, eleştirel düşünme becerisi de üçüncü sırada kanıt temelli öğretimle geliştirilen beceri olarak ifade edilmiştir. Eşit sayıda katılımcı ise bize yaratıcı düşünme ve araştırma becerilerini geliştirdiğinden söz etmişlerdir. Katılımcılar kanıt temelli öğretimin öğrencilerin problem çözme becerilerine katkılarının yanı sıra mekân algılama ve iletişim becerilerini geliştirdiğini ifade ederken, bu sürecin karar verme becerisine etkisinin en az olduğu görülmektedir.

4.1.9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Kanıt Temelli Öğretimin Geliştirdiğini Düşündükleri Değerlere Dair Görüşleri

Bu problem durumunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimleriyle öğrencilere hangi değerleri kazandırıldıklarına dair görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcıların en fazla yığıldığı aralığın eşitlik (13 kişi), demokratik tutum (12 kişi) ve adalet değerleri olduğu bunun yanı sıra en az barış (4 kişi) değeri etrafında birleştikleri görülmektedir (Bkz. Tablo. 14).

Tablo 14. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimin geliştirdiğini düşündükleri değerlere dair görüşleri

Görüşler	Frekans
Eşitlik	13
Demokratik Tutum	12
Adalet	11
Bilimsellik	9
Vatandaşlık/Sivil Hak ve Sorumluluklarını Fark Etme	9
İnsan Hakları	8
Barış	4

Tablo 14 incelendiğinde kanıt temelli öğretimin değerler öğretimine olan katkısı görülmüştür. Bu konu ile ilgili öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Veda Hutbesinde eşitlik değerini görebiliyoruz. Zira Veda Hutbesinde kadınlar, erkekler, hürler, köleler demiyor. Ey insanlar! Diye sesleniyor. O coğrafyada muazzam bir eşitlik örneğidir” (Ö 16).

“Evet toplumdaki topluma bazı değer yargıları değişebilir. Fakat geçmişte de bugün de tüm insanlığın arzusu eşit yaşamdır. Bunu Hz. Muhammed Veda Hutbesi’nde çok güzel dile getirmiş. Öğrencilere Veda Hutbesi örneğinden yola çıkarak eşitlik değer eğitimi verilebilir” (Ö 7).

“Martin Luther King’in insanlık adına çok etkileyeceği sözleri mevcut. İnsanların arasındaki ayrımı hor görüp ayaklar altına aldığı eşitliğin önemi üzerine yaptığı konuşma örneklerini derslerimde de zaman zaman kullanırım. Ünlü ve önemli bir kişinin ağzından bunların çıktığını duyan çocukların davranışlarını da daha etkili ve kısa süre de değişiyor. Bizim dersimiz etkin bir vatandaş yetiştirmeyi amaç edinen bir ders. Çocuklarla öğretimden ziyade eğitim yani değerler üzerinde etkinlikler yapmalıyız” (Ö 4).

“Zıtlıklardan yola çıkarak bazı değer yargılarını vermeye çalışıyorum. Mesela Orta Çağ Avrupa’sında banyonun dahi bir sırası var ilk önce evin erkeği en son o evin çocukları aynı suda yıkanırlandı. Aynı Avrupa’da veba ve sıtma gibi hastalıklardan milyonlarca insan öldü. Bu konulara dair birçok resim ve yabancı kaynak mevcuttur. Öğrenci bu gerçekleri tarihsel kanıtlar vasıtasıyla gördüğünde ilkel anlayışın ve eşit olmayan koşulların nelere mal olabileceğini düşünüyor, empati kurabiliyor” (Ö 11).

Ö-7, Ö-4, Ö-11 ve Ö-16’da olduğu gibi birçok katılımcı eşitlik ile ilgili kanıtlardan örnekler vermişlerdir. Veda Hutbesinin tarihinin insan hakları ve eşitlik açısından oldukça önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Türk tarihinden ise eşitlik, adalet, demokratik, tutum ile kurultay, paraların üzerinde kağan ve hatunun resminin olmasından yola çıkarak bu değerlerle ilişkilendirilmiştir. Bununla ilgili öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Orhun Yazıtları incelendiğinde kağanın görevlerine bakıldığında eşitlik ve adalet kavramlarını rahatlıkla görebiliyoruz” (Ö16).

“Mesela kadın hakları ile ilgili bir kitabeyi okuduğumuzda ya da bir parayı incelediğimizde orada kağanın yanında hatunun da resminin olması eşitlik ve kadına değer verildiğinin kanıtıdır” (Ö13).

“Orta Asya Türk devletlerinde devlet meselelerinin görüşüldüğü bir kurultayın olması ve bu kurultay da hakanın, hatunun, boy beyleri gibi katılımcıların olması ve görüşlerini bildirmeleri demokratik tutuma oldukça önemli bir örnektir” (Ö 1).

Katılımcılar kanıt kullanımının öğrencilerde “vatandaşlık bilinci” kazanılmasında etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bununla ilgili katılımcı görüşü aşağıda belirtilmiştir:

“Zaten Sosyal bilgiler dersinin temel amaçlarından birisi vatandaşlık bilinci aşılama, vatan sevgisi aşılama, demokratik, bir tutum geliştirmektir” (Ö 7).

“Bizim tarihimiz henüz gençliğinin baharında vatan toprakları için canlarını feda eden şehitlerle dolu. Onların o küçük bedenlerinin cephedeki hallerini gösteren bir fotoğraf ya da bir mezar taşı günümüz çocuklarına aslında devletine nasıl etkin birey olunur vatandaşlık bilinci nasıl kazanılır sorusunun cevabını veriyor”(Ö 8).

Katılımcıların kanıt temelli öğretimlerinde kazandırdıkları değerlere ilişkin görüşlerine bakıldığında en fazla görüş bildirdikleri değer eşitlik olduğunu görmekteyiz. Kanıt temelli öğretimlerle demokratik tutumunda ikinci sırada ifade edilen değer olduğu görülmüştür. Adalet değerinin de kanıt temelli öğretimle geliştirildiği katılımcılar tarafından üçüncü sırada belirtilen değer olmuştur. Bilimsellik ve sivil hak ve sorumluluklarını fark etme değerinin eşit sayıda (3 kişi) katılımcı tarafından kanıt temelli öğretimle kazandırıldığı ifade edilmiştir. İnsan haklarına dair değer ise görüş bildiren az sayıda katılımcı tarafından belirtilen değerlerden biri iken, barış değeri ise kanıt temelli öğretimle kazandırılan değerler bakımından en az sayıda katılımcının belirttiği kazanım olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimin Sınıf Yönetimine Etkisine İlişkin Görüşleri

Bu problem durumunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimin sınıf yönetimine olan etkisine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcıların tamamı kanıt temelli öğretimin sınıf yönetimini olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretiminin sınıf yönetimine ilişkin görüşleri Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimlerin sınıf yönetimine etkisine ilişkin görüşleri

Görüşler	Frekans
Sınıf Yönetimini Olumlu Etkiliyor	17

Tablo 15 incelendiğinde kanıt temelli öğretimin sınıf yönetimini olumlu etkilediği tüm katılımcılar tarafından (17 kişi) belirtilmiştir. Bununla ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Sınıf yönetiminde problem yaşayan bir öğretmen değilim ama özellikle kanıtların sınıfa getirilmesi veya çocukların müzeye götürülmesi esnasında çok daha kolay ders işleyebiliyoruz. Ekonomik olduğunu düşünüyorum” (Ö3).

“Elbette ki olumlu etkiliyor” (Ö13).

“Sınıf yönetimini kolaylaştırdığı gibi, insanları aynı yöne yönlendirebilme, kamuoyu oluşturabilme, yani vereceğiniz bir konu noktasında ortak bir yöne doğru yönlendirmiş oluyorsunuz” (Ö5).

“Kanıt kullanmak öğrenciyi sürecin içine daha fazla katılmaları sağlanırken, orijinal, farklı nesnelere gören çocuklar daha dikkatli oluyorlar. Hep monoton olan sınıf yönetiminden farklı olarak kanıt kullanılan sınıflarda hiç derse katılmayanların da derse katıldıklarını görüyoruz” (Ö10).

“En ufak bir görsel dahi tüm sınıfın dikkatini çekiyor bu da öğretmen olarak benim işimi kolaylaştırıyor” (Ö 9).

“Dersin liderliği benden ondan geçiyor çünkü kullandığımız birincil kaynağın üzerinden yorumlar yapıp, fikirler üretiyorlar. Bu şekilde hepsi dersi sahipleniyor ve kontrol etmesi daha kolay oluyor” (Ö 4).

“Dersteki farklılıklar çocukların dikkatini çektiği için kanıtların kullanımı da sınıf idaresi açısından olumluluklar katıyor” (Ö 12).

Kanıt temelli öğretimde yapılan derslerin sınıf yönetimine olan etkisi konusunda katılımcıların tamamının olumlu olduğu yönünde görüşlerini ifade ettiklerini görmekteyiz. Bunun nedeni olarak dersi kolaylaştırması, ekonomik oluşu, kolay yönlendirme ve öğrencilerin sürece daha fazla katılması olarak ifade edilmiştir. Kanıt temelli öğretimle sınıfın huzurlu bir sınıf iklimine sahip olmalarının, öğretmenlerin sınıf yönetimini olumlu etkilediğini görmekteyiz.

4.2. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel kısmında deney ve kontrol grubu öğrencilerine Şahin vd. (2000) tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği uygulanmış ve elde edilen veriler SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Tablo 16’da araştırmaya katılan tüm öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu ön test puanlarının, öğrencinin bulunduğu gruba (deney grubu/kontrol grubu) göre farklılaşmasına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 16. Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu öntest puanlarının, öğrencinin bulunduğu gruba (deney grubu/kontrol grubu) göre farklılaşmasına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Sosyal Bilgiler Tutumu	Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Öntest puanları	Deney	20	20,00	400,00	190,00	,786
	Kontrol	20	21,00	420,00		

Tablo 16 incelendiğinde öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu öntest puanları arasında öğrencinin bulunduğu gruba (deney grubu/kontrol grubu) göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 16’da deney grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler tutumu öntest ve sontest puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ile en düşük ve en yüksek puanlar verilmiştir.

Tablo 17. Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu sontest puanlarının, öğrencinin bulunduğu gruba (deney grubu/kontrol grubu) göre farklılaşmasına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Sosyal Bilgiler Tutumu	Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Sontest puanları	Deney	20	23,43	468,50	141,50	,113
	Kontrol	20	17,58	351,50		

Tablo 17 incelendiğinde öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu sontest puanları arasında öğrencinin bulunduğu gruba (deney grubu/kontrol grubu) göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir ($U=141,50$, $p>0,05$).

Tablo 18. Deney grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler tutumu öntest ve sontest puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ile en düşük ve en yüksek puanlar

Sosyal Bilgiler Tutumu	N	X	Std. Sapma	En Düşük	En Yüksek
Öntest	20	116,95	12,29	99,00	135,00
Sontest	20	117,60	11,24	91,00	135,00

Tablo 18'den anlaşılacağı üzere deney grubu öğrencilerinin program öncesi sosyal bilgiler tutumu testi puan ortalamaları 116,95 iken; program sonrası 117,60'a yükselmiştir. Ayrıca program öncesi en düşük puan 99,00 ve en yüksek puan 135,00 iken; program sonrası en düşük puan 91,00 ve en yüksek puan 135,00 olmuştur.

Deney grubu öğrencilerine uygulanan program öncesi ve sonrası, sosyal bilgiler tutumu testi puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Deney grubu öntest ve sontest puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları

Sontest-Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	9	10,06	90,50	-,181	,856
Pozitif Sıra	10	9,95	99,50		
Eşit	1	-	-		

Tablo 19 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($z=-,181$; $p>,05$). Bu sonuçlara göre uygulanan programın öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu testi sonuçları üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Ancak istatistiksel olarak anlamlı olmasa da grubun sosyal bilgilere yönelik tutum puanı ortalaması artmıştır.

Tablo 20’de kontrol grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler tutumu öntest ve sontest puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ile en düşük ve en yüksek puanlar verilmiştir.

Tablo 20. Kontrol grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler tutumu öntest ve sontest puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ile en düşük ve en yüksek puanlar

Sosyal Bilgiler Tutumu	N	X	Std. Sapma	En Düşük	En Yüksek
Öntest	20	117,35	12,60	99,00	135,00
Sontest	20	107,40	20,11	61,00	135,00

Tablo 20’den anlaşılacağı üzere kontrol grubu öğrencilerinin program öncesi sosyal bilgiler tutumu testi puan ortalamaları 117,35 iken; program sonrası 107,40’a düşmüştür. Ayrıca program öncesi en düşük puan 99,00 ve en yüksek puan 135,00 iken; program sonrası en düşük puan 61,00 ve en yüksek puan 135,00 olmuştur.

Kontrol grubu öğrencilerine uygulanan program öncesi ve sonrası, sosyal bilgiler tutumu puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Kontrol grubu öntest ve sontest puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları

Sontest-Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	13	12,54	163,00	-2,167*	,030
Pozitif Sıra	7	6,71	47,00		
Eşit	0	-	-		

Tablo 21 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($z=-2,167$; $p<,05$). Fark puanlarının sıra toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın negatif sıralar, yani öntest puanı lehinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre uygulanan programın öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu sonuçları üzerinde önemli bir negatif etkisinin olduğu ve program sonrasında öğrencilerin sosyal bilgilere yönelik tutumunun azaldığı söylenebilir.

4.3. Öğrencilerin Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Öz Değerlendirme Formu

Doğan (2007) tarafından geliştirilen Tarihsel Yazılı Kanıt Öz Değerlendirme Formu süreç boyunca planlanıp uygulanan kanıt temelli etkinliklerin öğrencilerin kanıt kullanmaya ilişkin tutumlarını ölçmek için kullanılmıştır. Öz değerlendirme formunda öğrenciler üçlü likert sınıflamasına göre görüşlerini ifade etmiştir. Katılımcılar olumlu görüşlerini “Hepsinde (3)”, Bir Kısmında (2)”, “Hiç Birinde (1)” şeklinde belirtirken; olumsuz görüşlerini tam tersi bir puanlama ile belirtmişlerdir. Puanlar; frekans ve yüzde değerleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14 ve 21. maddeleri kanıt kullanmanın öğrencinin duyuşsal özelliklerini ne kadar etkilediğini ortaya çıkarır.

Bu öz değerlendirme formu ile öğrencilere dokuz soru sorulmuş verdikleri cevaplar SPSS 22.0 ile analiz edilmiştir.

Tablo 22. Öğrencilerin kanıt kullanmaya ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi

5. orijinal belgenin resmini çalışma kağıdında görmek ilgimi çekti
7. kanıt üzerinde çalışmak beni geçmişe götürdü
8. kullandığımız kaynaklar sayesinde kendimi tarihçi gibi hissettim
9. Tarihi kanıtlardan tarihi öğrenmek ders kitaplarından daha çok ilgilimi çekti.
10. Devlet belgesini okumak hoşuma gitti
11. Eskiden yazılmış tarih kitaplarını okumak hoşuma gitti
12. Hatırat türünden kaynaklarla çalışmak hoşuma gitti
14. Tarihi mektupları okuyunca kendimi mektubun yazıldığı dönemde yaşamış gibi hissettim
21. Okuduğum kanıtlarla ilgili düşüncemi rahatlıkla söyledim

(Bkz.Ek-5)

4.4. Nitel Verilere Ait Bulgular

Tablo 23. Orijinal belgenin resmini çalışma kâğıdında görmek ilgimi çekti

Likert Dereceleme	Öğrenci Sayısı	Yüzde
2	9	45
3	11	55
TOPLAM	20	100

Öğrenciler, orijinal belgenin resmini görmek ile ilgili yöneltilen sorulara 11 kişi en yüksek puanı verirken, 9 kişi ise bir kısmında puanlama tercihinde bulunmuşlardır. Bu durum öğrencilerin belgelerin orijinalini görmeye yönelik oldukça yüksek olumlu tutumlarının olduğunu göstermektedir.

Tablo 24. Kanıt üzerinde çalışmak beni geçmişe ötürdü

Likert Dereceleme	Öğrenci Sayısı	Yüzde
2	9	45
3	11	55
TOPLAM	20	100

Kanıt üzerinde çalışmak beni geçmişe götürdü maddesine verilen cevaplara baktığımız zaman 11 frekansında hepsinde cevabını görüyoruz. 9 frekansında ise bir kısmında cevabıyla öğrencilerin geçmişe dönük somut veriler kullanması konusunda olumlu tutumlarının olduğunu gözlemlemekteyiz.

Tablo 25. Kullandığımız kaynaklar sayesinde kendimi tarihçi gibi issettim

Likert Dereceleme	Öğrenci Sayısı	Yüzde
1	1	5
2	9	45
3	10	50
Toplam	20	100

Kullanılan kaynaklar sayesinde kendini tarihçi gibi hissetme oranına bakıldığında öğrencilerin %50 'si bu hisse kapıldıklarını, %45'i ise bazen bu hissi yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Tablo 26. Tarihi kanıtlardan tarihi öğrenmek ders kitaplarından daha çok ilgimi çekti

Likert Dereceleme	Öğrenci Sayısı	Yüzde
2	7	35,0
3	13	65,0
Toplam	20	100,0

Öğrencilerin, tarihi kaynaklardan tarihi öğrenmek ders kitabından öğrenmek ders kitabından öğrenmeye yönelik sorulara verdiği cevaplar, %65 oranında en yüksek puanı verirlerken, %35 oranında da bir kısmında cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 27. Devlet belgesini okumak hoşuma gitti

Likert Dereceleme	Öğrenci Sayısı	Yüzde
2	9	45,0
3	11	55,0
Toplam	20	100,0

Öğrencilerin, devlet belgelerini okumak hoşuma gitti sorusuna verdikleri cevap %55 'i hepsinde, %45'i ise bir kısmında cevabı ile olumlu bir tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir.

Tablo 28. Eskiden yazılmış tarih kitapları hoşuma gitti

Likert Dereceleme	Öğrenci sayısı	Yüzde
1	1	5,0
2	15	75,0
3	4	20,0
Toplam	20	100,0

Öğrencilerin, çok eskiden yazılmış tarih kitapları okumak beni sıktı, sorusuna ise % 75 bir kısmında derken, %20'si cevabını vererek daha önce verdikleri cevaptan farklı tutum sergileyen cevaplar verdikleri gözlemlenmiştir.

Tablo 29. Hatırat türünden kaynaklarla çalışmak hoşuma gitti

Likert Dereceleme	Öğrenci sayısı	Yüzde
2	5	25,0
3	15	75,0
Toplam	20	100,0

Öğrencilerin, anı (hatırat) türünden kanıtlarla çalışmak hoşuma gitti sorusuna verdikleri cevap %75'i hepsinde derken, %25'i bazen cevabıyla bu kanıtla yönelik olumlu tutumlarını dile getirmişlerdir.

Tablo 30. Tarihi mektupları okuyunca kendimi mektubun yazıldığı dönemde yaşamış gibi hissettim

Likert Dereceleme	Öğrenci sayısı	Yüzde
2	9	45,0
3	11	55,0
Toplam	20	100,0

Öğrencilerin, mektup türünden yazılı belgelerini okuyunca kendimi mektubun yazıldığı dönemde yaşamış gibi hissettim, sorusuna verdikleri cevabın oranına bakıldığı zaman %55'i hepsinde derken, %45'i ise bir kısmında cevabını vererek öğrencilerin tarihsel empatiye yönelik oldukça yüksek olumlu tutumların olduğu görülmektedir.

Tablo 31. Okuduğum kanıtlarla ilgili düşüncemi rahatlıkla söyledim

Likert Dereceleme	Öğrenci Sayısı	Yüzde
2	6	30,0
3	14	70,0
Toplam	20	100,0

Öğrencilerin, okuduğum kaynaklarla ilgili düşüncelerimi rahatlıkla söyledim, sorusuna %70'i hepsinde derken, %30'u bir kısmında cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin kanıt bulmayı esas alan etkinliklerle ders yapılmaya yönelik kendi değerlendirmelerine bakıldığında öğrencilerin yarıdan fazlası (%70) tüm etkinliklerle ilgili düşüncelerini zorlanmadan ifade ettiklerini belirtmişlerdir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde araştırmada elde edilen sonuçlar, ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış, sonuçlarının nedenleri üzerinde durulmuştur. Anlam bütünlüğünün sağlanması ve verilerin sistematik bir düzünde sıralanması, araştırmanın anlaşılabilirliğini artıracak düşüncesi ile öğrenci tutumları ve öğretmen görüşlerine dair nitel veriler temalandırılıp, başlıklar halinde sunulacaktır.

5.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Birinci Elden Kaynakları ve İkinci Elden Kaynakları Tanımlama Durumları

Bu tema kapsamında sosyal bilgiler öğretmenlerinin birinci elden kaynaklarla ikinci elden kaynakları tanımlamaları üzerinde durulmuştur. Çalışma, 5'i kadın, 12'si erkek toplam 17 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirmiştir. Kütükoğlu (1994, s.17)'na göre birincil kaynaklar, devrinde meydana getirilmiş ya da devrinin kaynaklarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Paykoç (1991, s.6)'a göre birinci elden kaynakları çalışılan olayın geçtiği döneme ait kaynaklar olarak tanımlamaktadır. Kütükoğlu ve Pakoç'un tanımlarına bakıldığında birinci elden kaynakların oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. Bu tema kapsamında sosyal bilgiler öğretmenlerinin birinci elden kaynakları tanımlarken; kitabeler, haritalar, *Veda Hurbesi*, *Nutuk*, arşiv belgeleri, mezar taşları, kazı buluntuları, siyasetname ve tarihi nesnelere kullanmışlardır. Katılımcıların birinci elden kaynakları tanımlama durumlarına bakıldığında kitabelerin en fazla birinci elden kaynak olarak tanımlandığı, bunu arşiv belgelerinin, *Nutuk* ve siyasetnamelerin takip ettiği görülmektedir. En az sayıda katılımcı tarafından tanımlanan birinci elden

kaynak ise tarihi nesnelere dir. İkinci el kaynaklar; birinci elden kaynaklardan yararlanılarak meydana getirilenlerdir (Kütükoğlu, 1994, s.18). İkinci el kaynakların tanımlarına dair katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında; ders kitaplarının ikinci el kaynak olarak en fazla katılımcı tarafından tanımlandığı görülmektedir. Bu tanımlamayı ek ve yardımcı kaynakların tanımlarının takip ettiği dikkat çekmektedir. En az katılımcı tarafından kullanıldığı belirtilen ikinci el kaynak ise dijital malzemelerdir. Alan çalışmalarında birinci elden ve ikinci elden kaynak tanımlamaları çeşitli araştırmacıların (Alabaş, 2007; Balkaya, 2002; Doğan, 2007; Işık, 2011; Keskin, 2013) yaptığı tanımlamalarla örtüşmektedir.

5.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Kullanıp Kullanmadıklarına ve Kullanım Sıklıkları

Sosyal bilgiler öğretmenleri, kanıt kullanma durumlarını ifade ederken tamamına yakını derslerinde kanıt kullandıklarını belirtmişlerdir. Veccia (2004)'ya göre, öğretmenler kısa süre öncesine kadar derslerinde ulaşımı kolay olan öğretim materyalleri dışında farklı tarihsel kanıtlar kullanmadıklarına dikkat çeker. Öte yandan Husbands (1996, s.16), teknolojik ilerlemeler sayesinde kanıtların çoğuna ulaşımın kolaylaştığından söz eder. Nitekim son zamanlardaki çalışmalarda kanıt kullanımının derslerde kullanıldığı görülmektedir (Dilek ve Dilek, 2005; Doğan, 2008). Teknolojideki ilerleme, katılımcıların tamamına yakınının kanıt kullanma nedenini teşkil etmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ilgili konuya, ilgili üniteye, her ünite sonuna döneme göre kanıt kullanma sıklıklarının değiştiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar kanıt kullanma sıklığı ile ilgili en fazla ilgili ünite kategorisini belirtmişlerdir. Bu bulgu, alan yazındaki çalışma ile paralellik göstermektedir (Alabaş, 2007). Kanıt kullanımında sıklığı belirleyen diğer faktör ise ilgili konudur. Sosyal bilgiler dersinde tarihi içerikli konuların anlatımında kanıt kullanımının tercih edilmekte olduğu ifade edilmiştir. Bu durum Balkaya (2002)'nin çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Kanıt kullanım sıklığını tarihi içerikli konular etkilediği kadar, öğrenci düzeyine uygunluk da önemli bir faktördür.

5.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimdeki Materyalleri Edinme Yollarına İlişkin Görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt temelli öğretimlerinde materyalleri edinme yolları arasında sırasıyla; internet, ders kitabı, harita ve arşiv belgeleri vardır. İlk sırada internetin yer alması öğretmenlerin teknolojinin ilerlemesi ile kanıtların çoğunun ulaşılabilir durumda olduğu görüşünü desteklemektedir (Husband, 1196, s.16). Okulların internet alt yapılarının olması, sınıflarda akıllı tahtaların bulunması bu yöntemin en ekonomik ve kolay yol olduğu belirtilirken; kanıtlarla desteklenen ders kitapları ise ikinci sırada materyal edinme yolu olarak seçilmiştir. Bununla birlikte bazı okullarda internet alt yapısının olmadığı da var olan bir gerçektir.

Güncellenen ders kitaplarında sıkça kanıtlara yer verilmesi, öğrenciler açısından kanıtlara ulaşmanın en kolay yolu haline gelmiştir. Coğrafya konularıyla ilgili kanıt kullanımına bakıldığında daha çok istatistiksel kaynakların, haritaların kullanıldığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Arşiv belgelerinin en az tercih edilen materyal edinme yolu olarak seçilmesinin nedeni olarak ulaşılmasının ve kullanılmasının internet kadar kolay olmadığıdır. Alan yazın çalışmalarında da benzer yollarla materyal edinmeye çalışıldığı ve elde edilen bulgunun bu çalışmalarla benzerlik gösterdiği görülmektedir (Balkaya, 2002; Dönmez ve Altıkulaç, 2014; Keskin, 2013; Ulusoy ve Gülüm, 2009).

5.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Kullanımının Güçlü ve Zayıf Yönlerine İlişkin Görüşleri

Çalışmanın bu kısmında sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde kanıt kullanımının güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Güçlü yönler sıralanırken; öğrenilen bilgilerin kalıcı olduğu, olumlu sınıf iklimine yol açtığı, öğrenciler arasında işbirliğini artırdığı ve zamandan tasarruf sağladığı belirtilmiştir. Katılımcıların tamamına yakını kanıt kullanımının olumlu sınıf iklimine etkisini bahsederken, kanıtların sınıfta aktif olan öğrencilerle daha sessiz kalan öğrencileri bir faaliyet etrafında birleştirmesi sınıfın geneline olumlu bir atmosfer olarak yansıdığı belirtilmektedir. Kanıt kullanımının kalıcı öğrenmelerin oluşmasında da oldukça önemli bir etkiye sahip olduğu katılımcılar tarafından belirtilmektedir. Sınıfa getirilen kanıtlarla

öğrencilerin bilgiyi öznel bir yapılandırma sürecine girmeleri sağlanır ve bu yolla kalıcı öğrenmeler meydana gelir. Katılımcıların bazıları, kanıt kullanımının işbirliğini artırdığını belirtmişlerdir. En az katılımcı tarafından ifade edilen güçlü yön ise kanıtın zamandan tasarruf sağlamasıdır. Seçilen kanıtların öğrencide öğrenmeyi güdüleyecek şekilde merak uyandırabilmesi için bazı koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu koşullar; kanıtların derslerin öğretim amaçlarına uygun olması, konulara ve ünite amaçlarına göre seçilmesi, öğrencinin bilişsel düzeyine uygun olmasıdır (Safran, 2006, s.39). Öğrencilerin kalıcı öğrenmeleri gerçekleştirmelerinin sınıfta olumlu bir iklimin oluşmasına katkı sağladığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bu bulgu alanyazındaki diğer çalışmalarla da benzerlik gösterir (Alabaş, 2007; Dilek ve Dilek, 2005; Doğan, 2008).

Bu tema kapsamında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanımının zayıf yönlerine ilişkin görüşlerine bakıldığında; zaman alıcı olması, akıllı tahtanın bulunmaması ve bürokratik engellere yol açması olarak sıralanmıştır. Kanıtlar doğru bir şekilde planlanıp, hazırlanıp uygulanmadığında istenilen sonuçlara ulaşılamayacağı belirtilmektedir. Müze gezileri sırasında öğretmenlere yüklenen sorumlulukların fazla olması, çeşitli kaza risklerinin bulunması, sorumlulukların paylaşımı konusunda öğretmenlerin yalnız bırakılması bu yöntemin kullanılmasını dezavantajlı duruma getirdiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Alan yazında da kanıt kullanımı konusunda ders saatinin yetersizliği vurgulanmaktadır (Çelikkaya ve Kuş, 2010; Karaca, 2017; Sagay, 2007). Bu durumda katılımcıların ifadeleri ile alanyazındaki bulguların örtüştüğü belirtilebilir.

5.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğretimle Geliştiğini Düşündükleri Beceri ve Değerler

Bu başlık altında sosyal bilgiler dersinde kullanılan kanıtların öğrencilerde hangi beceri ve değerleri geliştirdiğine dair görüşlere yer verilmiştir. Katılımcıların kanıt temelli öğretimin geliştirdiği becerilere dair görüşlerine bakıldığında; en fazla zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin ifade edildiği görülmektedir. Diğer beceriler sırasıyla; gözlem, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma, problem çözme ve mekanı algılamadır. Katılımcılar yaptıkları bir müze gezisiyle öğrencilerin gözlem becerilerinin

geliştiği gibi geçmiş ile günümüz arasında bir zaman ilişkisi kurarak zamanı ve kronolojiyi algılama becerisinin geliştiğini ifade etmişlerdir.

Katılımcılara göre tarihi meknlarda yapılan çalışmalarda öğrencilerin mekânı algılama becerileri gelişmektedir. Diğer gelişimler arasında, günümüzdeki ve geçmişteki ihtiyaçlarla karşılaştırma yapabilme, uyanan merak duygusu ile problem çözme becerisinin gelişmesi olduğu ifade edilmektedir. Alanyazındaki diğer çalışmalarda da (Alabaş, 2007; Dilek ve Dilek, 2005; Doğan, 2008) derslerde kanıt kullanımının öğrencilerde düşünme, muhakeme ve çıkarımda bulunma becerilerini geliştirdiği yönünde bulgu elde edildiği görülmüştür. Bu bulgular, mevcut çalışmada elde edilenlerle benzerlik göstermektedir.

Bu tema kapsamında gelişmesi beklenen diğer alan ise değerlerdir. Katılımcılar kanıt temelli ğretim yoluyla sırasıyla öğrencilerde eşitlik, demokratik tutum, adalet, bilimsellik, vatandaşlık bilinci, sivil hak ve sorumluluklarını fark etme, insan haklarına saygı ve barış değerlerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Örneğin katılımcılar Veda Hutbesi etkinliği ile verilen mesajlarda öğrencilerin, eşitlik ve insan hakları değerlerinin geliştiğine dikkat çekmişlerdir. Buna ek olarak katılımcılar, Orhun Kitabeleri etkinliklerinde ise sosyal devlet anlayışından, sivil hak ve özgürlükleri değerlerinin geliştiği söylemişlerdir. Bu bulguya benzer şekilde şimşek (2000), efsane ve destanların kullanımının kültürleme yoluyla tarih öğretimine katkısının öğrencinin duyuşsal, sosyal-ahlaki eğitimine ve milli bilinç yaratmadaki rolünü vurgulamıştır.

5.1.6. Sosyal Bilgiler Dersinde Kanıt Temelli ğretimin ğrencilerin Tutumlarına Etkisi

Yapılan çalışmanın nicel boyutunu oluşturan bu başlık altında deney ve kontrol grubunun sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumu ön test puanlarının öğrencinin bulunduğu gruba göre farklılaşmasına bakılmıştır. Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu ön test puanları arasında öğrencilerin bulunduğu gruba göre anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre deney grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumu ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuca göre uygulanan programın öğrencilerin sosyal bilgiler tutumu testi sonuçları üzerinde

önemli bir etkinin olmadığı görülmüştür. Ancak istatistiksel olarak anlamlı olmasa da grubun sosyal bilgilere yönelik tutum puanı ortalamasının arttığı görülmüştür. Bu durum uygulanan programda istenilen artışı göstermesine engel sınırlılıkların olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sınırlılıkların öğrencilerin tutumunu istenilen seviyeye çıkaramadığı görülmekle beraber tutum puanındaki artışın olumlu bir gelişme olduğu ileri sürülebilir. Bu programın yeniden planlanıp, üzerinde düzenlemeler yapılmaya ihtiyaç duyduğu belirtilebilir. Ancak kontrol grubuna uygulanan programla öğrencilerin sosyal bilgiler tutum sonuçları üzerinde önemli negatif etkisinin olduğu ve derslere yönelik olumlu tutumlarının azaldığı görülmektedir. Araştırmada kontrol grubuna uygulanan program Milli Eğitim Bakanlığı ders kitapları esas alınarak hazırlanmıştır. Ders kitabında yer alan bu ünitenin öğrencilerin tutumlarını olumsuz etkilemesi, bu ünitenin uzmanlar tarafından yeni bir düzenlemeye gidilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmasıyla yorumlanabilir. Sonuç olarak uzun sürede değişim gösteren tutumun deney grubunda uygulanan program aracılığıyla sosyal bilgilere karşı olumlu tutumu koruması istatistiksel bir anlam taşımasa da puanların artış göstermesi olumlu bir gelişmedir. Elde edilen bulgu alanyazındaki bazı çalışmalarla zıtlık gösterirken (Alabaş, 2007; Dilek ve Dilek, 2005; Tangülü ve Çıdacı, 2016); bir çalışmayla (Doğan, 2007) kısmen benzerlik göstermektedir. Doğan (2007)'in çalışmasında deney ve kontrol grubu arasında anlamlı bir farklılık görülmemiş bununla birlikte deney grubunun sosyal bilgiler dersine yönelik tutumunun istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte tutum puanlarının arttığı gözlenmiştir. Bu bulgu, her iki gruptaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının hali hazırda oldukça olumlu olması ve bu nedenle anlamlı bir artışın görülmemiş olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Benzer yorum mevcut araştırma bulgusu için de yapılabilir. Nitekim deney ve kontrol grubunun ön test puanları incelendiğinde öğrencilerin tutum puan ortalamalarının deney grubunda $X= 116,95$, kontrol grubunun $X= 117,35$ olduğu görülmektedir. Tutum ölçeğinden alınabilecek en yüksek puanın 135 olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının program uygulanmadan önce de yüksek olduğu söylenebilir. Dolayısıyla mevcut çalışmada da deney grubu lehine anlamlı bir artışın görülmemesi Doğan (2007)'in bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Bunun yanı sıra, kontrol grubu puan ortalamasındaki düşüşün istatistiksel olarak anlamlı olması ve deney grubu puan ortalamalarının korunması çalışma kapsamında etkinlik temelli yöntemle hazırlanan programın geleneksel yöntemle göre üstünlüğüne işaret etmektedir.

Çalışmada nicel bulguların yanı sıra öz değerlendirme formu aracılığıyla sosyal bilgiler dersinde kanıt kullanımının öğrenciler üzerindeki etkisi hakkında bilgi alınmıştır. Bu sayede öğrencilerin altı hafta boyunca kanıt kullanmanın kendilerinde meydana getirdiği duyuşsal etkiler öğrenilmeye çalışılmıştır. Öz değerlendirme formunda yer alan duyuşsal özelliklere ne kadar etki ettiğine bakıldığında öğrencilerin formdaki sorulara verdikleri cevapta “Hiçbiri” şeklindeki olumsuz cevabı vermedikleri görülmüştür. Bu durum öğrencilerin, tarihsel kanıtlarla etkinlik yapmayı ders kitaplarına tercih ettiklerini göstermektedir. Öğrencilerin kanıt temelli etkinliklerden hoşlandıklarını, ilgilerini çektiklerini, kendilerini bir tarihçi gibi hissettiklerini ifade etmeleri etkinliklerin derse olan olumlu katkısını ortaya koymaktadır. Mevcut çalışmada öz değerlendirme formundan elde edilen bulgular Doğan (2007)’in bulgularıyla örtüşmektedir. Sonuç olarak hem nicel hem de nitel bulgular birlikte değerlendirildiğinde sosyal bilgiler dersinde kanıt kullanımının öğrencilerin öğrenme sürecine olumlu katkılar sunduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

1. Öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kanıt temelli ders etkinlikleri hazırlanıp uygulanmalıdır.
2. Öğretmenler tarafından hazırlanan kanıt temelli etkinliklerde öğrencilerin üst düzey bilişsel performans sergileyebilmeleri sağlanmalıdır.
3. Sosyal bilgiler dersinde kanıtlara ulaşımı kolaylaştırmak için bürokratik engeller kaldırılmalı (İzin almaların kolaylaştırılması)
4. İnternet alt yapılarının eşitlik ilkesi gereği her okula sağlanarak etkileşimli tahta bulundurulmalıdır.
5. Okullarda materyal temininin sağlanıp, dijital sosyal bilgiler dersliklerinin oluşturulmalıdır.
6. Sosyal bilgiler öğretmenleri hizmet içi eğitimlerle kanıt temelli öğretim konusundaki bilgi ve beceriler geliştirilmelidir.
7. Eğitim fakültelerinde lisans eğitimi sırasında kanıt (birinci elden kaynakların) kullanımı, ulaşımı konusunda dersler bulunmalıdır.

8. Öğrenciler, verilen okul dışı çalışmalarda tarihsel kanıtlarla çalışmalarını için yönlendirilmelidir.
9. Sosyal bilgiler dersi için ders saatleri arttırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acun, F. (2011) Tarihın Kaynakları, *Tarih Nasıl Yazılır* (Ed. Ahmet Şimşek), İstanbul, Tarihçi Kitabevi.
- Açıköz K. Ü. (2004) *Aktif Öğrenme* (6. Baskı) İzmir: Eylül Eğitim Dünyası Yayınları.
- Akbaba, B. (2005) "*Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı*", Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, ss: 185-197.
- Akbaba, B. (2014) *Tarih Öğretiminde Görsel Kaynaklardan Yararlanma*, M. Safran (ed.) Tarih nasıl öğretilir? İçinde (ss.217-230), İstanbul. Yeni İnsan Yayınevi.
- Akdağ, H., Turan. R., Sünbül, A.M.(2009). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-1.Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye'deki Yeri*, Ankara: Pegem Akademi.
- Akinoğlu, O., Diriöz, U.(2007). *Tarih Öğretiminde Eleştirel ve Yaratıcı Düşüncenin Geliştirilmesi*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Akinoğlu, O. (2008), Öğretim Kuram ve Modelleri, Öğretim ilke ve Yöntemleri. (Ed: Şeref Tan), Ankara, PegemA Yayıncılık.
- Aktekin, S. (2009). Türkiye'de Tarih Eğitimi, S. 27-44. *Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi* (Edt s. Aktekin, P. Harnett, M. Öztürk, D. Smart). Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı
- Alabaş, R. (2007) *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal bilgiler dersinde kanıt temelli öğrenme modeli; bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış Y.L. tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi.
- Ata, B. (2002) "*Tarih Derslerinde Dokümanlarla Öğretim Yaklaşımı*", Türk Yurdu (175), ss 80-86.
- Balkaya, Aydın (2002) *İlköğretim sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde tarihsel kanıtların etkililiği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi.

- Barth, J.L., Demirtaş, A. (1997) *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*, YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara; YÖK.
- Barton, K. (2005) *Tarihte Birinci Elden Kaynaklar: Efsaneleri/Mitleri Aşmak* (Çev. Y. Doğan), Gazi Eğitim Tak Dergisi (Reşat Genç Özel Sayısı), 2, 1407-1426.
- Burke, P.(2003) *Afişten Heykele Minyatürden Fotoğrafa Tarihin Görgü Tanıkları* (Çev.Z. Yelçel), İstanbul, Kitap Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün E. Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F.(2016).*Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem -A Yayınevi.
- Carr, E. H. (1996). *Tarih Nedir?*. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Carr, E. H., Fontana, J. (1992).*Tarih Yazımında Nesnellik ve Yalınlık*(Çev.Ö. Ozankaya). Ankara: İmge Yayınevi.
- Cengiz Dönmez, Ali Altıkulaç “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının ortaokul T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının öğretiminde tarihsel kaynaklarının kullanımına yönelik görüşler* (2014) Cilt 22, Sayı 3, Sayfalar 923-942.
- Collingwood, R. (1990). *Tarihin İlkeleri*, (Çev. Ahmet Hamdi Aydoğan), İstanbul, YKY Yayınları.
- Collingwood, R.G. (1996). *Tarih Tasarımı* (2. Baskı), (Çev. Kurtuluş Dinçer), Ankara; Doğu Batı Yayınları.
- Craver, K. (1999). *Using Internet Primary Sources to Teach Critical Thinking Skills in History*. Westport: Greenwood Pres.
- Demircioğlu, İ.H.(2010) *Tarih Öğretiminin Amaçları*, M. Safran (Ed.) Tarih nasıl öğretilir? İçinde (ss.65-69). İstanbul Yeni İnsan Yayınevi.
- Dilek, D. (2009). Geçmiş İmgelerle Yeniden Kurmak: İlköğretim Düzeyinde Tarihsel İmgelem Becerilerinin Kullanımı Üzerine İkonografik Bir Analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2), 3-58.
- Dilek, D. ve G. Yapıcı (2003). "*İlköğretim Tarih Konularının Öğretiminde Öykülerin Kullanımı*" 8. Sosyal Bilgiler Eğitimi Kongresi (15-17 Mayıs 2003) İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi ve MEB.

- Doğan Y. (2010). *Tarih Öğretiminde Kanıt Sorgulama* Safran, M. (editör) Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri, İçinde (S:159-167), İstanbul, Yeni İnsan Yayın Evi: 1. Baskı.
- Doğan, Y. Ve Dinç, E. (2007) *Birinci elden tarih kaynaklarının sosyal bilgiler ve tarih derslerinde internet üzerinden kullanımı: ABD ve İngiltere'den uygulamalı örnekler*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11 (4) 159-169.
- Doğanay, A.(2006),Değerler Eğitimi,ss.255-258, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi,(Ed. C.Öztürk) Ankara: Pegem-A Yayınevi.
- Dubrovsky, D.(2002),*Türk Ulusunun Cenaze Törenlerinde At Kurban Edilmesi*, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 3, ss.80-87.
- Drake, F. D. & Drake Brown, S. (2013). A Systematic Approach to Improve Students' Historical Thinking. The History Teacher, Öğrencilerin Tarihsel Düşüncülerinin Gelişimine Dair Sistemik Bir Yaklaşım, (Çev. Hasan IŞIK). *Turkish History Education Journal*, 2 (1), 166-190.
- Duman, B. (2007), Eğitimde Çağdaş Yaklaşımlar, Öğretim İlke ve Yöntemleri (Ed: Gürbüz Ocak), Ankara, PegemA yayıncılık.
- Erden, M. (2005). *Anadolu Öğretmen Liseleri İçin Eğitim Bilimine Giriş*, (5. Baskı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Erkul, A. (2002), *Eski Türklerde Evlenme Gelenekleri*, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 3, ss.58-66.
- Gajendra, K. V. & Mallick,K. (1999). *Researching Education: Perspectives and Techniques*. London-Philadelphia: Falmer Press.
- Halaçoğlu, Y.(2002), *Türk Tarihi Üzerinde Çalışmalar*, Türkler Ansiklopedisi Cilt 1., ss. 55-60.
- Hüseyin Kızı, N.(2002), *Eski Türklerde Tabiat Kuvvetlerine İnancın Destanlarda Tasviri*, Türkler Ansiklopedisi Cilt 3, ss.338-344.
- Husbands,C.(1996).*What is History Teaching?*. Buckingham: Open University Press.
- Işık H. (2002) *Yerel Tarih Konularının Sosyal Bilgiler (6. Sınıf) Programı Tarih Üniteleri ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bir Uygulama: Pasinler Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, G.Ü.E.B.E..

- İbn Bibi, (1996), *el-Evaminü'l Alaiyye fi'l-Umuri'l Alaiyye* (Tıpkı basım), (Hazırlayan A.S.Erzi), C.I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kabapınar, Y. (2007). *Yeni Öğrenme Anlayışının Işığında Sosyal Bilgiler Ders Kitapları*, ss.335-367, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Karamürsel, A (2002), *Türklerde Mezar Geleneği*, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 3, ss. 76-79.
- Karasar, N. (2009), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (19. Baskı), Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Keleş, H. B. Ata ve İ. Köksal (2002). "*Tarihi Dokümanla Tarih Öğretiminin Lise Öğrencilerinin Başarısına Etkisi*" G. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi. 2, ss. 99-112.
- Kılıçoğlu, G. (2009), *Sosyal Bilgilerin Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi*, ss.3-16, sosyal Bilgiler Öğretimi, (Ed. M. Safran), Ankara: Pegem-A Yayınevi.
- Kobrin D. (1996). *Beyond the Textbook: Teaching History Using Documents and Primary Sources* Greenwood Publishing Group, Incorporated, 1996 - s.16
- Koca S. (2002), *Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat*, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 3, ss.15-37.
- Kocasavaş. Y. (2002). *Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri*, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 3, ss.67-75.
- Kurat, A.N.(2002), *Göktürk Kağanlığı*, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 2, ss 72-74.
- Kuş, E (2003) *Nicel ve Nitel Araştırma Teknikleri*, Ankara, Anı Yayınları.
- Köstüklü, N.(2001), *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*, Konya: Günay Yayıncılık.
- Kütükoğlu, M. (1991), *Tarih Araştırmalarında Usul*, İstanbul: Kubbealtı Yayınevi.
- MEB. (2018) *Sosyal Bilgiler 6-7. Sınıf Programı*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Muzio, C.(2002). *Erken Dönem Türklerinde Defin İşlemleri*, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 3, ss.123-128.
- Nichol, J.(1991), *Tarih Öğretimi*, (Çev. M.Safran) Ankara: Çağrı Matbaacılık.

- Ormond, B. (2011). Enabling Students to Read Historical Images: The Value of the ThreeLevel Guide for Historical Inquiry, *The History Teacher*, 44 (2), 179-190.
- Ögel, B. (1978) *Türk Kültür Tarihine Giriş*, C.3, Ankara: Kültür Bakanlığı
- Ögel, B.(2003) *İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre* (5. Baskı) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öner, G. (2017). *Bir Tarihi Mekan Nasıl İncelenir? Gevher Nesibe Hatun Dârü'ş-Şifası ve Medresesi*, ss: 173-186. Yenilikçi Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi Teori ve Uygulama, (Edt: M. Öztürk, A. Saydam), Kayseri.
- Özbaran,S. (1992). *Tarih ve Öğretimi*.İstanbul: Cem Yayınevi.
- Özdemir, S.M.(2009),*Sosyal Bilgiler Öğretimi, Programı ve Değerlendirilmesi*, ss.17-46, Sosyal Bilgiler Öğretimi (Ed.M. Safran), Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve D. Dilek (2002). "*Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Programları*" *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ed. C. Öztürk ve D. Dilek Ankara: Pegem-A.
- Safran, M. ve Köksal, H. (1998) *Tarih Öğretiminde Yazılı Kanıtların Kullanılması*, Gazi Üniversitesi Eğitim fakültesi Dergisi, 18(1), 71-86.
- Smart D. (2005), *Yerel Kahramanları Hatırlamak*, ss.29. *Çoklu Bakış Açısıyla Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi Etkinlik Örnekleri*, (Edt: S. Aktekin, P. Harnett, M. Öztürk, D. Smart), Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı.
- Stavisky, B. (2002),*İpek Yolu ve İnsanlık Tarihindeki Önemi*, çeviren Mehmet Tezcan, Türkler Ansiklopedisi, ss.222-224.
- Şimşek, A (2001). "*Tarih Eğitiminde Efsane ve Destanların Rolü*", Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi C.2, S.3.
- Şimşek. H, ve Yıldırım A. (2003) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı), Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tangülü 2. Çıdacı T. (2016), *Sosyal Bigiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Birinci Elden Kaynakların Kullanımı*, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, sayı 11, ss. 253-273.

- Thinking. The History Teacher, Öğrencilerin Tarihsel Düşüncülerinin Gelişimine Dair Sistemik Bir Yaklaşım, (Çev. Hasan IŞIK). *Turkish History Education Journal*, 2 (1), 166-190.
- Tosh, J.(2005),*Tarihin Peşinde*, (Çev.Ö.Arıkan). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Veccia, S.H. (2004). *Uncovering Our History: Teaching with Primary Sources*. Chicago: American Library Association.
- Vella, Y. (1999). "Using Historical Sources with Primary School Children" (Çev. B.Ata) Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi - MEB Yayınları sayı: 66-67.
- Vella,Y.(2001), *Yaratıcı Tarih Öğretimi*, (Çev.B. Ata), Milli Eğitim Dergisi, Sayı:150.,ss.3-5
- Vest, K. (2005). *Using Primary Sources in the Classroom*. Huntington Beach: Shell Education Teacher Created Materials.
- Yaşar, Ş. (2006). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç Gereç Kullanımı*, ss.287-311, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*,(Ed. C.Öztürk), Ankara: Pegem-A Yayıncılık.

EKLER

EK-1: İZİNLER

EK-1A: Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Öz Değerlendirme Formu Kullanım İzni

The screenshot shows a Gmail inbox with the following details:

- Top Email:** From Nesibe ŞENER (nesibeener@gmail.com), dated 20 Mart 2023 14:02. Subject: Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Becerileri Öz Değerlendirme Formu İzni Hk. The body text reads: "Merhaba hocam, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Öğretmenliğinde yüksek lisans yaptığım için süreçimde yardımcı olan hocam için yaptığım tez çalışmamda sizin yaptığınız 'Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Becerileri Öz Değerlendirme Formu' nu kullanmayla ilgiliyim. Özgün kullanabilmek için izin yazdık izniniz için teşekkür ederim."
- Middle Email:** From YASİN DOĞAN (yasindogan@erciyesu.edu.tr), dated 21 Mart 2023 16:23. Subject: Sayın Nesibe ŞENER. The body text reads: "Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Eğitimi alanında sürdürdüğünüz yüksek lisans tez sürecinde Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Becerileri Öz Değerlendirme Formunu kullanabilirsiniz. Dr. Dr. Yasın DOĞAN, Fıratkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Öğretmeni, 400."
- Bottom Email:** From Nesibe ŞENER (nesibeener@gmail.com), dated 21 Mart 2023 17:47. Subject: Ateş: sayin@erciyesu.edu.tr. The body text is partially visible and appears to be a follow-up or confirmation.

EK-1B: Tarihsel Etkinlik Kullanım İzni

The screenshot shows a Gmail interface with the following details:

- Subject:** etkinlik izni hk.
- Sender:** Nesibe SENER (nesibeener@gmail.com)
- Recipient:** Gölge ÖNER
- Date:** 7 Haziran 2015 Cum. saat 22:54
- Content:**

Mehdiha İnanç,

Erişim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Öğretim Bölümü'nde yüksek lisans yaptığınızı Prof. Dr. Çerit KOPUK'un danışmanlığında yaptığınızı biliyorum. Tezliki Sosyal Öğretim Tarihi ve Öğretimi Teori ve Uygulama adlı kitapta bulunan "Eri Tarihi Mektup-Nesli İnanç" isimli çalışmaya ilginç buluyorum. Hazır mıyız çalışmaya çalışarak kullanabilmek için izin yazdırmaya çalışalım?

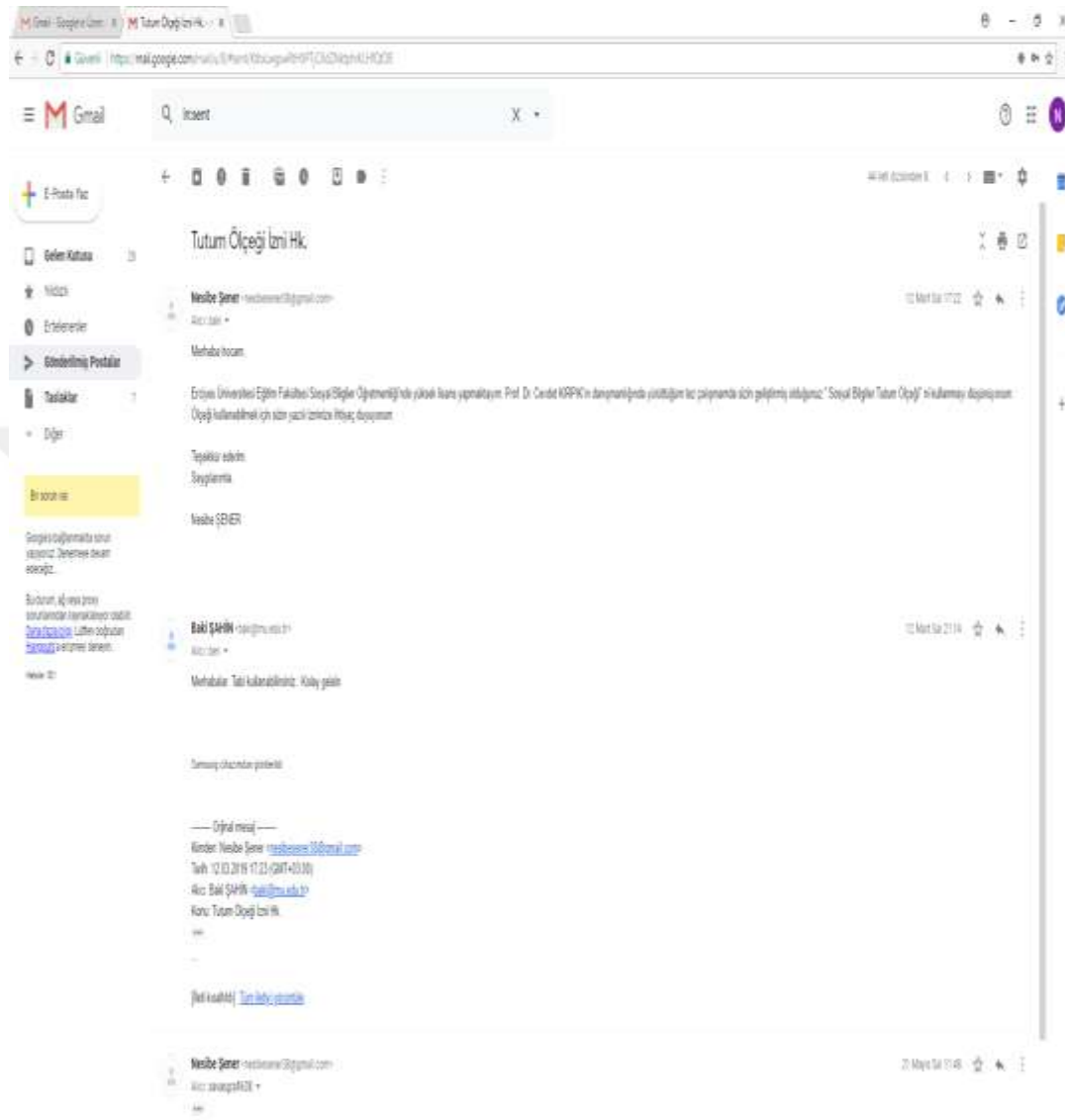
Teşekkür ederim,
Saygılarımla,
Nesibe SENER

Mehdiha, izin için lütfen bana yazarak bildirebiliriz.

Sizden cevaplar bekliyorum.

7 Haz. 2015 Cum. saat 22:54 tarihinde Nesibe Sener (nesibeener@gmail.com) şunu yazdı:

EK-1C: Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği İzni

EK-1D: Öğretmen Görüşme İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 26/04/2019-E.41420

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı :14065294/044/E. 41420
Konu :Anketler

26/04/2019

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi :** a) 01/04/2019 tarihli ve 32412 sayılı yazımız.
b) Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 19/04/2019 tarihli ve 7962225 sayılı yazısı.

Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden alınan ilgi yazıda; Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden 4032030903 numaralı Nesibe ŞENER'in "İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İpek Yolu'nda Türkler Ünitesi Örneğinde Tarihsel Nesnelere (Birinci Elden Kaynakların) Kullanılması Etkileri ve Öğretmen Görüşleri" adlı çalışması kapsamında Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ek listede bulunan okullarda görüşme yapmasında bir sakınca olmadığı Anket Değerlendirme Komisyonu tarafından tespit edildiği ve eğitim öğretimi aksatmadan 2018- 2019 eğitim - öğretim yılı sonuna kadar yapmasının uygun görüldüğü bildirilmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-İmzalıdır

Prof.Dr. Recai KILIÇ
Rektör Yardımcısı

EK :
1- İlgi (b) yazı

EK-1E: Araştırma İzinleri

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 94025929-605.02-E.7962225
Konu : Nesibe ŞENER'in Araştırma İzni

19.04.2019

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : a) 02/04/2019 tarih ve E. 5720 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 18/04/2019 tarih ve 7907755 sayılı oluru.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Nesibe ŞENER'in "İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İpek Yolunda Türkler Ünitesi Örneğinde Tarihsel Nesnelere (Birinci Elden Kaynakların) Kullanılması Etkileri ve Öğretmen Görüşleri" konulu çalışmayı Müdürlüğümüz Talas İlçesine Bağlı ekli listede isimleri belirtilen ortaokullarda görev yapan öğretmenlere ve veli izinleri alınması kaydıyla öğrenim gören öğrencilere yönelik yapmasında bir sakınca olmadığını Anket Değerlendirme Komisyonu tarafından tespit edilmiştir.

Her sayfası mühürlü çalışma evrakları ekte olup, eğitim-öğretimi aksatmadan okul müdürlüğünün gözetiminde ve sorumluluğunda 2018-2019 eğitim-öğretim yılı sonuna kadar yapılmasının uygun görüldüğü ile ilgili, Valilik Makamından alınan 18/04/2019 tarih ve 7907755 sayılı Olur ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Celalettin EKİNCİ
İl Millî Eğitim Müdürü V.

Öğrenil Elektronik İmza ile
Aslı ile Aynıdır.

19/04/2019

EK: Valilik Oluru ve Anketler (7 Sayfa)

Mustafa Demingöle

Giltepe Mahallesi Talas Bulvarı No:1/B Melikgazi / KAYSERİ
Elektronik Adı: <http://kayseri.meb.gov.tr>
e-posta: arge38@meb.gov.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin: C.BOYRAZ (V.H.K.İ.)
C. NALBANT (Şef)
Tel: (0352) 330 1125 (1092) Faks: (0352) 320 9503

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakosgu.meb.gov.tr> adresinden 0d7f-5ceb-3c36-a359-3c8f koda ile teyit edilebilir.

EK-2: Dokümanlar

EK-2A: Orta Asya' da Türkler

Kazanım: ‘ Orta Asya da kurulan ilk Türk devletleri'nin coğrafi, siyasal, ekonomik, ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. ‘

Anahtar soru

Orta asya da kurulan Türk devletlerinin Türk, tarihine katkıları nelerdir?

Dersin Amacı

Türklerin tarih sahnesine çıktığı Orta Asya'yı ve burada kurulan Türk Devletlerinin yaşam tarzlarını değerlendirir.

Hedeflenen öğrenme çıktıları

Bütün öğrenciler:Orta Asya da kurulan Türk devletlerinin isimlerini öğreneceklerdir.

Birçok öğrenci: Orta Asya da kurulan Türk devletlerini kültürel özelliklerini kavrayacaktır.

Bazı öğrenciler: İlk Türk devletlerinin günümüze olan etkilerini ve dünya medeniyetine olan etkilerini değerlendirecektir.

Bu derste devletlerin oluşmasında coğrafyanın etkisini öğrenirken **harita kullanma, tarihsel empati, eleştirel düşünme, tarihsel sorgulama, mekan algılama** becerileri ile **çalışkanlık** değeri kazanır.

Başlangıç

Sınıfa orta Asya fiziki haritası getirilir, harita incelenir, haritadan bu coğrafyanın yükseltilerini, ne kadar olduğu lejant bilgileri kullanılarak ortaya çıkartılır bölgenin yüzey şekillerinin adları harita üzerinden okunur. (Altay dağları, Tibet platosu, Gobi çölü, Himalayalar... vs.)

Böylece yüzey şekilleri ve yükseltisi ortaya konularak bu durumun sonuçları yani iklimi üzerinde durulur. (Sert karasal iklim ve bozkır kültürüne değinilir.)

(10 Dakika)

Sonuç

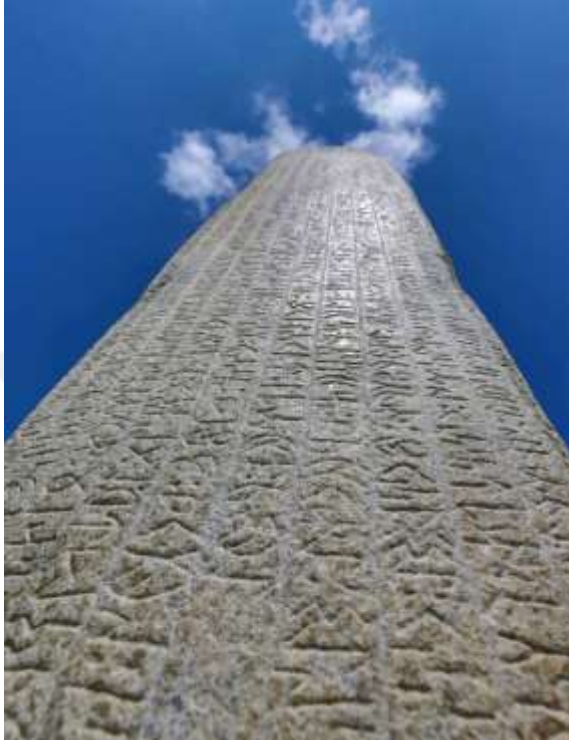
Sınıfa getirilen Orta Asya fiziki haritası ile bu coğrafyanın coğrafi özellikleri ortaya konulacak, iklimin insanların üzerindeki etkilerini anlamaya çalışılacak, bu coğrafyanın sert bir özelliğe sahip olmasının kişilerin karakterlerini, yaşam tarzlarını, ekonomik faaliyetlerini, sanat eserlerini, siyasi ilişkilerini nasıl etkilediği vurgulanacaktır.

(10 dakika)

Çalışma Yaprağı

SORULARI ÇÖZELİM:

Aşağıdaki soruları metinden yararlanarak cevaplayınız.

Türk halkının yurt edineceği yer ,Ötüken imiş. Türklerin Hakanı, Ötüken de oturur ve oraya hükmeder ise orada hiçbir sıkıntı olmaz.

Çinliler tatlı sözlerle ipekli kumaşlarla halkı kandırıp kendilerine yaklaştıırıp yerleştikten sonra fesatlıklarını gösterip iyi, akıllı ve cesur kişileri yaşatmazlar imiş.

Ey Türk halkı !Çinlilerin tatlı sözlerine yumuşak ipekli kumaşlarına kanıp çok sayıda öldün

Ey Türk halkı! Açlığı tokluğu düşünmezsın, birde doyarsan açlığı hiç düşünmezsın. Böyle olduğu için seni besleyip doyuran hakanlarının sözlerini dinlemedin ve her yere gittinve oralarda mahvoldun, öldün.

Üstte mavi gök, aşağıda yağız yer yaratıldığıında ikisi arasında insanoğlu yaratılmış . insanoğlunun üzerine atalarım dedelerim Bumin İstemi Hakanlar tahta oturup Türk halkının devletini veyasalarını düzenleyip yönetmişler. Dört bucak düşman imiş orduları sevk ederek dört bucaktaki halkı kendilerine bağlamışlar. Doğu'da Kingan Dağlarına, Batı'da Demirkapı'ya kadar halklarını yerleştirmişler. Bu iki sınır arasındaki Kök Türkleri düzene sokarak hüküm sürmüşler.

Görsel:KökTürkKitabeleri

(Talat Tekin , Orhun Yazıtları, s.34-95)

1-) Kök Türkler yazıtlarında Türk tarihine ışık tutacak hangi kültürel bilgiler yer almaktadır? Yazınız.

2-)Kök Türk Yazıtlarınının Türk tarihi açısından önemi nedir?

GÖRSEL KARTLAR

1-) PAZIRIK HALISI

2-) KONAR GÖÇER ÇADIRI

Görsel 2.3: Konargöçer Çadırı

Görsel 2.4: Konargöçer Çadırı İç Görünüm

ÇALIŞMA YAPRAĞI (ORTA ASYA FİZİKİ HARİTASI)

HARİTA OKUYORUM:

- 1-) Daha önceki bilgilerimizi kullanarak fiziki haritaların bizlere nelerden bahsettiğini söyleyelim.
- 2-) Fiziki haritalarda kullanılan renklerin ne anlama geldiğini konuşalım.
- 3-) Bu coğrafi şartları taşıyan ülkelerin siyasi ,ekonomik, kültürel özellikleri hakkında çıkarımda bulunmaya çalışalım.

ÇALIŞMA YAPRAĞI
HEYKEL

<p>1. Ne görebiliyorum?</p> <p>(Sadece fotoğraftan doğrudan gördüklerinizi yazınız?)</p>	<p>3. Ne öğrenmek istiyorum?</p> <p>(Bu fotoğrafa baktığınızda cevabını bulamadığınız sorular nelerdir?)</p>
	
<p>2. Burada ne gösterildiğini düşünüyorum? (Benim bu resimden çıkarımlarım nelerdir?)</p>	<p>4. Daha birçok bilgiye nasıl ulaşırım? (Bu konuda bana kim ve ne yardımcı olur?)</p>

ÇALIŞMA YAPRAĞI**SINIFLAMA KARTLARI**

Düşünceli	Maceraperest
Acımasız	Saygılı
Sert mizaçlı	Gururlu
Bencil	Şefkatli

BİLGİ KAĞIDI "KÜLTİGİN"

Kültigin, (685-731) Bilge Kağan'ın tahta çıkışından kardeşinin mühim bir rol oynadığını görmüştük. Çin kaynaklarında adı "Kiue-te-le" şeklinde yazılan Kültigin, gerek Çin kaynaklarında ve gerek namına dikilen "bengütaş"ta (kitabe) görüldüğü veçhile, meşgul olduğumuz devrin en mümtaz askeri siması idi. 685'te (tavuk yılı) Doğan Kültigin, Kutluğ hanın ve İblige hatunun oğlu olup, Bilge Kağandan bir yaş küçüktü. Babası kağan öldüğünde, Kültigin yedi yaşında idi. Kapağan (Meçue) kağan zamanında Kültiginin büyük yararlıklar gösterdiği, "Umay teg anası hatunun talihine" er-at (askerler) arasında karışıp, şan ve şöhret kazandığı malumdur. On altı yaşında iken savaflara katıldığını öğreniyoruz. Bunu müteakip, ölümü olan 731 yılına kadar, ömrünün büyük bir kısmını harp meydanlarında geçirmiş ve yüksek bir asker olarak ün kazanmıştır.

KÜLTİGİN'İN ÖLÜMÜ (731) ve ANITI (732)

Kitabelerde görüldüğü veçhile, Kültigin Bilge Kağan'ın ordularına kumanda etmekte, yani ordunun başkumandanı bulunmakta ve askeri işlerini idare etmekte idi. Birçok seferde nam kazanan bu başbuğ Kırgızlara karşı yapılan ikinci seferden sonra çok yaşamadı. Bengü taşta bildirdiği veçhile "koyun yılının on yedinci gününde öldü". Bu sırada 47 yaşında olduğu açıkça yazıldığına göre, Kültigin 731 yılında ölmüştür. Nitekim Çin kaynağınca da bu tarih teyit edilmektedir. Her halde hastalanarak ölmüş olması lazım gelir; veya harp de aldığı yara iyileşmemiş olabilir. Savaş meydanında ölseydi, Çin kaynaklarında ve Bengü taşta buna dair kayıtlar bulunması lazım gelirdi.

Kültigin'in ölümü Bilge Kağan için büyük bir kayıp oldu. Türk Devleti en sağlam direklerinden birini kaybetmişti. Kahramanlığı, cesareti yalnız namına dikilen hitabede değil, Çin kaynağında da yankı bulan bu tiginin ölümü, büyük biraderini çok yaslandırdı. Bilge Kağan üzüntüsünü şu sözlerle ifade etmiştir; "Ben yaslandım. Görür gözüm görmez oldu, sezer aklım sezmez oldu. Ben yaslandım Zamanı Tanrı takdir eder. İnsanoğlu ise hep ölmek için doğmuştur. Böyle deyip yaslandım. Gözden gelen yaş gele gele, etten gönülden gelen feryat gele gele tekrar tekrar yanıp yaslandım. Peki derin paslandım. İki şadlar ile küçük kardeşlerim, kardeşlerimin oğulları, oğullarım, beylerim, milletimin gözleri ve kaşları ağlamaktan hasta olacak diye düşündüm, yaslandım"

**(Göktürk Kağanlığı, Prof. Dr. Akdes Nimet KURAT,
Türkler Ansiklopedisi, 2. Cilt.72. sayfa)**

BENİM ARKEOLOJİK RAPORUM

A) 1 ve 2 numaralı giysilerin isimleri ne olabilir.

B) Bu giysiler nelerden yapılmıştır?

C) Bu giysilerde dikkatinizi çeken özellikler nelerdir?

D) Günümüzde bunlara benzer kullandığımız giysilere örnek verebilir misiniz?

- 3 numaralı Pazırık kurganından çıkarılan halıda hangi motifler dikkatinizi çekiyor?

2. Kazılar sonucu çıkarılan yukarıdaki nesnelere bize o dönemde yaşayan insanların günlük yaşamları hakkında nasıl bilgiler veriyor? Resimden hareketle yazınız.

3. Yukarıda resimlerde görülen nesnelere, kullanıldığı ve yapıldığı dönemin teknolojisi hakkında bize neler anlatıyor? Yazınız.

ÇALIŞMA YAPRAĞI
RESİMLER (BALBALLAR)

BİLGİ KAĞIDI “ BALBALLAR”

Balballar Göktürk Alplerinin savaşta öldürdükleri düşman sayısı kadar mezara konulmuş ve ‘doğu-batı yönünde ’ dizili, kabaca yontulmuş taşlardır. Ebedi hayat inanan Türkler, öldürdükleri düşmanın kendilerine öbür dünyada hizmet edecekleri inancı içindeydiler. ‘Balballar’ bu düşmanların ruhunu temsil ediyordu. Balbalların sayısı bazen bir, bazen de yüzlerce olabiliyordu. Ancak, sayıları yüzleri bulan balbalların diğer Alpler tarafından ölen Alp’e bir hizmetkâr hediyesi olarak düşünülebilir.

(Türklerde Mezar Geleneği, Dr. Alim KARAMÜRSEL, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye, Türkler ansiklopedisi, 3.cilt, 78.-79.sayfa)

Erken dönem Türk mezar taşları daha önceki dönemlere ait olan mezar taşlarından çok farklı değildir, ancak kendilerine münhasır bazı özellikler sergilemektedirler. Türklerin yaşadığı doğu bölgelerinde, erkek figürlerinin hemen hemen mükemmel sayılabilecek temsillerini bulduk (Kadın heykelleri de Kazakistan da bulunmuştur, mesela Merke’de). Bu erkeklerin, çoğunlukla ayakta durur halde portreleri yapılmıştır, birkaç örnekte ise ayak ayaküstüne atmış halde otururken ya da bir tabureye oturur halde resmedilmişlerdir. Uygun şekilde tasvir edildikleri durumlarda, bunların kıyafetlerinin tipik göçer kıyafetleri olduğu görülmektedir (ceket ve pantolon); bu heykellerin temel özelliklerini, silahların (kılıç ve hançer) asılı olduğu bel kemeri ve göğüs hizasına kaldırılmış olan sağ elde tutulan bir kap ya da yay; bazı örneklerde ise bir kuş tutar şekilde oluşlarıdır. Bunlar çoğunlukla bıyıklı, küpeli ve daha erken dönemlere ait örneklerde arkaya bırakılmış saç örgüleriyle resmedilmiştir. Uzun örgüler ve bıyıklar erken dönem Türk atlılarının ayırt edici özellikleri olarak görülmektedir. Bu açıdan, Sogd hükümdarının sarayında, Varghoman, Afrasyab’ın çizimlerinin (Semerkant M.S. 7. Yüzyıl) bir tanesinde üyelerinin uzun saç örgülerine sahip olmasından tanımlanan bir heyetin Türk olduğunun anlaşıldığını hatırlatmak ilginç olacaktır. Son zamanlarda, orta Tiyanşan’daki (7-8. Yüzyıl) Suttuu Bulak’ta bir mezarda gün ışığına çıkarılan kemikten yapılmış bir plaka üzerine oyularak resmedilmiş bir savaş meydanındaki okçularda uzun saç örgüleri ve bıyıklarıyla görülmektedir.

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki türbe ve bunlarla bağlantılı bir şekilde insana benzeyen mezar taşlarının dikilmesi geleneği, özellikle Polovestler (Kumanlar) da dahil

olmak üzere, Batı Türklerinin yaşadıkları bölgelerde daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir. 13. Yüzyılın ortalarında bu topraklara gelen Rubrucklu William'a inanmamız gerekirse, dini ve cenaze törenlerine dair kesin inanışlar/abideler önemli değişimlere uğramamıştır: “ Kumanlar ölen kişinin üzerine büyük bir tümsek yaparlar ve ona yüzü doğuya gelecek şekilde göbeğinin hizasındaki elinde bir yay tutar halde bir heykel dikerlerdi. Taşlarla çevrilmiş çok geniş alanlar halinde yüzü doğuya dönük başka mezarlarda gördüm, bazıları daire şeklindeydi, diğerleri ise dikdörtgen, ve dünyanın dört köşesine dört uzun taş dikilmekteydi”.

(Erken Dönem Türklerinde Defin İşlemleri, Dr. Ciro Lo Muzio, La Sapienza Üniversitesi Hint ve Orta Asya Sanatı Bölümü, İtalya, Çeviren: Bülent Keneş, Türkler ansiklopedisi, 3.cilt, 127.sayfa)

RESİMLER (PAZIRIK HALISI)

Pazyryk(Pazyryk) :

Yerel Telengit dilinde "Ölüer Vadisi" anlamına gelir ve denizden 1.600 metre yükseklikteki İç Asya'nın Altay Bölgesi'ndedir.

Bu vadiden kurgan adı verilen çok sayıda mezar çıkarılmıştır.

www.larendem.com

İlk olarak 1929 yılında çıkarılan bu mezarlardan yedisi 1940 yılında açılmıştır.

Bu kurganlardan 5 tanesi özel ve diğerlerinden büyük yapıdadır. Bu kurganlar MÖ.5 yy'a tarihlendirilmiştir.

BİLGİ KAĞIDI

PAZIRIK HALISI

Türk halı sanatının ve dünya halılarının en eski örneği 5. Pazırık kurganından çıkarılmıştır. Halının bir Türk buluşu olduğunu ortaya koyan dünyanın bu bilinen en eski halısı Hun Türkleri'ne ya da Proto Türkler'e aittir. Büyük olasılıkla MÖ 3-2. yüzyıllardan kalmış bir şaheser olan bu halı 1,89 x 2 m boyutunda olup Gördes-Türk düğümüyle dokunmuştur. Bu halının günümüze değin ulaşabilmesi, mezarın buz altında kalmasıyla mümkün olmuştur. Halının 10 sm²'sinde 3600 düğüm vardır.

Pazırık Halısından İki Ayrıntı

Halı ikisi geniş, üçü dar olmak üzere beş bordür ile çevrelenmiştir. Halının en iç ve en dıştaki dar bordürlerinde arslan-grifon figürleri, içteki birinci geniş bordürde sığınlar, dıştaki geniş bordürde ise 28 tane atlı figürü bulunur; sığınlar, 24 tane olup atlıların ters yönünde sıralanmıştır. At kuyrukları nın düğümlemiş olması göze çarpmaktadır ki bu, bir Türk geleneğidir. Atlıların giyimleri de Bozkır Kültürü'ne uygundur. İki bordür arasında, motiflerden oluşan başka bir bordür vardır. Ortadaki dar bordür, dört yapraklı çiçek motifleri ile süslenmiştir. Halının al renkli orta zemini, eşit ölçülerde 4 x 6 biçiminde 24 kareye bölünmüş olup bu karelerin sayısı akla 24 Oğuz boyunu getirmektedir. Bilindiği üzere Oğuz Kağan Destanı'na göre, Oğuz Kağan'ın 6 oğlunun her birinin 4'er oğlundan toplam 24 torunu olmuş, bu 24 torun da atası oldukları 24 Oğuz boyuna kendi adlarını vermişlerdir. Halının zemininin 24 kareye bölünmüş olması hem Asya Hunları'nın 24'lü devlet örgütünü, hem de Oğuzların 24 boyunu hatırlatmaktadır. Kök boya ile renklendirilmiş halıda motifler al, sarı ve gök renktedir. Pazırık halısının bulunduğu bölgeye özgü sığın motifleri, Türk ikonografisine uygun atlı tasvirleri ve dokuma tekniği nedenleriyle bir Türk halısı olduğu açıktır. Pazırık halısı bugün Petrograd Ermitaj Müzesi'nde bir cam çerçeve içinde sergilenmektedir. Bu ünlü, 5. Pazırık kurganından çıkarılmış halının dışında 4. kurgandan da küçük halı parçaları çıkarılmıştır. Pazırık kurganlarından çıkarılmış, keçeden yapılmış ve üzerleri işlemeli eyer örtüleri de Türk sanat tarihi açısından önemli eserlerdir. Bu eserler üzerinde, Türk hayvan üslubunun en önemli temalarından olan hayvan mücadelesi sahneleri ve çeşitli hayvan figürleri yer almaktadır.

Kaynakça:

<https://onturk.org/2011/03/09/pazirik-kurganlari/>

ÇALIŞMA YAPRAĞI

FOTOĞRAF İNCELEME (KURGANLAR)

- Fotoğrafta ne görüyorsunuz?
- Fotoğrafta ne anlatılmaktadır?
- Fotoğrafı kim hangi amaçla çekmiş olabilir?
- Fotoğraftaki kuyu ne zaman ve kimler tarafından kazılmış olabilir?
- Fotoğraf bize ne anlatıyor?

BİLGİ KAĞIDI “KURGANLAR”

Moğolların aksine Türkler ölenin yeri belli olsun diye mezar odası üzerine geniş bir daire biçiminde toprak veya taş yığarak, piramit biçiminde tümsek yapmaktaydılar. Bu tümsek ölenin önemine göre çok yüksek veya alçak olabiliyordu. Mezar üzerine yapılan bu tür tümsek, **kurgan** olarak adlandırılmaktadır. Her ne kadar kurgan sözcüğünün anlamı çok farklı görüşler öne sürülmüşse de, kanımızca bu sözcük mezarı koruyan anlamında kullanılmaktaydı. Kurgan üzerine yığılan toprağın akıp gitmesini önlemek amacıyla çevresi daire biçiminde taşlarla (krepis) çevrenmektedir. Kurganlar daire biçiminde yapıldığı gibi, kare biçiminde olan ve bir giriş-çıkış yolu olanları da bulunmaktadır. Bazı kurganlar ise, mezar odası üzerine toprak yerine, irili ufaklı taşların yığılmasıyla oluşmaktadır.

Bozkır kültüründe bu tür kurganların kökeni, Kimmer ve İskitlere değin uzanmaktadır. Herodotos'un vermiş olduğu değerli bilgilerden, İskit Krallarının kurganlarının nasıl yapıldıklarını öğrenmekteyiz; “...Kralları öldüğü zaman...ceset imparatorluğun en uzak ilkesi olan Gerrbos ilkesine götürülür... o bölgede eni ve boyu dörtgen biçiminde olan büyük bir mezar kazarlar ve hazır olduğu zaman ölüyü getirirler... mezarın içine çimen yayılır, kral üzerine konur, sazlarla örtülür... bu tören tamamlanınca herkes mezarın üzerine kürekle toprak atar ve en yüksek birbirleriyle yarışa girerler...”

Kurganlar genellikle toplum tarafından kutsal sayılan yerlere yapılıyordu; bu tür yerler dağ tepeleri ve etekleri, yaylalar, ormanlık alanlar, ırmak kenarları ve göl yatakları olabilmektedir. Kurganların çok çeşitli alanlarda yapılmasında, oldukça geniş bir coğrafi bölgeye yayılan Türk topluluklarının komşu kültürlerin etkisinde kalmasının büyük etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Sözüne ettiğimiz bu alanlar, yerleşim bölgelerine uzak ve oldukça zor ulaşılabilen yerlerde bulunmaktaydı. Bu yüzden ceset gömülmek üzere gerektiğinde çok uzaklara taşınabilmekteydi. Gezinlerin vermiş olduğu değerli bilgilere göre, bu uzaklığın aylarca sürmesi, insanı şaşkına çevirmektedir.

(Eski çağ ve Orta Çağ'da Türklerde Kurgan Yapma Geleneği, Prof. Dr. Oktay Belli, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türkiye, Türkler Ansiklopedisi, 3. Cilt, 927. Sayfa)

ÇALIŞMA YAPRAĞI

FOTOĞRAF İNCELEME(ALTIN ELBİSELİ ADAM)

- 1.Fotoğrafta neler görüyorsunuz?
- 2.Fotoğrafta hangi hayvanlar var?
- 3.Fotoğraftaki kişi kim olabilir?
- 4.Bu fotoğraf hangi dönemin figürünü yansıtmaktadır?

EK-2B: İslamiyet Doğuyor

Kazanım 2: İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.

Süre: 40-40 dk.

İslamiyet'in ortaya çıktığı dönem ve coğrafyaya bakıldığı zaman Arap yarımadasının insan hakları konusunda oldukça başarısız olduğu ortaya çıkmıştır. Kadın hakları, kölelik, siyasi haktan yoksun yapılanmalar bu coğrafyada yaşamı daha da zora sokmaktadır. Hz. Muhammed'in bu coğrafyada İslamiyet'le beraber getirdiği reformların toplumları siyasi, kültürel, ekonomik ve toplumsal dini boyutlarını etkilediği görülmektedir. Bu derste öğrencilere İslamiyet öncesi dönemle İslamiyet'le beraber değişen durumlar hakkında değerlendirmeler yapmaları beklenecektir. Bu süreçte **değişim ve sürekliliği algılama, eleştirel düşünme araştırma yapma, tarihsel empati yapma** becerileri geliştirirken, **insan haklarına duyarlılık, eşitlik, adalet, kadın hakları, farklılıklara saygı** değerlerini geliştirirler.

HEDEFLenen ÖĞRENME ÇIKTILARI

Bütün öğrenciler İslamiyet öncesi Arap yarımadasının sosyal ve ekonomik faaliyetlerini bilirler.

Birçok öğrenci İslamiyet'in doğuşuyla meydana gelen değişimleri analiz eder.

Bazı öğrenciler İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri değerlendirir.

ANA ETKİNLİKLER

1.) ÇY-1 öğrencilere dağıtılır. Bu ÇY' da "Veda Hutbesinin" orijinal dilde yazılmış metni bulunmaktadır. Okul bir imam hatip ortaokulu olduğu için Arapça yazılmış bu metnin ne olduğunu okumaları konusunda öğrenciler yönlendirilir.

2.)ÇY-2' de "Veda Hutbesinin " Türkçe' si bölüm kesilerek öğrencilere dağıtılır, mesajlardan bunu;

kim söylemiş? ,kime söylemiş? ,nerede söylemiş? ,ne zaman söylemiş?
Olabileceklerine yönelik sorular yöneltilir.

3.)ÇY-2 dikkate alınarak bu metnin söylendiği kalabalıktaki kişilerden biri olduklarını hayal etmeleri istenir.

4.)ÇY-2 dikkate alınarak bu metinde hangi mesajların bulunduğu ve bu mesajların evrensel bir içeriğe sahip olup olmadıklarını tartışmaları istenerek, günümüz ile ilişkilendirilmeleri beklenir.

BAŞLANGIÇ:

- 1.) Sınıfa getirilen İslamiyet öncesi Arap yarımadası haritasından yararlanılarak Arap yarımadasının komşuluk ilişkileri hakkında tahminde bulunmaları istenir .
- 2.) Arap yarımadasından toplumsal hayatın nasıl olduğu konusunda öğretmen öğrencilere kısa bilgiler verir.

BİTİŞ

Öğrencilerden “Veda Hutbesi” dinleyen bir gazeteci olduklarını, mesajları dünyaya hangi şekilde duyururlardı, çalışmasını isteyerek ders tamamlanır.

Çalışma Kağıdı “Veda Hutbesinin Mesajları”

VEDA HUTBESİ

“Allah’a hamd ü senâ ederiz. O’na döneriz. Nefislerimizin fenalıklarından ve kötü emellerinden O’na sığınırız. Allah’ın hidayet ettiğini kimse yoldan çıkaramaz. Allah’ın şaşırttığını kimse yola koyamaz. Şehadet ederim ki, Allah’tan başka tanrı yoktur. Birdir, eşi ve ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed, O’nun kulu ve resulüdür.

Ey Allah’ın kulları! Allah’tan korkmanızı, O’na itaat etmenizi vasiyet ederim. Yaşatan, öldüren O’dur; her şeye kâdirdir. Sözüünü gerçekleştirdi; kuluna yardım etti, aleyhinde birleşenleri bozguna uğrattı.

Ey nâs; beni dinleyin! Belki bu yıldan sonra, bu mevkide sizinle bir daha buluşmam. İslamiyet’ten önceki zamana ait bütün cahiliyet âdetlerini ayağımın altına alıp çiğniyorum.

Bir Arabın Arap olmayan yabancıya, bir yabancının bir Araba üstünlüğü yoktur. Çünkü bütün insanlar Âdemoğullarıdır. Âdem de topraktandır.

Ey nâs; sözlemi dinleyin ve anlayın. Her Müslüman, diğer Müslümanın kardeşidir. Bütün mü’minler kardeştir. Bir kimseye kardeşinin malı helâl olmaz; meğer ki gönül rızasıyla vermiş ola. Kendinize zulüm etmeyin.

Kölelere gelince: Onlara kendi yediklerinizden yedin ve giydiklerinizden giydirin. Affedemeyeceğiniz bir hatayı işlerlerse, onlardan ayrılın. Onlar da Allah’ın kullarıdır ve kötü muameleye layık değildirler.

Cahiliyet âdetlerini ayağımın altına alıp çiğniyorum. Bütün kan gütme davaları tamamıyla kaldırılmıştır. Bunlar, yalan ve uydurma şeylerdir. Ortadan kaldırılan ilk kan davası, Abdulmuttalib oğullarından Haris’in kan davasıdır.

Her türlü riba da (faizcilik) kaldırılmıştır. Allah, “riba yoktur” diyor. Ortadan kaldırdığım ilk riba, amcam Abdulmuttalib oğlu Abbas’ın ribasıdır. Sermayeleriniz yine sizindir. Ne zulmediniz, ne de zulüm görünüz. Borçlular, alacaklılara ancak aldıkları parayı iade edecektir.

Ey nas! Sizin, kadınlarınız üzerinde bir takım haklarınız vardır. Onlar sizin haklarınıza riayet etmelidirler. Onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Onlara karşı iyi davranınız. Eşlerinize şefkatle muamele ediniz. Siz onları Allah'ın ahdi ile aldınız. Onlar size Allah'ın ahiyle helâl olmuştur.

Ey nâs!kadınlarınız ve mallarınız, Allah'ınıza kavuşacağınız zamana kadar, bugün nasıl mukaddes bir günse, bu aylarınız nasıl mukaddes aylarsa ve bu belde nasıl kutlu bir belde ise, öylece mukaddestir. Her birinizin kanı vemalı ötekine haramdır. Kıyamet gününde Allah'ın huzuruna çıkacaksınız. O da, size yaptıklarınızı bir bir soracak ve ona göre mükafat ve mücazat verecektir. Sakın bundan sonra kafirler gibi hazım olup birbirinizin boynunu vurmayınız. Nezdinde bir emanet bulunan kimse, bu emaneti kime ait ise ona vermelidir.

Ey nâs! Size öyle bir şey bırakıyorum ki, ona sımsıkı sarıldıkça yanlış yola sapmazsınız. O da, Allah'ın kitabı ve Resûlü'nün Sünneti'dir.

Allah, her hak sahibinin hakkını vermiştir. Bu sebeple, varisleri çin vasiyet yapmaya lüzum yoktur. Çocuk, kimin yatağında doğduysa ona aittir. Zina edenlerin hak ettikleri şey had'dir. Onların hesabı Allah'a aittir. Babasından başkasına ait olduğunu iddia edenler, efendilerinden başkalarına katılan köleler; Allah'ın lanetini kazanırlar.

Ey nâs! Bir kadının, kocasının izni olmadıkça, onun malından bir şeyi başkasına vermesi caiz değildir. Borç ödenmelidir. Kiralanan mal geri verilmelidir. Hediye, hediye ile mukabele etmek yaraşır. Başkalarına kefil olan kimse, kefaletin sorumluluğunu yüklenmiş demektir.

Ey nâs! Şeytan, sizin bu yurdunuzda tapılmaktan ümedini kesmiştir. Bilakis, hor gördüğünüz bir takım amellerle hoşnud olur. Dininiz hususunda ondan sakınınız.

Ey nâs! Aşırı olmaktan, ifrattan sakının. Evvelkilerin mahvolmalarına sebep, dinde aşırı olmalarıdır. Nesi, küfrün aşırısıdır. Küfredenler, onunla saptılar. Onu bir yıl helâl sayarak, bir yıl haram sayarak allah'ın kan dökmeyi yasak ettiği ayları geciktirmek ve böylece allah'ın haram kıldığını helâl kılmak, helâl ettiğini haram saymak isterler. Zaman dndü dolaştı, nice deviler yaptı; yine Allah'ın yeri göğü yarattığı sıradaki hali üzere geldi. Allah nezdinde ayların sayısı onikidir. Dördü haram aylardır; üçü ardarda gelir. Receb ise tektir.

Her kâtil, suçundan kendisi mes'uldür. Hiçbir katilin işlediği suç, çocuklarına şâmil olmaz. Hiçbir oğlun ve kızın suçu babayı sorumlu kılmaz.

Müslümanları doğru yola yönelten adam kesik burunlu bir zenci de olsa, ona itaat edin ki, cennete giresiniz.

Burada hazır bulunanlar, bulunmayanlara sözlerimi tebliğ etsinler. Olabilir ki burada bulunmayanlar içinde; arz ettiklerimi bulunanlardan daha fazla hatırlayacak olanlar çıkar.

Teblik ettim mi? “Ashab-ı kiram;

- Evet, dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü;

“Şahit ol ya Rab!” dedi ve devesini sürüp yürüdü.

Hutbenin ardından Resulullah Efendimiz, öğle ve ikindi namazlarını kıldırdı. Akşama yakın, evesi Kasva'nın üzerindeyken şu âyet-i kerime nazil oldu: “İte bugün, sizin için dininizi kemâle erdirdim. Üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslamiyet'i seçip kabul ettim...”

Resulullah Efendimiz bu âyet-ikerimeyi okuyunca sahabe-i kiram sevince boğuldular. Yalnız Hz. Ebubekir ağlıyordu. Zira Resûlullah'ın risâletinin tamamlanıp yakında bu âlemden göçeceğini anlamıştı. Bu da, O'nun Resûlullah'a düşkünlük, incelik ve hassasiyetinin başka bir göstergesidir.

Arafat'tan Müzdelife'ye, oradan da Mina'ya geldiler. Daha sonra kurban kesme mevkiine gelen Resûlullah, ömür sürdüğü her yıl için bir kurban olmak üzere 63 tane kurban kestiler saçlarını traş ettirip hatıra olarak sahabilerine dağıttılar. Bu tavrı da, yakında dâr-ı ukbaya göç edeceğine delâlet ediyordu. Bu sırada Halid b. Velid; “Bana alınızın üzerinden bir tutam veriniz” isteğinde bulunmuş; Hz. Peygamber Efendimiz de, ömürboyu muzaffer olması için dua ederek isteğini yerine getirmişti. O saç ve duanın bereketiyle girdiği her savaştan galip çıkan Hz. Halid, “Ben, onu hangi tarafa yönelttimse, orası fetholundu.” Demiştir.

Resûlullah, daha sonra diğer ziyaret ve vazifeler tamamlayıp Medine'ye dönmüşlerdir. Bu, Efendimizin ilk ve son haccı olmuştur.

EK-2C: Gevher Nesibe Hatun Medresesi**Etkinlik no:1**

Kazanım: Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII yüzyıllar kapsamında analiz eder.

Süre: 40+40+40 dk.

Anahtar soru:

Bir tarihi mekân nasıl incelenir?

Dersin amacı:

Birinci elden kaynakların araçlarından biri olan mekân incelemesini yaparak tarihsel empati becerisi ile geçmişten günümüze

Ülkemizin zengin bir tarihe ve kültüre sahiptir. Sahip olunan zenginliği anlamlı kılabilmek için tarihi alanlarımız eğitim öğretim sürecinde aktif kullanılması gerekir. Anadolu'nun Türk yurdu olmasında önemli bir role sahip olan Büyük Selçuklu İmparatorluğu ve Anadolu (Türkiye) Selçuklu Devleti ile birinci ve ikinci Anadolu Beylikler dönemlerinde yapılan hanlar, kervansaraylar, medreseler, camiiler, darüşşifalar, kapalı çarşılar, kaleler vb. gibi yapılar Anadolu'nun Türk yurdu olma sürecini pekiştirmiştir.

Bu yapıların dersler kapsamında ziyaret edilmesiyle öğrenciler ziyaret edilen tarihi mekân ve döneme ait 1. elden kaynaklardan bilgi edinecek, bu süreçte **gözlem ve araştırma yapma, iletişim kurma, yaratıcı düşünme** becerileri ile **kültürel mirasa saygı, sorumluluk ve estetik** değerlerini geliştireceklerdir. Ayrıca öğrencilerin, **tarihi mekânları korumaya yönelik** tutumlarının gelişmesi de beklenmektedir.

HEDEFLenen ÖĞRENME ÇIKTILARI

Bütün öğrenciler tarihi yapılara düzenlenen gezilerde bu yapıların nasıl inceleneceğini kavrar ve Anadolu'daki

Selçuklu yapıları hakkında bilgi edinir.

Birçok öğrenci tarihi yapıların bulunduğu yerleşim yeri açısından önemini özellikle dönemin sosyal ve kültürel yaşamı açısından değerlendirir.

Bazı öğrenciler ziyaret ettiği diğer tarihi yapıları

Selçuklu dönemi yapıları ile karşılaştırarak bu yapıların mimari özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

BAŞLANGIÇ

1) Tarihi mekâna ulaşmadan önce öğrencilere ÇY-1 dağıtınız. Fotoğrafi inceleyerek soruları cevaplamalarını sağlayınız.

2) Tarihi mekâna ulaşıldığında öncelikle taç kapıların bulunduğu Güney Cephe önünde durularak ÇY-2'yi öğrencilere dağıtınız ve buradaki 1. 2. ve 3. Soruları cevaplandırmalarını isteyiniz.

3)Yapının diğer cephelerini gezerek doğu cephesinde yer alan Kümbet önünde durarak ÇY-2'deki 4. 5. Ve 6. Soruları cevaplandırmalarını isteyiniz.

ANA ETKİNLİKLER

1) Bilgi yaprağı – 1'i öğrencilere buradaki motiflerin günümüzde hangi kurumlar tarafından kullanıldığını görmelerini sağlayınız.

2) ÇY-4'ü öğrencilere dağıtınız hayal güçlerini kullanarak çalışma kağıdın da yer alan soruları cevaplamalarını isteyiniz.

3) Daha sonra sınıfı bahçede daire biçiminde toplayınız. Ardından bir öğrenciden “Kim ?” diye sorarak başlayınız, hemen ardından yanındakine “Kiminle ?”, onun yanındakine “Nerede ?”, onunda hemen yanındakine “Ne yapıyorlar ?” diye sorunuz.

Bunu seri şekilde sorarak, dairdeki dönüşümü tamamlayınız.

4) Öğrencilere ÇY-5'i dağıtarak birinin verilen metni yüksek sesle arkadaşlarına okumasını sağlayınız. Hemen ardından çalışma kağıdında yer alan soruları cevaplamalarını isteyiniz.

5) ÇY-6'yı dağıtarak soruları cevaplamalarını isteyiniz.

6) Öğrencileri giriş kapısı önünde sıraya girerek ikişer kişilik gruplar oluşturmalarını ve birbirlerinin kollarına girmelerini isteyiniz. Öğrenciler ikili gruplar halinde yapının medrese bölümünü gezeceklerdir. Eşlerinden birinin gezi süresince gözlerini kapatmasını, diğerinin ise gözü kapalı arkadaşını kolundan tutarak yapıyı gezdirmesini isteyiniz. Bu süreçte rehber konumunda olan öğrencinin gördüklerini eşine anlatması yer yer yapının duvar, kapı, tablet gibi

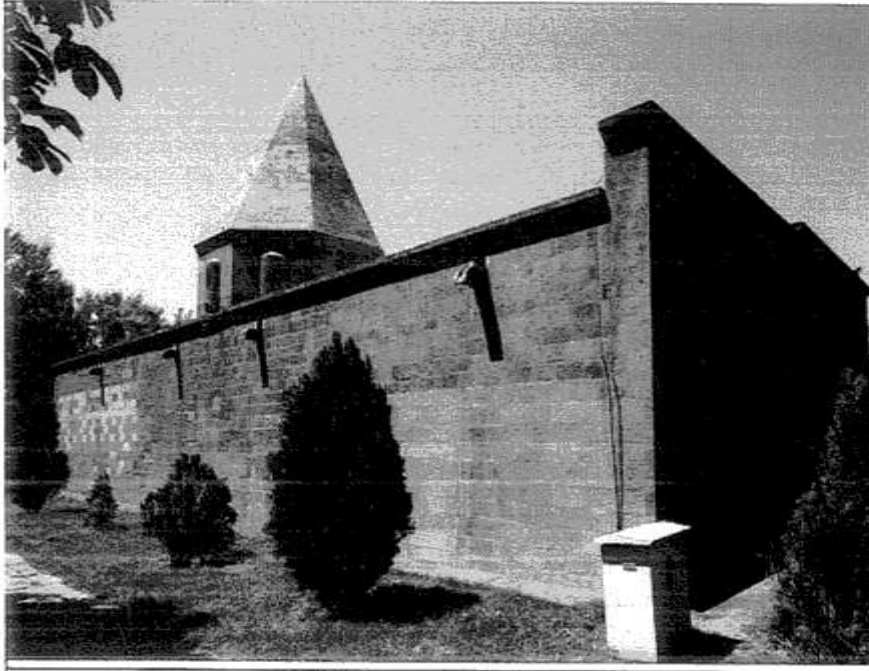
BİTİŞ

Bitiş etkinliği olarak öğrencilere ÇY-9'u dağıtarak burada verilen hikâyeyi okuyarak soruları yanıtlamalarını isteyiniz. Hemen ardından sınıf mevcudiyetine göre öğrencilerden beşer veya onar kişilik guruplar oluşturmalarını ve verilen hikâyeden yola çıkarak Yaratıcı Drama (doğaçlama yoluyla) gerçekleştirmelerini sağlayınız.

Burası Neresi?

Görseli inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) Yukarıdaki resimde görülen yapı sizce ne olabilir?

2) Sizce bu yapı hangi amaçla kullanılmış olabilir?

3) Yapı sizce hangi döneme aittir?

176

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 2

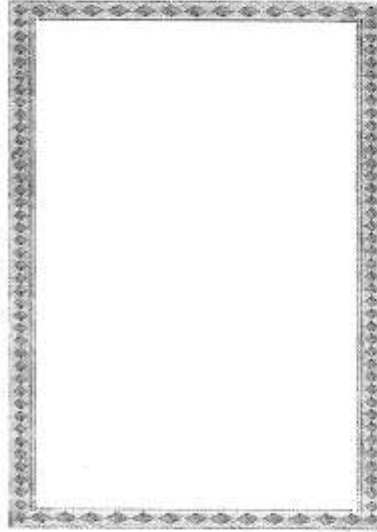
Mekânı Algılıyoruz: Medrese mi, Darüşşifa mı, Türbe mi?

Gözlemlerimizden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) Yapının güney cephesinde dikkatinizi çeken en önemli unsurlar nelerdir?

2) Sizce bu yapının neden iki Taçkapsı bulunmaktadır?

3) Bu kapılar arasında nasıl bir farklılık bulunmaktadır? Farklılıkları aşağıda belirtilen alanlara çizerek gösteriniz?

SOL (Güneybatı) TAÇKAPI

SAĞ (Güneydoğu) TAÇKAPI

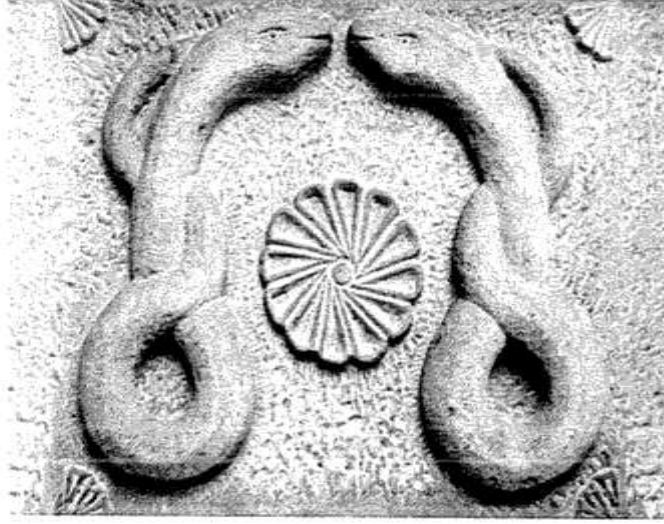
4) Yapının diğer cephelerinde dikkatinizi çeken unsurlar nelerdir?

5) Yapının doğu kısmında yer alan kümbet kime ait olabilir?

6) İncelemeleriniz sonucunda yapının ne olduğuna karar verdiniz?

Motifleri İlişkilendiriyoruz

Gözlemlerimizden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) Yukarıdaki kabartmada hangi figürler yer almakta ve bu motifler yapının hangi kısmında yer almaktadır?

2) Kabartmada yer alan motiflerde kullanılan figürler günümüzde hangi sektör ve kurumlarda kullanılan amblemlerle benzerlik göstermektedir?

3) Yukarıdaki çıkarımlardan hareketle bu yapı sizce nedir? Nasıl bir özellik göstermektedir?

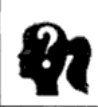

178

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 4

Kim Kiminle Nerede Ne Yapıyor?

Bu külliye içerisinde hayal gücünüzü kullanarak şu sorulara yanıt veriniz:

Bu yapıda;

	Kim:
	Kiminle:
	Nerede:
	Ne Yapıyor:

Kim Kiminle Nerede Ne Yapıyor?

Bu külliye içerisinde hayal gücünüzü kullanarak şu sorulara yanıt veriniz:

Bu yapıda;

	Kim:
	Kiminle:
	Nerede:
	Ne Yapıyor:

Gevher Nesibe Darüşşifası ve Medresesi (Çifte Medrese) Hakkında Bilgi

Aşağıdaki metni okuduktan sonra soruları cevaplayınız.

Çifte Medrese olarak da tanınan Gevher Nesibe Darüşşifası ve Gıyasiye Medresesi, Selçuklu hükümdarlarından II. Kılıçarslan'ın kızı, Gevher Nesibe Sultan'ın vasiyeti üzerine, kardeşi I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından 1205-1206 yıllarında yaptırılmıştır. Sade mimarisiyle dikkat çeken külliye, Anadolu mimarlık tarihinin günümüze kalan en önemli yapılarındandır. Bina birbirine bitişik, açık avlulu iki yapıdan teşekkül eder. Birinin diğerinden daha enli olması dışında her iki bina da tipik medrese şemasına sahiptir. Ancak form bakımından görülen benzerlik fonksiyon bakımından görülmez; çünkü batıdaki bina bir şifahane, doğudaki tıp medresesidir. Diğer bir deyişle biri sağlık, öbürü eğitim kurumudur (Kültür ve Turizm Bakanlığı –KTB, Web- 2016). Bu özelliğiyle dünyanın ilk uygulamalı tıp okuludur.

Binaya bir de günümüze gelemese de Şifaiye medresesine bitişik olduğu anlaşılan dikdörtgen planlı, ortada iki koridora açılan hücrelerin oluşturduğu Bimarhane yani ruhsal hastalıkların tedavisinin yapıldığı bölümü de eklemek gerekiyor. Ayrıca Gıyasiye medresesinin yan evvanı Gevher Nesibe Sultan için türbeye çevrilmiştir.

Kaynak : Şahin, 2013: 476-477.

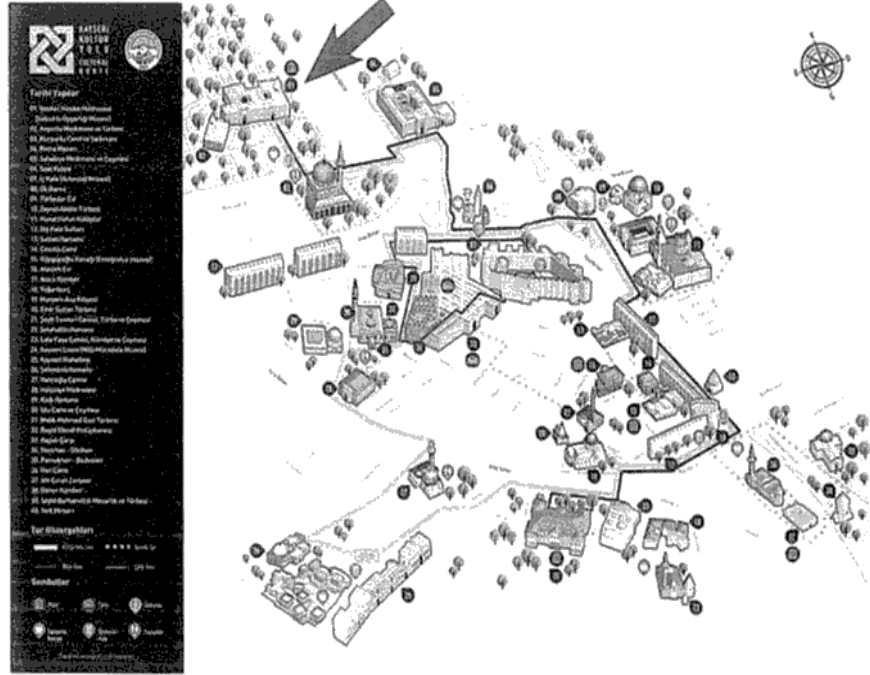

Gevher Nesibe Sultan
(Temsili)

1) Gevher Nesibe Darüşşifa'sı ve Gıyasiye Medresesi günümüzde hangi kurum/kuruluş'a karşılık gelmektedir?

2) Gevher Nesibe Sultan böyle bir yapının yapılmasını neden vasiyet etmiş olabilir?

Yapının Geçmişte ve Günümüzde Şehre ve Anadolu'ya Etkileri

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Tarafından Gerçekleştirilen Kayseri Kültür Yolu Projesi Yürüyüş Rotası

Not: Yukarıda Kayseri şehir merkezinde yer alan tarihi yapılar gösterilmiştir. Ok işareti ile gösterilen yer Gevher Nesibe Sultan Darüşşifası ve Medresesi'dir.

1) Sizce I. Gıyaseddin Keyhüsrev bu darüşşifa ve medreseyi neden Kayseri'de inşa ettirmiştir?

2) Gevher Nesibe Sultan Darüşşifa ve Medresesi'nin Kayseri'ye inşa edilmesinin o dönemde Kayseri'ye ve Anadolu'ya ne gibi katkıları olmuştur?

3) Gevher Nesibe Sultan Darüşşifa ve Medresesi'nin günümüzde Kayseri'ye ve ülkemize ne gibi katkıları olabilir?

Elim, Kulağım Sende!

Dinleyen: _____

Anlatan: _____

Medrese Bölümü

1) Bu bölümde gözünüz kapalı olarak gezdiğiniz ve arkadaşınızın size verdiği bilgiler ışığında Medrese'nin nasıl bir yapı olduğunu betimleyiniz?

<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
--

İç Mekân İncelenmesi

Yapının içini gözlemliyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

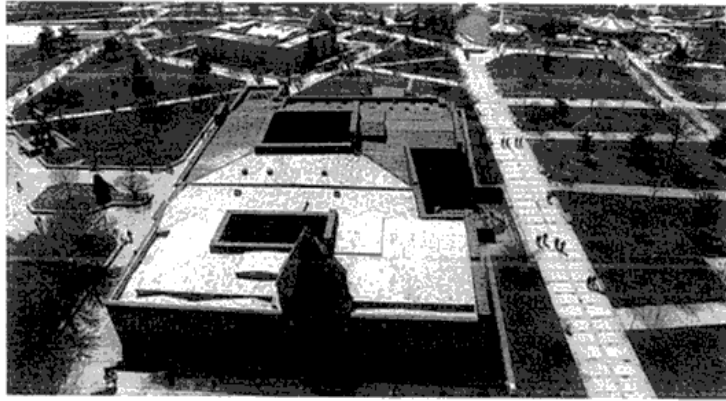

Prof. A. Söheyl Ünver'e göre G. Nesibe Hatun, 1956

1) Yapıya giriş yaptıktan sonra dikkatinizi çeken ilk şey nedir? Neden?

2) Medrese ile Darüşşifa arasında bir bağlantı koridoru olmasının nedeni sizce ne olabilir?

3) Gevher Nesibe Hatun Kümbeti'nin medrese içerisinde yer almasının nedeni sizce ne olabilir?

Gevher Nesibe Sultan Medresesi ve Darüşşifa'sının Havadan Görünümü

Bir Aşk Hikâyesi

Kaynak : Muhsin İlyas Subaşı'nın Aşk Prensesleri de Öldürür Adlı Kitabının Kapak Resminden Alınmıştır.

Rivayete göre Gevher Nesibe Sultan'ın gönül verdiği saray baş sipahisi ile evlenmesine ağabeyi I. Gıyâseddin Keyhüsrev karşı çıkar. Başsipahi, hükümdar tarafından cepheye gönderilir ve şehit düşer. Bu duruma çok üzülen Gevher Nesibe Sultan kederinden yatağa düşer ve vereme yakalanır. Tüm çabalara rağmen durumunda iyileşme olmaz. Durumu öğrenen ve kız kardeşini ölüm döşeğinde ziyaret ederek özür dileyen I. Gıyâseddin Keyhüsrev (saltanatı 1192-1192, 1204-1210), ondan son isteğini sorar. O da ağabeyine, kendisi gibi devasız hastalığa yakalananlar için bir şifahane yaptırmasını ve bir yanında hastalara deva bulunurken öteki yanında başka hastalıklara derman aransın diye vasiyet eder. Gıyâseddin Keyhüsrev, bu vasiyet üzerine 1204'te dârüşşifa ve tıp medresesinden oluşan birbirine bitişik külliyeinin inşaatını başlatır ve yapı 1206'da tamamlanır.

1) Bu parçadan hareketle I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2) O günün koşullarını dikkate alarak I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in yerinde olsaydınız sizin bu aşk olayına tepkiniz nasıl olurdu?

EK-2D: Türkler ve İslamiyet

Kazanım3 Türkler İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.

Süre: 40+40 dk

Anahtar Soru: Türk-İslam kültürü denince aklınıza neler geliyor?

Dersin Amacı: Türkler ’in İslamiyet’ e geçişleri ile geçişleriyle beraber devam eden ve değişen siyasi, sosyal ve kültürel gelişmeleri değerlendirir.

Türklerin tarih sahnesine çıktıkları günden bu güne farklı coğrafyalarda buldukları ve bu yerlerde farklı kültürler ve dinlerle karşılaştıkları görülmüştür. Türkler gök tanrı inancından şamanizme, birçok inancı benimsemeleri kaçınılmaz olmuştur. Türklerin Hz. Ömer döneminde İslamiyet’le ilk temasları gerçekleştirilmiş, ancak daha kitlesel geçişler 751 Talas Savaşı ile meydana geldiği görülmektedir. İslamiyet’e geçiş ile birlikte meydana gelen değişimleri 1. elden kaynaklarla hazırlanan etkinliklerle işlenen dersle öğrencilerin, **tarihsel empati kültürel mirasa duyarlılık, değişim ve süreklilik** gibi becerileri kazanmaları beklenirken, **farklılıklara saygı, adalet, eşitlik** değerleri gelişir.

HEDEFLenen ÖĞRENME ÇIKTILARI

Bütün Öğrenciler, kurulan ilk Türk-İslam devletleri hakkında teorik bilgiye sahip olacaklardır.

Birçok Öğrenci, Türklerin İslamiyet'e geçişi ile beraber yaşanacak değişimlerin farkını kavrayacaklardır.

Bazı Öğrenciler Türk-İslam kültürünün oluşum sürecini, etkilerini değerlendirecektir.

BAŞLAGIÇ

1-Öğrencilere kendi tarih şeritlerini oluşturmaları için kağıtlar dağıtılır, kendi tarih şeridini oluşturan öğrencilerden Türk-İslam devletleri ile ilgili öğrencilere göre bir sıralama yapmaların istenir.(Milat olarak ta bu konuda gördükleri, düşündükleri bir dönüm noktasını savaş, olay... vs. yerleştirmeleri istenir. Gerekçelerini de tarihleri yerleştirdikleri kısma belirtmeleri istenir.

ANA ETKİNLİKLER

1- Öğrencilere ilk Türk-İslam devletlerinin teorik bilgileri öğrencilere öğretmenler tarafından aktarılacaktır.

2-Öğrencilere ÇY-1 dağıtılacaktır. Bu etkinlik “Paralar” etkinliği olup etkinlikteki sorulara cevap vermeleri beklenilecektir. Bu etkinlikte Karahanlı paraları ile Göktürk paraları karşılaştırılacak, dönemsel çıkarımda bulunmaları istenecektir. Paraların üzerindeki sembollerin ne anlattığı dönemin iktisadi, siyasi, kültürel ve estetik yaklaşımları hakkında çıkarımda bulunmaları sağlanacaktır. Döneme ait bir kanıt olan paralar etkinliği ile öğrencilerin bir tarihçi gibi yaklaşımları sağlanacaktır. Geçmişten günümüze süreklilik ve değişim algıları hakkında bir farkındalık oluşturulacaktır.

3-ÇK-2 dağıtılacaktır. Bu etkinlik “ Samanra Ulu Camii “ olup öğrencilerin soruları cevaplamaları istenecektir. Bu mimari yapı fiziki şartları ile öğrenciler tarafından değerlendirilmeleri istenecektir.

4-ÇY-3 Divan-1 Lügati Türk’e ait tıpkı basım etkinlik kağıtları öğrencilere dağıtılarak metnin dili, anlatımı, içeriği açısından tahminde bulunmaları istenecektir.

Kim? ,Kimlerle? ,Nerede? ,Niçin? ,Ne zaman? Sorularıyla çalışma devam ettirilecektir.

Sonuç:

Öğrencilerden o dönemde yaşayan bir seyyah olduklarını hayal etmelerini ve bu dönem ile ilgili seyahatnamelerine ne yazacaklarını belirtmeleri istenir.

ÇALIŞMA KAĞIDI “PARALAR”

RESİM İNCELEME

A-) PARALARI

B-)..... PARALARI

1-)Resimdeki paralar hangi döneme ait olabilir?(İslamiyet öncesi-sonrası)

2-)A görselindeki paralar bize hangi ipuçlarını veriyor(ekonomik, siyasi...vs.)

3-)B görselindeki paralarda hangi alfabe kullanılmış olabilir.

KÖK TÜRK PARALARI

SEMBOLLERİN ANLATTIKLARI

.....

.....

.....

.....

KARAHAN PARALARI

SEMBOLLERİN ANLATTIKLARI

.....

.....

.....

.....

Çalışma Yaprağı “SAMARRA”

SORULAR:

1. Bu yapı ne olabilir?
2. Bu yapı hangi amaçla yapılmış olabilir?
3. Bu yapıyı kimler yapmış olabilir?

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ هَذَا كِتَابُ الْأَفْعَالِ مِنَ السَّالِمِ ﴾

﴿ بَابُ الشَّائِي ﴾

(ب) يُقَالُ « قُلْتُ تَشْكُرِي كَاتِبِي » أَيْ عَبَدَ الْعَبْدُ اللَّهَ تَعَالَى . وَيُقَالُ « أُلْ خَانِقَاتِي تَبْدِي » أَيْ أَنَّهُ خَدَمَ الْمَلِكَ وَغَيْرَهُ . وَيُقَالُ « أُلْ نَانِكِنِي تَبْدِي » أَيْ أَنَّهُ وَجَدَ الشَّيْءَ الْمَفْقُودَ . [تَبَارُ . تَبْمَق] .

وَيُقَالُ « أُلْ قُلْنِ تَبْدِي » أَيْ أَنَّهُ رَكَلَ الْعَبْدَ بِرِجْلِهِ . [تَبَارُ . تَبْمَاك] .

وَيُقَالُ « أَرَسُقْدَا جَبْدِي » أَيْ سَبَخَ الرَّجُلُ فِي الْمَاءِ . وَيُقَالُ « أُلْ أَشِي جَبِقِي بَرَلَا جَبْدِي » أَيْ أَنَّهُ ضَرَبَ الْفَرَسَ بِقَضِيبٍ خَفِيفاً . وَيُقَالُ « جَبَقُ (١) أَتْ بِيْنِنِ جَبْدِي » أَيْ ضَرَبَ الْمُسْلِمُ رَقَبَةَ الْكَافِرِ . بِلُغَةِ أَيْغُرُ . وَيُقَالُ « أَرَاؤُنْ جَبْدِي » أَيْ لَطَخَ الرَّجُلُ بِيْنَتَهُ بِطِينِ حُرِّ . [جَبَازُ . جَبْمَق] .

وَيُقَالُ « يَجِي يَكْنَا سَبْدِي » أَيْ أَدْخَلَ الْحَيَاتُ السِّلِكَ

EK-2E: Medeniyete Yön Yeren Yollar

Kazanım5: Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.

Anahtar soru

İpek Yolu'na hâkim olmanın sağlayacağı kazanımlar nelerdir? Tartışınız.

Dersin Amacı

Tarihi ticaret yollarının hâkimiyetinin kazandıracağı sosyal, ekonomik, siyasi kazanımları değerlendirerek, çıkarımda bulunur.

Tarihten Günümüze devletlerin ve toplumların ekonomik, sosyal ve siyasal bakımından şekillenip gelişmesinde çeşitli faktörler etkili olmuştur. Ülkenin yer altı ve yerüstü kaynaklarından, ticaret yollarına yakınlığı ya da uzaklığına kadar birçok unsur ülke insanların kaderine yön vermiştir. Bir devletin en önemli zenginlik kaynağı iyi yetişmiş insan gücüyse de insan faaliyetleri üzerinde coğrafyanın göz ardı edilemez bir tesiri vardır. Tarih boyunca yer altı ve yerüstü Kaynakları bakımından zengin, üzerinden ticaret yolları geçen ve ticaretle uğraşan devletler genelde güçlü bir yapıya sahip olmuşlardır. İlkçağlarda Anadolu'da İzmir yakınlarındaki Sard tan başlayıp Ninova'ya ve oradan İran'a kadar uzanan kral yolu meşhurdur. Tarihteki en meşhur ticaret yolları ise İpek ve Baharat yollarıdır. Doğunun değerli ürünlerini Ortadoğu ya ve Avrupa'ya ulaştıran bu yollara sahip olmak bölgede yer alan devletler için büyük bir önem arz etmiştir.

Bu dersle öğrenciler devletlerin gelişmesinde kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının önemini öğrenirken **tarihsel empati, eleştirel düşünme, tarihsel sorgulama**, mekanı **algılama, harita kullanma, sosyal katılım** becerileri ile

ÖĞRENME ÇIKTILARI

BÜTÜN ÖĞRENCİLER kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişimi açısından önemini kavrar.

BİRÇOK ÖĞRENCİLER kaynakların ürünlerin ve ticaret yollarının, devletlerin gelişimi için önemini ve zamanı ve kronolojiyi algılama becerisini kullanarak tarihten örnekler vererek açıklar.

BAZI ÖĞRENCİLER kaynakların ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki katkısını ve önemini tarih ve günümüzü karşılaştırarak değerlendirir.

Bu dersle öğrenciler devletlerin gelişmesinde kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının önemini öğrenirken **tarihsel empati, eleştirel düşünme, tarihsel sorgulama**, mekanı **algılama, harita kullanma, sosyal katılım** becerileri ile **çalışkanlık** değeri kazanır.

Süre:

40+40 dakika

Başlangıç

Öğrencilerden çevrelerindeki insanların hayatlarını nasıl kazandıklarını düşünmelerini isteyip dönüt alınız. Eğer sosyal ekonomik anlamda benzer sosyal çevreden gelen öğrencilerden oluşan bir sınıfınız varsa, şehir dışında yaşayan ve farklı meslekleri olan uzak akraba ve tanıdıklarını da düşünmelerini isteyiniz. Öğrencilerden dönüt alırken kimi insanların el becerileri sayesinde (marangozluk, terzilik ve talimat işleri gibi), kimi insanların toprakları sayesinde (çiftçilik gibi), kimi insanların diğer mal varlıkları sayesinde (ev, apartman, arsa gibi), kimi insanların çalıştıkları hizmet sektöründeki becerileri sayesinde (aşçılık, garsonluk, şoförlük gibi). hayatlarını kazandıklarını, her insanın bütün bu beceri ve mal varlığını sahip hepsine birden aynı oranda sahip olamayacağını düşünmelerini sağlayınız.

Ardından öğrencilere insanların birbirinden farklı nedenlerle hayatlarını kazanmalarında olduğu gibi devletlerinde birbirlerinden farklı olduğu ve devletlerin gelişmesinde farklı unsurların etkili olabileceğini açıklayınız. Bazı devletler daha çok eğitilmiş insan gücüyle gelişirken, bazılarının yer altı kaynakları vb. ile gelişebildiğini, ikisine birden sahip olanlarının daha büyük avantaja sahip olduklarını belirtiniz.

ANA ETKİNLİKLER

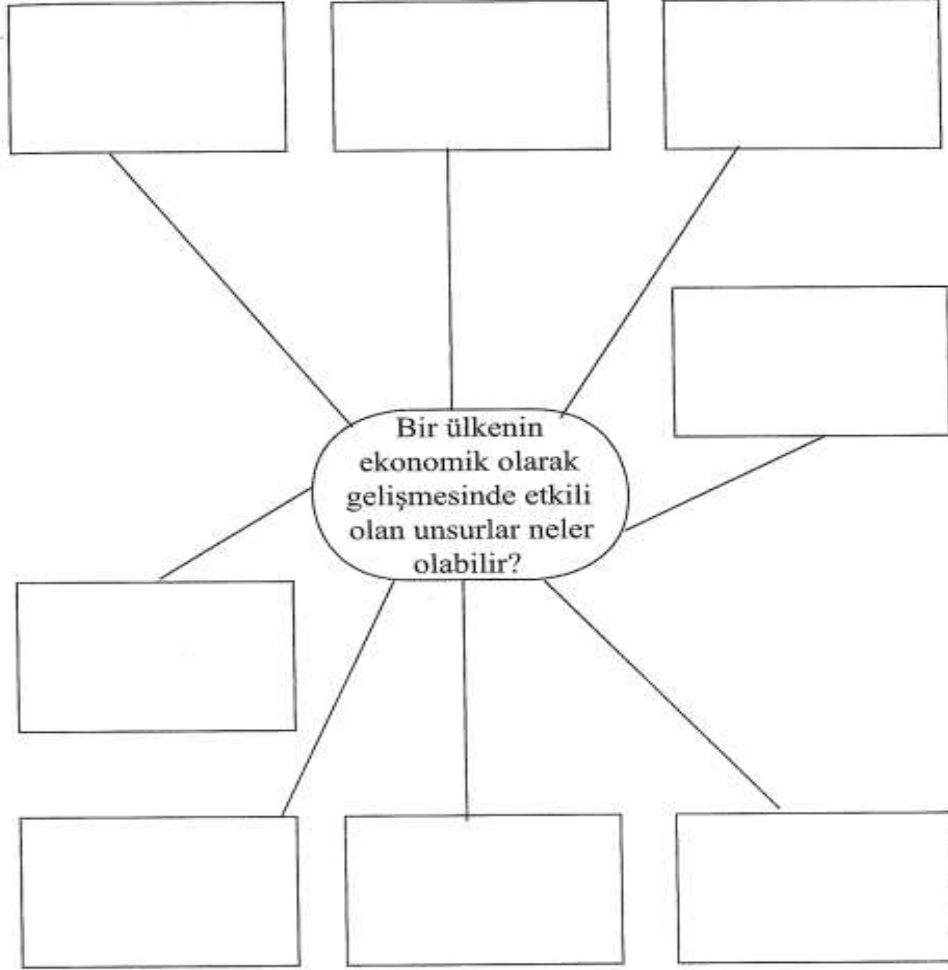
- 1) Öğrencilere ÇY-1 de yer alan zihin haritasını dağıtıp doldurmalarını isteyiniz. Ayrıca her kutuyu doldurmalarının gerekli olmadığını ve isteyenlerin de ek kutu ekleyebileceklerini belirtiniz. Daha sonra öğrencilerden yanlarında bulunan arkadaşlarıyla cevaplarını karşılaştırıp bunları genel başlıklar altında üzerinde çalıştıkları haritalarda hata varsa karşılaştırarak düzeltme yapmalarını isteyiniz.
- 2) Daha sonra bütün gruplara Bilgi Yaprağı-1 dağıtarak okumalarını isteyiniz.
- 3) ÇY-5 dağıtarak buradaki soruları Bilgi Yaprağı-1 i esas alarak cevaplamalarını isteyiniz.4.ve 5. Soruların birleştirmelerini isteyiniz.
- 4) Nispeten alt düzeydeki öğrencilere ÇY-2 yi diğerlerine ise ÇY-3 ü veriniz. Bu haritaların üzerinde ipek yolunu kırmızı ve baharat yolunu yeşil renkle çizmelerini isteyiniz. Sonra ticaret yollarının geçtiği yerleri gösteren ÇY-4 ü bütün gruplara veriniz. Öğrencilerin
- 5) Sadece üst grup öğrenciler tarafından cevaplanması yeterli olacaktır.

SONUÇ

Etkinlikler sonucu öğrencilerden ticaret yollarının ülkeler arasındaki siyasi, kültürel ve ekonomik alandaki betimleyen bir metin yazılmaları istenebilir.

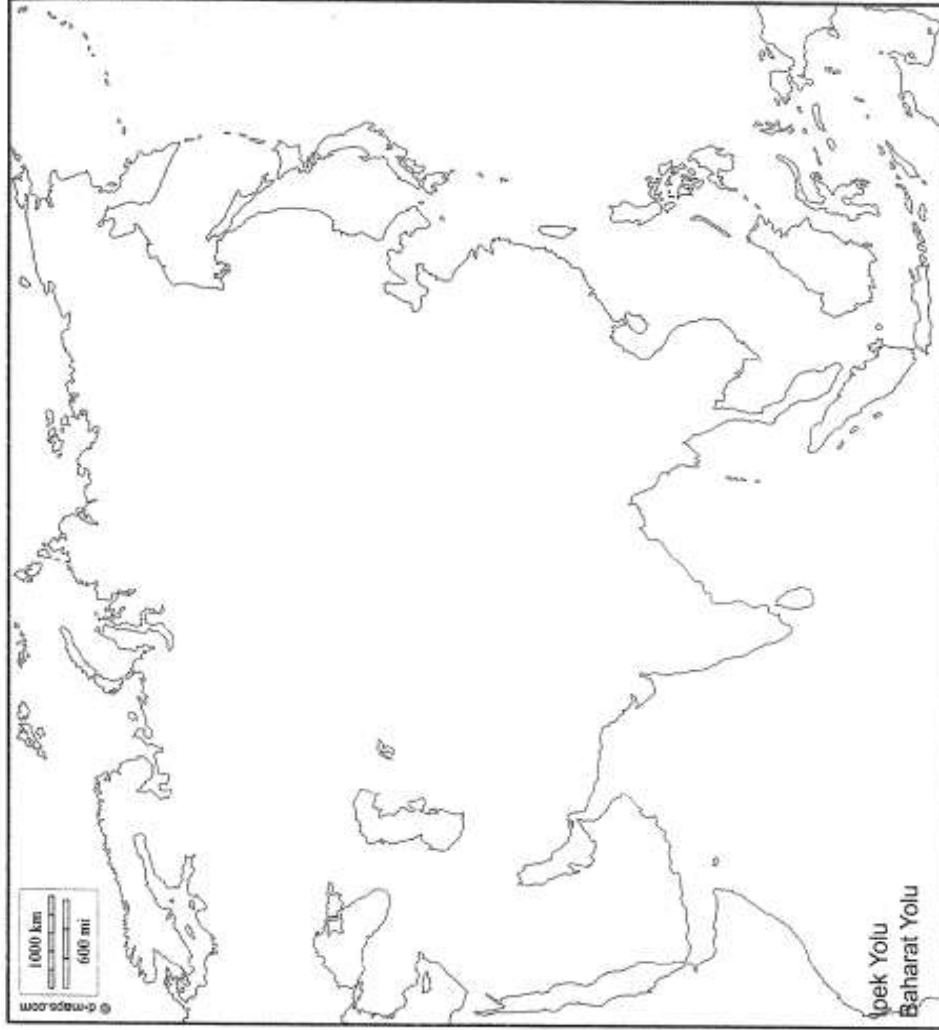
Ekonomik Gelişmeyi Neler Etkiler?

Aşağıda yer alan zihin haritasını doldurunuz.

İpek ve Baharat Yolları Nerden Geçerdi?

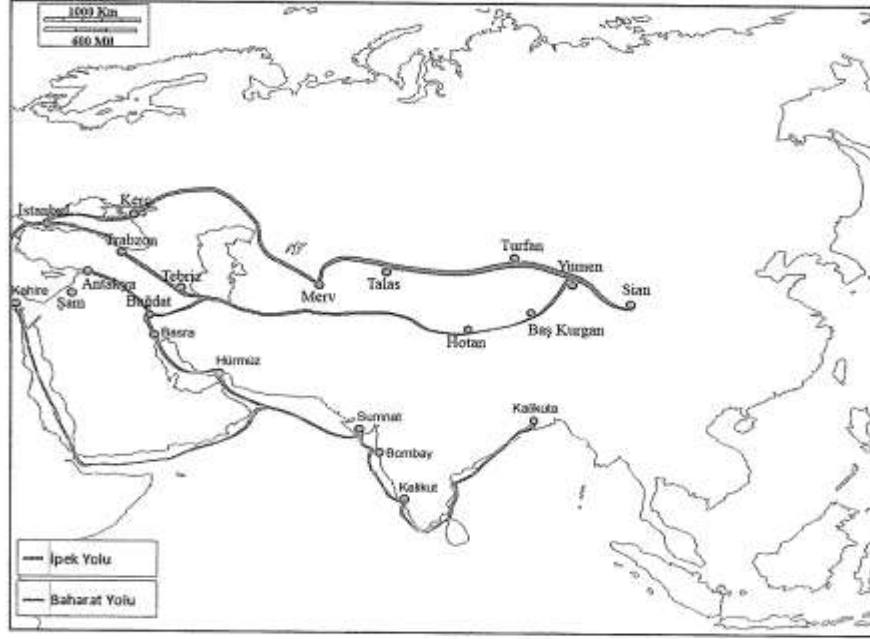
Aşağıdaki harita üzerinde İpek Yolunu kırmızı kalemle ve Baharat Yolunu yeşil kalemle çizerek sol alt köşede belirtilen yerleri ilgili renge boyayınız.

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 5A

İpek ve Baharat Yolları Nereden Geçerdi?

Aşağıdaki haritayı Çalışma Yaprağı-5A ve Çalışma Yaprağı-5B ile karşılaştırarak şehir isimlerini yazınız ve varsa yanlışlarınızı düzeltiniz. Haritayı inceledikten sonra altta yer alan soruları cevaplandırınız.

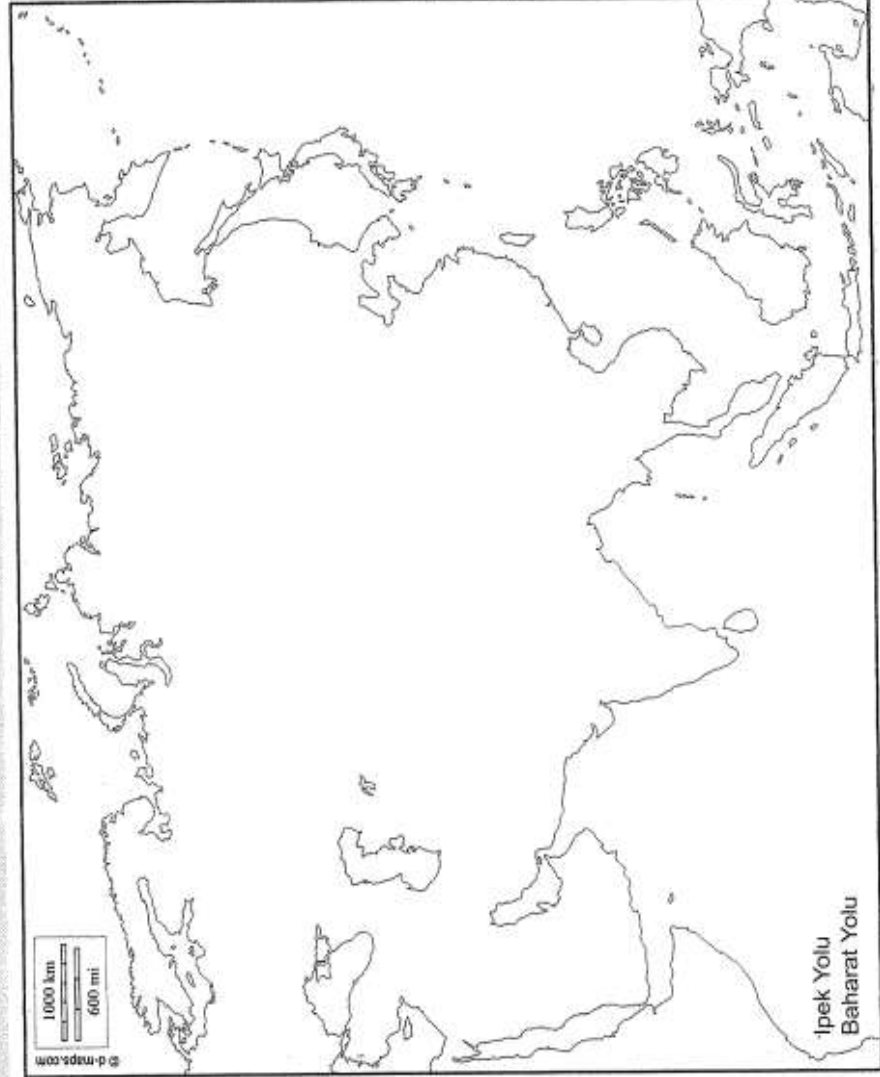

- 1) İpek ve Baharat yolları geçtiği yerlerdeki toplumları ve şehirleri nasıl etkilemiş olabilir?
- 2) İpek ve Baharat yolundaki ticari ürünler hangi araçlarla taşınıyor olabilir?

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 5B

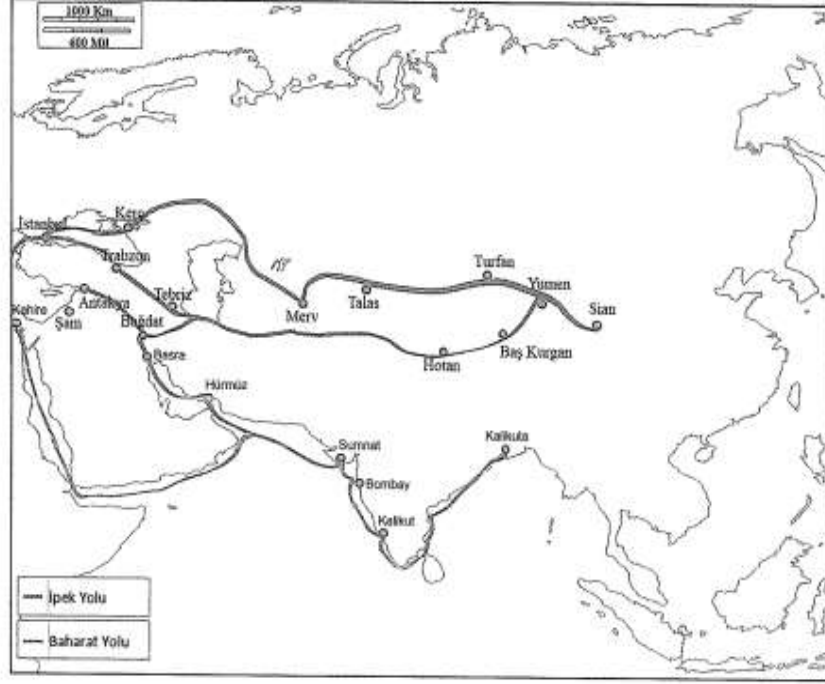
İpek ve Baharat Yolları Nereden Geçerdi?

Aşağıdaki haritada yer alan okyanus ve deniz gibi coğrafi unsurların isimlerini yazdıktan sonra İpek ve Baharat yollarının muhtemel geçiş güzergâhlarını çiziniz. İpek Yolunu çizmek için kırmızı, Baharat Yolunu çizmek için yeşil renk kullanabilirsiniz.

İpek ve Baharat Yolları Nereden Geçerdi?

Aşağıdaki haritayı Çalışma Yaprağı-5A ve Çalışma Yaprağı-5B ile karşılaştırarak şehir isimlerini yazınız ve varsa yanlışlarınızı düzeltiniz. Haritayı inceledikten sonra alta yer alan soruları cevaplandırınız.

- 1) İpek ve Baharat yolları geçtiği yerlerdeki toplumları ve şehirleri nasıl etkilemiş olabilir?
- 2) İpek ve Baharat yolundaki ticari ürünler hangi araçlarla taşınıyor olabilir?

Ticaret Yolları Neleri Etkiledi?

Aşağıdaki metinleri dikkatli bir şekilde okuyunuz.

A) İlkçağdan başlamak üzere Çin ile Ortadoğu ve Avrupa arasında uzanan meşhur yol olan **İpek Yolu**, doğu-batı kültürlerinin birbirini etkilemesinde büyük bir rol oynamıştır. Esasında İpek Yolunun, bir kısmı da denizden işleyen tek bir yol değil, bir yollar ağı olduğunu söylemek mümkündür. Ancak İpek Yolunun esas geçiş yeri Çin'i Orta Asya ve İran üzerinden Mezopotamya'ya, oradan da Akdeniz kıyısındaki Antakya ve Sur limanlarına bağlayan kara yoludur. Çin'den başlayan bu yolun bir kolu Hazar Denizi'nin kuzeyinden Karadeniz'e diğer kolu ise İran üzerinden Anadolu'ya oradan da Avrupa'ya kadar uzanıyordu. Bu yol ile genellikle ipek, porselen, kâğıt, baharat ve değerli taşlar taşınmıştır. Taşıma işi kervanlar aracılığı ile yapılmıştır. Yolun geçtiği yerlerdeki ülkeler aldıkları vergiler nedeniyle bundan büyük kazançlar elde ettiğinden İpek Yolu'nu ele geçirmek için tarih boyunca birçok savaşlar yapılmıştır.

B) Uzakdoğu'yu Batı'ya bağlayan ticaret yollarından biri olan **Baharat Yolu** Hindistan'dan başlayarak bir kolu Basra Körfezi'ne oradan da Suriye limanlarına ulaşıyordu. Diğer bir kolu ise Kızıldeniz Yolu ile Mısır'a oradan da İskenderiye Limanı'na gidiyordu. Bu yol ile Hindistan'da bulunan baharatlar ve diğer değerli mallar Doğu Akdeniz limanlarına getiriliyordu. Baharat ticareti tarçın, kakule, zencefil, Çin tarçını ve zerdeçal satışına dayanıyordu ve bunları sadece zenginler alabiliyordu. Daha sonraki yıllarda ise baharat üreten ülkelere doğrudan ulaşmanın yolları arandı ve bunun sonunda Vasco da Gama 1498'de Ümit Burnu'nu dolaşarak Hindistan'a ulaştı. Bu durum yolun eski geçiş yerlerindeki insanları ve devletleri ekonomik bakımdan önemli ölçüde etkiledi.

C) Ticaret yolları gibi denizleri birbirine bağlayan boğazlar ve kanallar da devletler için oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu önemi bilen Osmanlı Devleti de Kızıldeniz'i Akdeniz'e bağlamak istemişti. Fakat bu amacı gerçekleştiremedi. 1869 yılında **Süveyş Kanalı** Mısır valiliği ile işbirliği yapan Fransa tarafından açılmıştır. Bu kanal önce İngilizlerin eline daha sonrada 1956 yılında Mısır yönetiminin eline geçmiştir. Resmi istatistikler, son on yılda kanalın gelirinin 47 milyar dolara ulaştığını ve bu rakam Mısır'ın kanal geçişlerinden ortalama yıllık 4,7 milyar dolar gelir sağladığını göstermektedir.

Kaynak : WEB_1. (2016). Milliyet. <http://www.milliyet.com.tr/mistir-in-yeni-suveys-kanali/dunya/duyuru/2097653/default.htm> (21.12.2016).

Ticaret Yolları Neleri Etkiler?

Aşağıdaki soruları Bilgi Yaprağı-2'yi dikkate alarak cevaplandırınız.

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 6

1) Verilen bilgilere göre devletler İpek Yolu'nu elde tutmak için neler yapmışlardır?

.....

.....

.....

.....

2) İpek ve Baharat Yollarında taşınan ürünler nelerdir?

.....

.....

.....

.....

3) İpek ve Baharat Yollarında taşınan ürünlerin önemli ticari değere sahip olmasının nedenleri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

4) İpek ve Baharat yollarından ticari değeri olan ürünlerin yanı sıra başka neler taşınmış olabilir?

.....

.....

.....

.....

5) Bu üç paragrafa göre ticaret yollarının devletler için önemi nedir?

EK-2F: Öğrenci Çalışmaları

401

ÇALIŞMA YAPRAĞI

FOTOĞRAF İNCELEME (KURGANLAR)

Yokarı bakınca bakınca kurgan iki bölüme
oluşur. Bir yanda ölen kişi bir yanda
Onun özel eşyaları var. Ve bunların
eşyaları ile gömülmesinin sebebi Ahiret
inancıdır. Bu yığılı olanın öbür dünyada
da eşyalarının onlara lazım olması
gerekesidir. 1, 2, 5. Sorular
cevabı

3. Soru Cevabı: Bizim insanları ve yer
Arkeologlar tarafından araştırılmak ve
Eski eski eşyaları araştırmak için olabilir

4. Soru: İlk Türk Devletleri tarafından kazılmış
olabilir Çünkü onlar ahiret inancına
Sahiptirler.

1. Fotoğrafta ne görüyorsunuz? ✓
2. Fotoğrafta ne anlatılmaktadır? ✓
3. Fotoğrafı kim hangi amaçla çekmiş olabilir? ✓
4. Fotoğraftaki kuyu ne zaman ve kimler tarafından kazılmış olabilir? ✓
5. Fotoğraf bize ne anlatıyor? ✓

FOTOĞRAF İNCELEME

Ö2

ÇALIŞMA YAPRAĞI

FOTOĞRAF İNCELEME (KURGANLAR)

Kurgan = mezar

Türkler şimdiki tarihi eserleri kurgan denilen mezarlardan çıkartmış. Açılan mezarlardan eşyalar çıkmış bu da Ahiret inanışlarının olduğunu anlatmaktadır. Eğer mezarda tarak çıkarsa o cesedin kadını olduğunu anlatır. Ama eğer silah yada başka kişisel eşyalar çıkarsa bu cesedin erkek olduğunu anlatır.

1. Fotoğrafta ne görüyorsunuz?
2. Fotoğrafta ne anlatılmaktadır?
3. Fotoğrafta kim hangi amaçla çekmiş olabilir?
4. Fotoğraftaki kuyu ne zaman ve kimler tarafından kazılmış olabilir?
5. Fotoğraf bize ne anlatıyor?

03

ÇALIŞMA KAĞIDI "PARALAR"

RESİM İNCELEME

A-) İslamiyeten PARALARI
Öncesi

→ Savaşçı olması

→ Kadınlara önem vermişlerdir

B-) İslamiyeten PARALARI
Sonrası

→ İslamiyete önem vermeleri

1-) Resimdeki paralar hangi döneme ait olabilir? (İslamiyet öncesi-sonrası)

2-) A görselindeki paralar bize hangi ipuçlarını veriyor (ekonomik, siyasi...vs.)

3-) B görselindeki paralarda hangi alfabe kullanılmış olabilir.

2-) Sanatkâr olmalarını ekonomik, siyasi, ticaret aklı para savaşçı olmalarını hayvancılıkla ilgilenmelerine ikinci parada siyasete önem vermelerine 3. de yazılarına önem vermelerine siyasi paraların da göstermelerine paraların süslü olmalarında sanatkâr olmalarını göstermiştir. Arkasına bakın

04

KÖK TÜRK PARALARI

SEMBOLERİN ANLATTIKLARI

İslamiyetten önceki devletlerden olan Köktürkler sanatta önem vermişlerdir. O zamanki paraların üstünde resimler vardır. Savaşçılık önem verilmiştir. Hükümdarlığında önem verilmiştir. O zamanki devlet tadını önem vermiştir. Paranın arka tarafında ise o devletin simgesi vardır. Ve alfabelerine önem verilmiştir. Alfabeleri Köktürk Alfabesidir.

KARAHAN PARALARI

SEMBOLERİN ANLATTIKLARI

İslamiyetten sonraki müslüman devlet olan Karahanlılar aynı köktürkler gibi sanatta önem vermiştir. Ama onların alfabelerinde farklı bir önem verilmiştir. İslamiyete önem vermiştir. Alfabeleri Arap alfasidir.

Kök Türk Paraları 05

KÖK TÜRK PARALARI

SEMBOLERİN ANLATTIKLARI

Paraların üstünde estetik desenler bulunur. Ayıca O dönemin kral ve kraliçesinin resmi vardır. Kadın resmi olması ise kadınlara değer verildiğini gösterir. Ayıca köktürklerin Ekonomik bağımsızlığı vardır.

KARAHAN PARALARI

SEMBOLERİN ANLATTIKLARI

Karahan Paralarında Arapça yazıları vardır. İslamiyet sonrası olduğunu işaret eder. Karahanlılar Ekonomik bağımsızdır.

Ö6

Çalışma yaprağı

SORULARI ÇÖZELİM:

Aşağıdaki soruları metinden yararlanarak cevaplayınız.

GörSEL:KökTürkKitabeleri

Türk halkının yurt edinmeşi yur ,Ötüken inis.
Türklerin Hakani, Ötüken de oturur ve oraya
hükmeder ise orada hiçbir sıkıntı olmas.

Çinliler tatl sözlerle ipekli kumaşlarla halkı
kandırıp kendilerine yaklaştırmayı yurloştuktan sonra
savaşlıklarını gösterip iyi, akıllı ve cesur kışları
yaşatmazlar inis.

Ey Türk halkı Çinlilerin tatl sözlerini yutmayak
ipekli kumaşlarına kanıp çok sayılsı ölün

Ey Türk halki! Açlığı tokluğu düşünmeyin, birde
doğarsın açlığı hiç düşünmeyin. Böyle olmağı için
seni besleyip doyuran hakanelerinin sözlerini
dinlemeden ve her yere gittiñve oralarıla
mahvoludan, ölün.

Üste mavri gök, aşağıda yağdı yur yarıcaldıyında
ikiisi arasında insanoğlu yaratıldı . insanoğlunun
üzerine acalarını indelerim Benim İsmim
Hakanlar talca oturup Türk halkının devletini
vayalarını düşündüüp yönetmişler. Dört bovak
düşünün inis orduları sevk olarak dört bovakta
halkı kendilerine bağlamışlar. Doğu'da Kınan
Dağlarına, Batı'da Demirkapı'ya kadar halklarını
yurloştirmişler. Bu iki sınır aramızdaki Kök
Türkleri düzenle olarak hüküm sürmüşler.

(Talat Tekin , Orhun Yazıtları, s.34-95)

1-) Kök Türkler yazıtlarında Türk tarihine ışık tutacak hangi kültürelbilgiler yer almaktadır?
Yazınız.

Kök Türklerin başkenti Ötüken . Çinliler entrika yapana
tath sözlerle Türk Halkını kandırıp, killi, cesur ve
zeki olan insanları yaşatmazlarmış. Hakan bu olayları
görünce Türk Halkını uyarmak istemiş ve Türk hal-
kına seslenmiştir . Çinlilerin yaptıklarına Pranmayın ve Hakanı
larının sözlerini dinlemeyin istemiştir.

07

ÇALIŞMA YAPRAĞI

RESİMLER(BALBALLAR)

Ölen kişinin başına balbal
kayalar ki buda ahiret
harcına anlatır. Ahirette bu balbalk
onları yardım edeceklerine inanılır.
Ve o adam veya kadın kuu
kişi öldürülürse o kalar başına
balbal kayılır.

08

ÇALIŞMA YAPRAĞI

HEYKEL

1. Ne görebiliyorum?

(Sadece fotoğraftan doğrudan gördüklerinizi yazınız?)

Tarihi olayları
İnsan yüzü
heykel
desen

3. Ne öğrenmek istiyorum?

(Bu fotoğrafa baktığınızda cevabını bulamadığınız sorular nelerdir?)

Bu kim?
Nasıl doğdu?
Nasıl binisi?
Cinsiyetini ney?

Bu kadın önemli ve
Erkek önemli olduğu
için bu resme
konulmuş olabilir.

İnternette araştırarak
Sözlüklerden bularak
öğretmenlere sorarak

2. Burada ne gösterildiğini düşünüyorum?

(Benim bu resimden çıkarımlarım nelerdir?)

4. Daha birçok bilgiye nasıl ulaşırım?

(Bu konuda bana kim ve ne yardımcı olur?)

Ög

RESİMLER(PAZIRIK HALISI)

Bu halılardan yola çıkarak hayvancılıkla uğraştıkları belirtmektedir. Çünkü halılarda hayvan motifleri işlenmiştir burada hayvancılıkla uğraştıklarını atları eşleştirerek onları ulaşım araçları yapmışlardır.

Pazırık Halisi

Pazırık Halisi çok eski bir halidir. Çünkü Pazırık halılarının üzerinde yırtıklar vardır. Bura dan eski bir hali olduğunu anlayabiliriz. Ayrıca bazı desenlerde bu halıların eski olduğunu da belirtir.

Pazırık(Pazırık):
Farsî Tarihçi dilâle "Öster Vahin" adanına gelir ve derizden 1.500 metre yükseklikteki İç Ağa'nın Altay bölgesindedir.
Bu bölgenin borgan adı verilen çok sayıda mızır çıkarılmıştır.
İlk olarak 1925 yılında çıkarılan bu mızırlardan yedinci 1940 yılında öğretilmiştir.
Bu borganlardan 5 tanesi küvel ve diğerlerinden büyük yapılmıştır. Bu borganlar MÖ.5.yy'a tarihlenmektedir.

Pazırık Halisi deseni ve

Pazırık halısına bakıldığında kırmızı, yeşil, Sarı ve Mavi renklerini görürüz burada zıhlı atların orta bindiğini görürüz. ayrıca atların kuyrukları düğüm atıldığını görürüz. Ayrıca Boğa ve atlar Teis yönde gitmek tedir ve Çiçek deseniyle süslenmiştir. ve

dikkat edecek olursak: bir noktada ise atlar ve boğalar süslenmiş atların sırtında kılımlar vardır. Bu atların orta uzun bir süre durdukları ve kılımlar taşıdıkları için göğüs ebe adullarında dikkat çekici melidir. Ayrıca Kare deseniyle hali süslenmiştir.

Ayrıca desende 6 at 6 adetde boğa vardır. Atların kafalarında zıhlı ve Pontolon vardır.

Sıra 010

GÖRSEL KARTLAR

1-) PAZIRIK HALISI

Ekonomik faaliyet: Hayvancılıktır. En çok önem verdikleri hayvan at ve holilerininde Savaşta önem verirler. Savaşta önem verirler.

2-) KONAR GÖÇER ÇADIRI

Atların kuyruklarına dâğım atarlar.

Görsel 2.3: Konargöçer Çadırı

Görsel 2.4: Konargöçer Çadırın İç Görünüm

göçebe yaşamları vardır. Karasal iklim ve

3-) AT BAŞI ZİRH

Ata önem verirler:
Savaşta önem verirler:

bazılar
Dağlık
Yerler
Çoktur

4-) HUN PANTOLON

Hun pantolonu demekki
öncede giyiliyordu pantolonu giymelerinin sebebi ata daha rahat ve kolay binmek için giymiş olabilirler.

Ö11

ÇALIŞMA YAPRAĞI

FOTOĞRAF İNCELEME (ALTIN ELBİSELİ ADAM)

1. Fotoğrafta neler görüyorsunuz?

2. Fotoğrafta hangi hayvanlar var?

3. Fotoğraftaki kişi kim olabilir?

4. Bu fotoğraf hangi dönemin figürünü yansıtmaktadır?

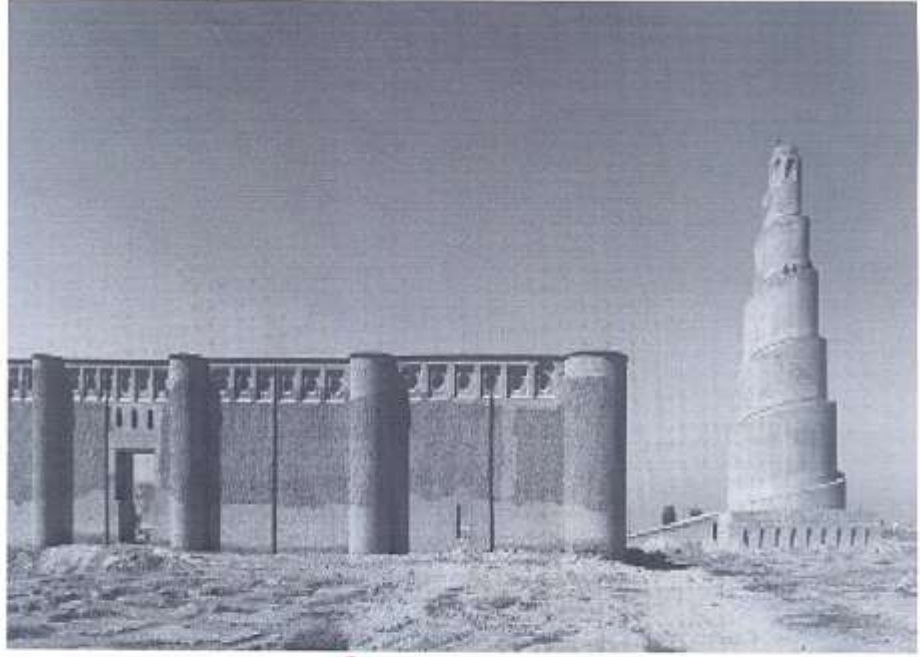
Ayrıca Atıylada görkemi devam etmektedir.
Altın elbiseli adam

- Altın elbiseli adam[↑]

- Yasadığı yordam altın madenleri olabilir. Ülke ekonomisi zengindir.

Bu elbiseyi giyen muhtemelen genç birisidir. Çünkü yaşlı birisi bu tarz elbiseleri taşıya. Ayrıca Odonomlar da sadece Padşahlar Devlet yöneticileri bu kadar görkemli olabiliyordu.

Ö12

- Sorular -

- 1 Burası neresi olabilir?
- 2 Bu yapı ne olabilir?
- 3 Bu yapıyı kim yaptı?
- 4 Neden yapılmıştır?

- Cevaplar -

- 1 Orta Asya'da bir yer olabilir.
- 2 Savaş esnasında korunmak için yapılmış bir ordugah olabilir.
- 3 Müslüman devletlerden (Karahanlılar - Gazneliler - B. Selçuklular)
- 4 Savaş esnasında düşmanlardan korunmak amacıyla yapılmış olabilir.

013

ÇALIŞMA YAPRAĞI (ORTA ASYA FİZİKİ HARİTASI)

HARİTA OKUYORUM:

- 1-) Daha önceki bilgilerimizi kullanarak fiziki haritaların bizlere nelerden bahsettiğini söyleyelim.
- 2-) Fiziki haritalarda kullanılan renklerin ne anlama geldiğini konuşalım.
- 3-) Bu coğrafi şartları taşıyan ülkelerin siyasi, ekonomik, kültürel özellikleri hakkında çıkarımda bulunmaya çalışalım.

1- Fiziki haritada yükseltiler kahverengi olur yükseltinin az olduğu yerler ise Yeşil renkte olur Tibet dağı en büyük dağdır. Danisden uzaktır. Genesi Karasaldir. Ekonomikte hayvancılığa uygundur. Genesinde çöl ve dağlar da vardır.

2- Fiziki haritada yükseltisi fazla olan yerler kahverengi ile gösterilir yükseltisi az olan yerler ise yeşil ile gösterilir.

3- Ekonomik faaliyetleri, Hayvancılık, Sanat Karasal iklimi bazı Ticarete önem verirler: engebeli yerler çaktır Tarıma çok uygun değil bir Göçebe yaşamışlardır. Bunu Konan Göçer göçerinde anlıyoruz Konan göçerinin dışı renksiz içi renkli yani sanata

SELÇUKLU MÜZESİ ETKİNLİĞİ

EK-3: Ünite Planı

SÜRE	SÜRE: 22 DERS SAATI	2. ÜNİTE ÖĞRENME ALANI – ÜNİTE :KÜLTÜR VE MİRAS			
AY	KONULAR	KAZANIM	BEÇERİLER	AÇIKLAMA	DEĞERLENDİRME
AY	KONULAR	KAZANIM	BEÇERİLER	AÇIKLAMA	DEĞERLENDİRME
HAFTA A	Destan ve Yazılarda Türkler	S.B.6.2.1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	Bu öğrenme alanı işlenirken kültürel mirasa duyarlılık değerleriyle zaman zaman algılama becerisinin öğrencilerde	Destan, yazıt ve diğer kaynaklardan yararlanılır.	
5. HAFTA (15-21)	Destan ve Yazılarda Türkler	S.B.6.2.1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. SB.6.2.2. İslamiyet'in ortaya çıkışını ve			
6.HAFTA(22-28)	- Destan ve Yazılarda Türkler - İslamiyet'in Doğuşu ve Değişim	SB.6.2.1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. SB.6.2.2. İslamiyet'in ortaya çıkışını ve			
EKİM	EKİM	EKİM	EKİM	EKİM	EKİM
3 SAAT	3 SAAT	3 SAAT	3 SAAT	3 SAAT	3 SAAT
7. HAFTA (29-04)	İslamiyet ve Türkler	SB.6.2.2. İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.			Cumhuriyet Bayramı
8. HAFTA A (05-11)	Yeni Yurt Anadolu	SB.6.2.3. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder. SB.6.2.4. Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.			1. Dönem 1. Yazılı
9. HAFTA (12-18)	Yeni Yurt Anadolu	SB.6.2.3. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder. SB.6.2.4. Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.			Ataürk Hatırası
10. HAFTA (19-25)	Yeni Yurt Anadolu	SB.6.2.4. Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.	Türkiye Dönemi'nde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin Anadolu'nun yurt edinme süreci üzerindeki etkisine vurgu yapılır.		Öğretmenler Günü
3 SAAT	3 SAAT	3 SAAT	3 SAAT	3 SAAT	3 SAAT
KASIM	KASIM	KASIM	KASIM	KASIM	KASIM

SÜRE		SÜRE: 22 DERS SAATI 2. ÜNİTE ÖĞRENME ALANI – ÜNİTE :KÜLTÜR VE MİRAS					
AY	HAFTA	KONULAR	KAZANIM	BEÇERİLER	AÇIKLAMA	DEĞERLENDİRME	
KASIM-ARALIK	11. HAFTA (26-02)	SÜRE:14 DERS SAATI 3.ÜNİTE ÖĞRENME ALANI-ÜNİTE: İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER					
AY	HAFTA	1 SAAT	Medeniyete yön veren yollar zihin haritası değerlendirme soruları	SB.6.2.1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. SB.6.2.2. İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.	Tarhi İpek ve Baharat yolları, ilgili haritalar üzerinden ele alınır.		
ARALIK	12. HAFTA (03-09)	2 SAAT	Dünyanın Neresindeyim?	SB.6.3.2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	Bu öğrenme alanı işlenirken vatanseverlik ve doğal çevreye duyarlılık gibi değerlerle mekânı algılama ve harita okuryazarlığı gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.	Jeopolitik, iklim, ulaşım gibi Türkiye'nin mutlak ve göreceli konumu ile ilgili özelliklerine yönelik çıkarımlarda bulunacaktır.	Dünya Engelliler Günü
ARALIK	13. HAFTA (10-16)	3 SAAT	Ülkemizin Güzellikleri Haritada	6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.		1. Dönem 1. Yazılı	
ARALIK	14. HAFTA (17-23)	3 SAAT	- Ülkemizin Güzellikleri Haritada - Ülkemizin Zenginlikleri Haritada	SB.6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler. SB.6.3.3. Türkiye'nin temel beşeri coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.			
ARALIK	15. HAFTA (24-30)	3 SAAT	Ülkemizin Zenginlikleri Haritada	SB.6.3.3. Türkiye'nin temel beşeri coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.	Türkiye'nin nüfus dağılışı, ekonomik faaliyetleri, yer altı ve yer üstü kaynak-larına dair haritalar verilir.		

EK-4: Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği

Sevgili öğrenciler,

Aşağıda sizin sosyal bilgiler dersiyile ilgili düşüncelerinizi öğrenmek için hazırlanmış tutum cümleleri bulunmaktadır. Bunların hiç birinin kesin doğru ya da yanlış yanıtı yoktur. Önemli olan sizin sorularla ilgili gerçek duygu ve düşüncelerinizi belirtmenizdir. Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum cümleleri ile her cümlenin karşısında **"Tamamen Katılıyorum"**, **"Katılıyorum"**, **"Kararsızım"**, **"Katılmıyorum"** ve **"Hiç Katılmıyorum"** olarak beş seçenek yer almaktadır. Lütfen cümleleri dikkatli okuyarak kendinize uygun seçeneği "X" işareti koyarak işaretleyiniz. Her cümle için Yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz. Cevaplama sırasında göstereceğiniz özen ve yardımlarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Nesibe ŞENER

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Sosyal bilgiler dersini severim					
2. Sosyal bilgiler dersinin biran önce bitmesini isterim					
3. Sosyal bilgiler dersine girerken büyük sıkıntı duyarım.					
4. Sosyal bilgiler dersini çalışmayı severim.					
5. Sosyal bilgiler dersini öğrenmekte güçlük çekerim.					
6. Sosyal bilgiler dersini günlük yaşamımda kullanırım.					
7. Sosyal bilgiler dersinde daha fazla derse katılmak isterim.					
8. Sosyal bilgiler dersi çalışırken canım sıkılır.					
9. Sosyal bilgiler dersinden hoşlanırım.					
10. Sosyal bilgiler dersinden nefret ederim.					
11. Sosyal bilgiler dersi çok eğlencelidir.					
12. Diğer derslere göre Sosyal bilgiler dersini daha çok severim.					
13. Sosyal bilgiler dersinde öğrendiklerin günlük yaşamda bir işe yaramaz.					
14. Arkadaşlarımla Sosyal bilgiler tartışmaktan zevk alırım.					
15. Sosyal bilgiler dersini öğrenmek gereksizdir.					

16. Sosyal bilgiler dersi benim için ilgi çekicidir.					
17. Sosyal bilgiler dersi gereksiz bir derstir.					
18. Sosyal bilgiler dersi benim eğitimim için gereklidir.					
19. Kendi yaptığım malzemelerle Sosyal bilgiler dersini daha iyi öğrenirim.					
20. Sosyal bilgiler dersi beni ürkütür.					
21. Sosyal bilgiler dersinde konuyla ilgili kendim malzeme yapmak isterdim.					
22. Zorunlu olmasam Sosyal dersini almam.					
23. Sosyal bilgiler dersine ayrılan ders saatinin fazla olmasını isterim.					
24. Sosyal bilgiler dersi sınavından korkarım.					
25. Sosyal bilgiler dersi laboratuvarlı olursa daha çok zevk alırım.					
26. Çalışma zamanımın çoğunu Sosyal bilgiler dersine ayırmak isterim.					
27. Laboratuvar malzemelerini kullanmasını bilmediğim için Sosyal bilgiler dersinden korkarım.					

EK-5: Görüşme Formu Soruları

Cinsiyetiniz:

Hangi fakülteden mezun oldunuz?

Çalışma yılınız?

Değerli meslektaşım, aşağıda Sasyol Bilgiler öğretmenlerinin çalışma yapraklarıyla ilgili görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla bir mülakat formu geliştirilmiştir. Mülakat sorularına vereceğiniz cevaplardan elde edilen veriler tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacak olup formun üzerine isim yazılmayacaktır. Mülakat sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir. İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Nesibe ŞENER

Görüşme esnasında cevap aranan sorular

- 1- Sosyal bilgiler dersinde birinci elden kaynak (kanıt) ve ikinci elden kaynak nedir?
- 2- Derslerinizde kanıt kullanıyor musunuz? Ne sıklıkta?
- 3- Kanıt temelli öğretiminizdeki materyalleri nerden ediniyorsunuz? (Ders kitabı, internet vs.)
- 4- Kanıtların öğrencilerin bilgileri üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu düşünüyorsunuz?
- 5- Kanıt kullanımının edinilen bilgiler kalıcılığına olan etkisini nasıl gözlemliyorsunuz?
- 6- Kanıt kullanımı öğrencilerin hangi becerileri gösterdiklerini ya da geliştirdiğini düşünüyorsunuz?
- 7- Kanıt kullanmak öğrencilerde değer ve tutumları nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
- 8- Kanıt kullanmak hangi değer ve tutumları geliştirdiğini düşünüyorsunuz?
- 9- Kanıt kullanmak sınıf yönetimine ve sınıf iklimine etkisi nasıldır?

EK-6: Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanma Öz Değerlendirme Formu

Tarihle ilgili yazılı kanıtların kullanıldığı çalışmanın sonunda; karşılaştığımız güçlükleri, ilginizi çeken yönleri anlayabilmek ve belirleyebilmek amacıyla kendinizi değerlendirmenizi istiyorum. Bu formla ilgili sizlere herhangi bir not verilmeyeceği için dürüstçe ve doğru bir şekilde sizce uygun gelen bölüme (x) koyunuz. Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Nesibe ŞENER

İFADELER	Hepsinde	Bir kısmında	Hiçbirinde
1.Kaynağın türünü belirleyebildim.			
2.Kaynağın hangi tarihe ait olduğunu bulabildim.			
3.Kaynağın kim tarafından yazıldığını bulabildim.			
4.Birinci elden kaynaklar ile ikincil kaynakları ayırt edebildim.			
5.Örijinal belgenin resmini çalışma kağıdında görmek ilgimi çekti.			
6.Kaynaktaki özel isimler anlamamı zorlaştırdı.			
7.Kanıtlar üzerinde çalışmak beni geçmişe götürdü.			
8.Kullandığım kaynaklar sayesinde kendimi bir tarihçi gibi hissettim.			
9.Tarihsel kaynaklardan tarihi öğrenmek ders kitabından öğrenmekten daha eğlenceli geldi.			
10.Devlet belgesini okumak hoşuma gitti.			
11.Çok eski dönemlerde yazılmış tarih kitaplarını okuma beni sıktı.			
12.Anı türünden kanıtlarla çalışmak hoşuma gitti.			
13.Tablo şeklindeki kaynakları okumak karışık ve zor geldi.			
14.Mektup türünden yazılı belgeleri okuyunca kendimi mektubun yazıldığı dönemde yaşamış gibi hissettim.			
15. Kanıtı soru sormakta zorlandım.			
16.Kullandığımız kaynakların dili anlayamayacağım kadar ağır geldi.			

17.Kaynaklardaki yazının dilini günümüze uyarlayabildim.			
18. Kanıt ile ilgili hazırlanmış soru sayısını fazla buldum.			
19. Kaynaklarla ilgili hazırlanmış soruları anlamadım.			
20.Kaynakta yer alan metnin uzunluğu fazlaydı.			
21. Okuduğum kaynaklarla ilgili düşüncelerimi rahatlıkla söyledim.			
22. Kanıtın konusu ile ilgili film(belgesel) izleyince kanıtı daha kolay değerlendirdim.			
23. Kaynakla ilgili harita kullanılınca daha iyi anladım.			
24.Kaynakla ilgili resim fotoğrafın olması ilgimi çekti.			
26.Kaynakların doğru olup olmadığından şüphe duydum.			
27.Kaynaklarla ilgili iddialara kanıt bulmakta güçlük çektim.			
28. Kaynaktan iddiayla ilgili kanıt bulmama rağmen onu yazılı olarak ifade edemedim.			
29.Arşiv müdürlüğüne yaptığımız gezi tarihsel kanıtları tanımamızı sağladı.			
30.Kanıtı açıklamada önceki bilgilerimden faydalandım.			
31.Tarihsel terimlerin ve kavramların anlamlarını cümlenin gidişinden çokardım.			
32.Kanıtları farklı etkinliklerle(örneğin gazete haberine dönüştürerek) kullanmak anlatılanı daha kolay anlamama yardımcı oldu.			
33.İki kaynağın birbiriyle çatışan ve çelişen ifadelerini bulmakta zorlandım.			
34.Değişik kaynaklar kullanmak farklı bakış açısına sahip olmamı sağladı.			
35.İki kaynağın aynı konuyu farklı yorumlaması kafamı karıştırdı.			
36.İki kaynaktan birbirini destekleyen ifadeleri bulmak kolay oldu.			
37.Tarihimizle ilgili olayları düşmanların bakış açısıyla yorumlamakta zorlandım.			

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Nesibe ŞENER

Uyruğu: Türkiye (TC)

Doğum Tarihi ve Yeri: 10.10.1980, KAYSERİ

Medeni Durumu: Evli

E-posta: nesibesener38@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi	2019
Lisans	Erciyes Üniversitesi	2008
Lise	Açıköğretim Lisesi	2001

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2016-Halen	Yaman Dede Kız İmam Hatip Ortaokulu	Öğretmen
2014	Kepez Ortaokulu	Öğretmen
2012	Musahalcı Ortaokulu	Öğretmen
2009	Alsancak Ortaokulu	Öğretmen

YABANCI DİL

İngilizce